

R
A
P
P
O
R
T

i n t e r n a t i o n a l e

C
O
M
M
I
S
S
I
E

c u l t u r e l e

Expositie - Bibliotheek
Huis van de Nacht 415
1017 CA Amsterdam
Tel. 43120

G
E
V
E
R
S

b e t r e k k i n g e n

Boekmanstichting - Bibliotheek

Herengracht 415 - 1017 BP Amsterdam
telefoon. ~~24 37 36~~ / ~~24 37 37~~ / ~~24 37 38~~ / 24 37 39

De uitleentermijn bedraagt een maand. Mits tijdig
aangevraagd is verlenging met een maand moge-
lijk, tenzij de publikatie inmiddels is besproken.

De uitleentermijn is verstreken op:

20 OKT. 1993	20 OKT. 1995
4 FEB. 1994	96 1 JUNI 1996
10 MEI 1994	11 JULI 1996
12 AUG. 1994	12 AUG. 1997
12 SEP. 1994	10 OKT. 1997
01 MAART 1995	03 SEP 2007
	29 APR 2008

(049-7) 551.881: 061.22: 341.232.7

93-494

Internationale Culturele Betrekkingen

**Rapport van de onderzoekscommissie inzake de mogelijkheid en de
wenselijkheid van een Instituut voor Buitenlandse Culturele Betrekkingen**

Boekmanstichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 CP Amsterdam
Tel. 6243739

Den Haag, augustus 1993

Colofon

Exemplaren van dit
rapport zijn schriftelijk of
telefonisch te bestellen bij
Hageman Verpakkers bv
Goudstraat 95
2718 RD Zoetermeer
telefoon 079-611188
fax 079-613927
onder vermelding van het
afleveradres en
ISBN 90-74364-42-X
(prijs f22,50 per exemplaar)

Vormgeving
Faydherbe/de Vringer

Productie
Centrale Directie
Voorlichting,
Documentatie en
Bibliotheek
van het
Ministerie van
Welzijn,
Volksgezondheid en
Cultuur

VDB 93-154

Internationale Culturele Betrekkingen

Beekmanslichting - Et. 2015
Herengracht 410
1017 CP Amsterdam
Tel. 8243739

Rapport

- Achtergrond 7
- Inventarisatie 9
- Analyse en advies 15
- Functie en taak van de vereniging 21
- Overige onderwerpen
  - Neerlandistiek 23
  - diplomatieke vertegenwoordigingen in het buitenland 24
  - culturele en wetenschappelijke instituten in het buitenland 25
  - financiële aspecten 27
- Instelling en werkwijze van de commissie 30

Bijlagen

- 1 Onderzoeksopdracht voor de Commissie 33
- 2 Overzicht parlementaire discussie 37
- 3 Besprekpunten/verslagen gevoerde gesprekken
  - A overleg met het Ministerie van Buitenlandse Zaken 40
  - B overleg met het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur 43
  - C overleg met het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen 46
  - D overleg met de Nuffic 49
  - E notitie Nederlandse Taalunie 53
  - F notitie Svenska Institutet 57
- 4 Lijst van aanwezigen bij het overleg met deskundigen uit het culturele veld 58
- 5 Onderzoek Nederlandse culturele presentie in het buitenland in 1992 59
- 6 Budgetten voor internationale culturele betrekkingen 67
- 7 Overzicht PCZ-afdelingen en -ambtenaren 69
- 8 Besluit Coördinatiecommissie Internationale Culturele Betrekkingen (nieuwe stijl) 71
- 9 Overzicht internationale werkzaamheden van culturele instellingen en fondsen 73
- 10 Nederlandse culturele en wetenschappelijke instituten in het buitenland 87
- 11 Overzicht universitaire docentschappen Neerlandistiek in het buitenland 90

Boekmanstichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 CP Amsterdam
Tel. 6243739

Achtergrond

Het onderwerp van dit rapport kent een lange voorgeschiedenis en de opdracht aan de commissie was dan ook een bijzondere: 'een onderzoek uit te voeren waarbij de opvattingen, verwachtingen en feitelijke ervaringen van alle betrokkenen worden geïnventariseerd, een analyse wordt gemaakt van het materiaal en een set van aanbevelingen aan de overheid wordt voorgelegd met betrekking tot de mogelijke plaats en taken van een Instituut voor Buitenlandse Culturele Betrekkingen' (zie bijlage 1).

Een eerdere discussie over hetzelfde onderwerp heeft er in 1956 toe geleid dat een semi-onafhankelijk Nederlands Instituut voor Internationale Culturele Betrekkingen werd opgericht. Het heeft gedurende vier jaar bestaan. Voor een korte beschrijving van aanloop, functioneren en opheffing kan worden verwezen naar het WRR-werkdocument *Buitenlands cultureel beleid: een terreinverkenning*¹ dat een beschouwing aan dit onderwerp heeft gewijd. Hier zij slechts vermeld dat in het officiële communiqué van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen waarin de opheffing bekend werd gemaakt, als argument werd gebruikt dat het internationaal cultureel contact steeds meer in een officieel kader werd geplaatst. Het was daarom noodzakelijk de werkzaamheden weer onder te brengen bij het ministerie opdat de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid volledig tot haar recht kon komen. In parlement en pers werd het communiqué echter scherp bekritiseerd. Daar werd het gebrek aan samenwerking tussen de ministeries als oorzaak van de mislukking genoemd en werd de te verwachten ambtelijke inmenging in het culturele vlak sterk afgewezen.

In de discussie over de beheersstructuren voor de internationale culturele betrekkingen die zich sindsdien heeft voortgesleept, is de gedachte aan een semi-autonoom instituut nooit meer geheel verlaten. In het parlement is de discussie vooral weer opgelaaid sinds de Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken op 8 februari 1985, mede namens de Ministers van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur en van Onderwijs en Wetenschappen, de Voortgangsnotitie over het internationaal cultureel beleid² toezond aan de Tweede Kamer.

Op 9 juli 1986 volgde de brief met de nota over *Internationaal cultuurbeleid in multilateraal verband*³, op 18 april 1988 zond de Minister President een brief aan de Tweede Kamer met het regeringsstandpunt over het WRR-rapport *Cultuur zonder Grenzen*⁴, op 25 augustus van dat jaar gevolgd door een brief van de

¹ Alex P. Schmid en Yvonne C.L.M. van Dongen, *Buitenlands cultureel beleid: een terreinverkenning*; Werkdocument W 23, Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), 's-Gravenhage 1987.

² Voortgangsnotitie over het internationaal cultureel beleid van 8 februari 1985, Tweede Kamer, vergaderjaar 1984-1985, 18856 nrs. 1-2.

³ Nota internationale culturele betrekkingen in multilateraal verband van 9 juli 1986; Tweede Kamer, vergaderjaar 1985-1986, 19590 nrs. 1-2.

⁴ *Cultuur zonder grenzen*; advies nr. 31 van de WRR, 's-Gravenhage 1987.

Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken en de Ministers van Onderwijs en Wetenschappen en van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur met een nadere uitwerking van dat standpunt ⁵. De nota *Nederlandse culturele instituten in het buitenland* ⁶ werd op 19 september 1989 aan de Tweede Kamer toegezonden. Op 5 juli 1990 ontvangt de Tweede Kamer een *Werknotitie inzake het buitenlands cultureel beleid* ⁷. Op 21 februari 1992 tenslotte zendt de Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, mede namens de Ministers van Onderwijs en Wetenschappen en van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, de nota *Internationale Culturele Betrekkingen* ⁸ toe aan de Tweede Kamer die de nota op 28 september van het afgelopen jaar in een uitgebreide commissievergadering (UCV) heeft behandeld.

Voor een summiere weergave van de kamerdebatten over bovengenoemde beleidsdocumenten moge verwezen worden naar bijlage 2. Deze debatten hebben, ondanks het aanvaarden door de Kamer van de nota *Internationale Culturele Betrekkingen*, nog steeds niet geleid tot overeenstemming over de wijze waarop het buitenlands cultureel beleid gevoerd moet worden. Door de jaren heen is er sprake geweest en gebleven van zeer verschillende visies op de rol van de overheid bij het bevorderen van internationale culturele betrekkingen, op de rol van particuliere instellingen en organisaties, op de coördinatie van het beleid en de uitvoering daarvan en op de daarmee samenhangende vraag naar een instituut voor buitenlandse culturele betrekkingen.

Globaal waren er twee stromingen. Eén die uitging van het primaat van de cultuurbeoefening en die het buitenlands culturele beleid vooral wenste te zien als middel ter ontwikkeling en versterking van de cultuur in brede zin, dat wil zeggen onderwijs, wetenschap en cultuur. Vooral deze stroming bepleitte de oprichting van een instituut voor internationale culturele betrekkingen, mede ter verbetering van de coördinatie met particuliere organisaties. De andere stroming, die het buitenlands cultureel beleid in eerste instantie zag als buitenlands beleid, legde meer de nadruk op de verantwoordelijkheid van de overheid en toonde zich terughoudend ten aanzien van de oprichting van een instituut. Geen van de bij de discussie betrokken partijen hing uitsluitend één stroming aan met volledige uitsluiting van de andere, maar de visies bleven toch te ver van elkaar staan om tot een voor allen aanvaardbare en werkbare consensus te komen. De gesprekken die de commissie voerde bevestigden dat beeld. Het is het gevoel van de commissie, dat het uitblijven van overeenstemming mede is terug te voeren op het terug kijken naar de problemen die in eerdere fases van de discussie gespeeld hebben waarbij men te weinig oog had voor de veranderde tijden waarin het beleid thans uitgevoerd moet worden.

⁵ Brief van de minister-president van 18 april 1988; Tweede Kamer, vergaderjaar 1987-1988, 20530 nrs. 1-2.

⁶ Nota *Nederlandse culturele instituten in het buitenland* van 19 september 1989; Tweede Kamer, vergaderjaar 1989-1990, 21316 nrs. 1-2.

⁷ *Werknotitie inzake het buitenlands cultureel beleid* van 5 juli 1990; Tweede Kamer, vergaderjaar 1989-1990, 21637 nr. 1.10.

⁸ Nota *Internationale culturele betrekkingen* van 21 februari 1992; Tweede Kamer, vergaderjaar 1991-1992, 21637 nrs. 1-2.

In de inventarisatie van feiten en meningen die de commissie ingevolge de opdracht moest maken, komt de voorgeschiedenis uiteraard terug. De commissie werd bij de inventarisatie geconfronteerd met feiten en opvattingen, waarin zowel elementen van overeenstemming als verschillen bleken te bestaan. De commissie heeft besloten zich niet tot een pure inventarisatie te beperken en heeft geprobeerd een stap verder te komen.

De eerste gesprekken die de commissie voerde, met vertegenwoordigers van de drie departementen die het meest betrokken zijn bij het internationale culturele beleid, waren dan ook voor een groot deel gewijd aan het vraagstuk van de ambtelijke coördinatie en uitvoering van beleid in het licht van de al gesignaleerde divergerende politieke opvattingen en de eventuele rol daarbij van een instituut. Van het begin af aan bleek dat ook een tweetal andere aspecten belangrijk zou worden bij het beantwoorden van de aan de commissie gestelde vragen. Dit waren enerzijds de orde van grootte van de financiering die over een reeks van jaren van overheidswege ter beschikking wordt gesteld voor internationaal cultureel beleid en anderzijds de terugtrekkende overheid die steeds meer taken overdraagt aan zelfstandige bestuursorganen. Op cultureel gebied heeft dat met name vorm gekregen door uitbreiding van bestaande en oprichting van nieuwe fondsen en sectorinstellingen (voor een overzicht zie bijlage 9).

Het decentralisatie-aspect is voor het Ministerie van Buitenlandse Zaken niet doorslaggevend. De diplomatieke vertegenwoordigingen in het buitenland blijven de steunpunten voor het Nederlandse internationale culturele beleid, hoe dat ook georganiseerd zal worden. Wel zet het ministerie een vraagteken bij het tussenschuiven van een extra bestuurslaag en had men grote aarzelingen over de financiële realisering van een instituut.

Het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur daarentegen sprak zich, onder meer op basis van het decentralisatiebeleid, uit vóór de oprichting van een instituut: de overheid moet zich immers concentreren op kerntaken. Uitvoerende werkzaamheden zoals de organisatie van internationale uitwisseling, facilitaire steun daaraan en/of subsidiëring daarvan, zijn geen primaire overheidstaken en kunnen dus overgedragen worden. Wel is er in dat geval een kritische ondergrens. Bij een te klein budget en een te klein takenpakket zal een instituut niet levensvatbaar zijn. De omvang van het takenpakket is echter in grote mate afhankelijk van de beschikbare financiering. In dit verband is ook de taakverdeling tussen instituut en de bestaande instellingen met een taak op het gebied van de internationale profilering van de Nederlandse cultuur van groot belang. De meerwaarde van een instituut zal ook door deze instellingen moeten worden erkend.

Het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur was van mening dat de

'waterscheiding' die op basis van het WRR-rapport is aangebracht tussen het werk van dat ministerie en het werk van het Ministerie van Buitenlandse Zaken niet werkt. Het viel de commissie op hoeveel belang men hecht aan het argument van de onvolkomenheid van de scheidslijn. De Coördinatiecommissie Internationale Culturele Betrekkingen (CICB) biedt, gelet op het karakter en de frequentie van de vergaderingen, niet voldoende mogelijkheden tot afstemming van internationaal cultuurbeleid als instrument van het nationale cultuurbeleid en internationaal cultuurbeleid als instrument van buitenlands politiek beleid. Die aansluiting zou gemakkelijker tot stand kunnen worden gebracht via een instituut.

Vervolgens werd de commissie geconfronteerd met de nogal afwijkende koers die het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen volgt. Hoewel dat ministerie wel een van de medeauteurs is van de nota *Internationale Culturele Betrekkingen*, wilde het niet betrokken zijn bij de opdracht aan de commissie. Dit lijkt onder andere samen te hangen met het feit dat het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen een conceptuele scheiding heeft aangebracht tussen internationalisering (bottom up) en internationaal cultureel beleid (top down). In het eerste geval gaat het om de oriëntatie op het buitenland vanuit het perspectief en de behoeften van onderwijs en wetenschappen zelf. Het zijn dan ook de onderwijs- en wetenschapsinstellingen zelf die vormgeven aan dat proces van internationalisering. Het internationale culturele beleid wordt veel meer opgezet met het oog op de internationale positionering van Nederland. Een voorbeeld is de samenwerking met Midden- en Oost-Europa. De samenwerkingsovereenkomsten zijn afgesloten in het kader van de culturele akkoorden met die landen, maar voor de uitvoering is door Onderwijs en Wetenschappen een apart bureau in het leven geroepen. Bij een dergelijke zelfstandige benadering was van de kant van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen niet veel geestdrift voor een onafhankelijk instituut te verwachten. Men stond echter niet afwijzend tegenover de gedachte om op ad hoc basis gebruik te maken van eventuele door een instituut aan te bieden diensten.

Het bleek de commissie dat er weinig financiële ruimte is voor een instituut. Uit de begroting van Buitenlandse Zaken blijkt dat de Directie Culturele Samenwerking en Voorlichting Buitenland (DCV) de beschikking heeft over ca. f 7,3 miljoen. F 2,5 miljoen daarvan is bestemd voor algemene voorlichting, waardoor Nederland in alle aspecten, dus ook de culturele, in het buitenland wordt gepresenteerd. F 2,2 miljoen is bestemd voor de instituten te Parijs en Jakarta. Na aftrek van f 500.000,- voor lokale culturele projecten, te besteden door de culturele afdelingen van de diplomatieke vertegenwoordigingen in het buitenland, blijft derhalve een vrij besteedbaar bedrag van ca. f 2 miljoen over voor subsidiëring van bilaterale culturele activiteiten. De middelen thans voor dergelijke activiteiten voorzien bij de internationale bureaus van de Stafdirectie Cultuurbeleid van het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur bedragen f 6,7 miljoen, waarvan ca. f 4,7 miljoen is vastgelegd voor structurele subsidies. Uit een totaal van f 14 miljoen

blijft derhalve maar circa f 4 miljoen over voor de mogelijke financiering van nieuwe activiteiten, waaronder dus ook de structurele kosten voor een instituut. Het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen beschikt over wat ruimere middelen, namelijk f 26 miljoen, maar wenst geen middelen ter beschikking te stellen voor een structurele bijdrage aan een instituut. Zelfs bij een bescheiden opvatting over de activiteiten van een eventueel instituut, zou dat betekenen dat zonder nieuw overheidsgeld weinig tot geen financiële ruimte over zou blijven voor de door een dergelijke nieuwe instelling te entameren activiteiten (voor een overzicht van de financiële middelen zie bijlage 6).

Terugkijkend op de gesprekken constateerde de commissie het volgende: alle betrokkenen zien de ruimte voor nieuwe financiële verplichtingen als minimaal. Ten aanzien van de decentralisatie is er een redelijke mate van overeenstemming, zij het dat dit concept niet van toepassing is bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Over coördinatie is er een verschil in accenten. De visies vergelijkend valt op dat Buitenlandse Zaken, het ministerie dat traditioneel het internationale culturele beleid coördineert en daarom voorzitter is van de CICB, een verbetering constateert in de CICB nieuwe stijl (voor taakomschrijving zie bijlage 8), maar graag nog meer dynamiek in de coördinatie ziet; dat Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur constateert dat het systeem te weinig ruimte biedt om de noodzakelijk geachte afstemming tot stand te brengen en dat Onderwijs en Wetenschappen geen aanleiding ziet voor aanpassingen van het coördinatiesysteem.

Het werd de commissie duidelijk dat de verschillen in visies van de departementen mede terug te voeren waren op een verschil in opvattingen over de taakverdeling tussen de overheid en het culturele veld. In dat verband bleek dat er weinig bekend was omtrent de feitelijke omvang van de Nederlandse culturele presentie in het buitenland en omtrent de rol van de overheid daarbij. De commissie besloot daarom tot een onderzoek naar de buitenlandse presentaties van Nederlandse cultuur in 1992.

De commissie kreeg de beschikking over een lijst van ruim duizend evenementen, waarmee in 1992 Nederlandse cultuur buitenslands werd gebracht. Deze registratie was niet volledig en men mag er van uitgaan dat de presentie van de Nederlandse cultuur in het buitenland dat jaar groter is geweest. Nadere analyse leverde interessante resultaten op: driekwart van deze buitenlandse culturele evenementen vindt plaats in de Europese regio. Van deze vijfenzeventig procent vindt zestig procent binnen de Europese Gemeenschap plaats. Het overige kwart van de evenementen was in 1992 te vinden in de rest van de wereld. Hoewel het moeilijk is evenementen bij elkaar op te tellen, kan men grosso modo stellen dat ruim de helft van de gebeurtenissen de podium kunsten, dat wil zeggen muziek en (dans) theater, betrof en ongeveer dertig procent de beeldende kunsten. De overige tien procent werd verdeeld tussen manifestaties van film, letteren en cultuurbehoud.

Vervolgens werd door middel van een schriftelijke enquête (zie bijlage 5) meer informatie vergaard, via een steekproef van honderd uit de ruim duizend genoemde evenementen. Ook die leverde, behalve een aangenaam hoge medewerking, interessante resultaten op. Het initiatief tot de buitenlandse presentatie van Nederlandse cultuur blijkt slechts bij ongeveer tien procent door de Nederlandse of buitenlandse rijksoverheid genomen te zijn. Zelfs als men rekening houdt met het eerdergenoemde probleem van ongelijksoortigheid en met problemen van representativiteit, is het waarschijnlijk dat van de duizend evenementen het leeuwedeel werd geïnitieerd vanuit het veld en niet vanuit de overheid. De presentie in het buitenland van de Nederlandse cultuur is bovenal het gevolg van initiatieven van galeriehouders, impresario's, festivaldirecteuren enz. Waren dit culturele initiatieven uit Nederland? Ook hier leverde het onderzoekje een interessant resultaat. Tegenover één initiatief van Nederlandse zijde, komen er gemiddeld twee uit het buitenland.

Het past in dit beeld dat in twee van de drie gevallen de buitenlandse organisator meer dan vijftig procent van de kosten van het evenement voor zijn rekening nam. Evenzeer past het in dit beeld dat de overheidssbijdrage van Nederlandse zijde maar in ongeveer één op de vijf gevallen dit zelfde niveau bereikte. Ook spoort dit met de informatie van de geënquêteerden dat in minder dan tien procent van de evenementen sprake was van afspraken tussen vakministeries of binnen een cultureel akkoord.

Het verdient overweging deze eerste bevindingen aan te scherpen met een diepergaand onderzoek. Het eerste beeld is echter duidelijk: de Nederlandse culturele presentie in het buitenland is vooral het gevolg van culturele uitwisseling op de werkvloer. Dit laat onverlet dat het veld ook kan profiteren van indirecte en directe steun van de Nederlandse en buitenlandse overheden.

Voorzien van de uitkomsten van dit onderzoek had de commissie vervolgens een gesprek met een aantal op persoonlijke titel uitgenodigde vertegenwoordigers van het culturele veld (voor lijst van deelnemers zie bijlage 4). Hoewel deze gesprekspartners niet elke subsector van het rijk geschakeerde culturele leven uit eigen ervaring kenden en hoewel ook niet alle genodigden aan de bijeenkomst hebben kunnen deelnemen, was hun gezamenlijk arsenaal aan deskundigheid van dien aard dat de commissie het gevoel had een voldoende representatieve vertegenwoordiging bijeengebracht te hebben.

Het gesprek was niet bedoeld om tot conclusies te komen, maar over een aantal grote lijnen bestond wel overeenstemming. Allen waren het er over eens dat het typerende van het cultuurleven in Nederland vooral zijn doordringbaarheid is en zijn vermogen tot synthese van het van buiten op ons afkomende cultuur aanbod. Voor het behoud van de kwaliteit van ons cultuurleven is blijvende internationalisering van levensbelang.

De aanwezigen zagen de verantwoordelijkheid voor de handhaving van de kwaliteit en de daarmee samenhangende internationalisering in eerste instantie als een verantwoordelijkheid voor de betrokkene of voor de eigen instelling of sector. De rol van de steeds talrijkere fondsen en sectorinstellingen werd trouwens ook als een typisch Nederlandse verworvenheid gezien. Hun bestaan op zich is een goede illustratie van de verstandig afstandelijke wijze waarop de overheid zich opstelt ten aanzien van de cultuurbeoefening, terwijl hun effectieve wijze van functioneren met behulp van deskundigen en beroepsbeoefenaars uit de eigen sector een essentiële bijdrage levert aan de bloei en de dynamiek van de cultuur.

Ook indien men de produkten van de Nederlandse cultuur beziet op hun internationale marktwaarde, een noodzaak die zich in steeds meer sectoren doet voelen, blijkt minder het nationale karakter maar kwaliteit doorslaggevend voor succes. Cultuur wordt vanuit het buitenland 'gehaald', zoals het eerder geciteerde onderzoek aantoonde, maar wordt alleen dan gehaald wanneer de kwaliteit voldoende is. Naar de mening van de aanwezigen is die kwaliteit onlosmakelijk verbonden met de internationalisering. Internationalisering is wezenlijk het belang van de kunsten zelf.

De conclusie was dan ook dat een instituut dat zich als centraal punt voor de internationalisering en internationaal cultureel beleid zou gaan opwerpen, een stap terug zou zijn ten opzichte van de gegroeide praktijk.

Een uitzondering werd gemaakt voor de Neerlandistiek waar wél een duidelijke regeringsverantwoordelijkheid werd gezien en waar de taakvervulling door de Nederlandse Taalunie tot nu toe als onvoldoende werd ervaren.

Het viel de commissie verder op dat haar gesprekspartners uit het veld ook de organisatie van grote manifestaties niet in eerste instantie zagen als een overheidstaak. Men was het er over eens dat grote manifestaties met een zekere regelmaat zullen voorkomen en dat deelname daaraan soms nuttig en vaak ook onvermijdelijk zal zijn. Hoewel sommigen een voorkeur hadden voor een min of meer permanente opzet, was de meerderheid van mening dat de variëteit in de te verwachten manifestaties zo groot is, dat een kleine en dus goedkope organisatie niet zou kunnen beschikken over de noodzakelijke know-how voor een professioneel optreden op alle te bestrijken terreinen, terwijl een grotere, multidisciplinaire opzet een onaanvaardbaar grote aanslag zou doen op de beperkte beschikbare middelen. Een ad-hoc samenwerkingsverband met deelname vanuit de betrokken disciplines en een licht, tijdelijk secretariaat leek nog het meest overeen te komen met de gedachten die dienaangaande in de groep leefden, een oplossing die in het recente verleden ook bewezen heeft te kunnen werken.

Een vergelijkbare opvatting bleek te bestaan ten aanzien van coördinatie en informatie. Er werd geen noodzaak gezien voor een instituut teneinde aan de

behoefte aan informatie of coördinatie te voldoen. Bij voldoende medewerking van alle betrokkenen zou een centraal punt kunnen functioneren met een minimale administratieve bezetting. Liever dan – eventuele additionele – middelen te besteden aan een nieuw instituut, zou men versterking willen zien van de bestaande en nog op te richten sectorinstellingen die aldus een veel effectievere bijdrage kunnen leveren aan de internationalisering.

Los hiervan stond de vraag naar een adequate ondersteuning van culturele activiteiten in het buitenland door de Nederlandse diplomatieke vertegenwoordigingen (voor een overzicht van posten met een PCZ-afdeling of -ambtenaar zie bijlage 7). De ervaringen op dat punt bleken gemengd te zijn. Zeker in het verleden was niet altijd sprake van voldoende inzicht in de wensen en behoeften van de culturele sector. De toenemende professionalisering van de PCZ-functionarissen, een beter begrip vanuit de cultuursector voor wat de ambassades kunnen doen en een iets grotere beschikbaarheid van financiële middelen door LCP-fondsen (lokale culturele projecten) alsmede sponsoring hebben geleid tot een grotere effectiviteit van die werkzaamheden. Het was echter duidelijk dat verbeterde informatieuitwisseling en regelmatige bijscholing nodig zijn, wil men maximaal profijt hebben van het PCZ-apparaat in het buitenland.

Het gesprek dat de commissie voerde met de directeur van de Nuffic (Netherlands Organisation for International Cooperation in Higher Education), was van een iets andere aard. Meer dan over gevoerd of te voeren beleid ging het de commissie om een uitvoeringsmodaliteit. Tijdens het gesprek heeft de commissie een goede indruk kunnen krijgen van het functioneren van Nuffic en met name van de verhouding tussen de eigen verantwoordelijkheid van Nuffic, als organisatie die gedragen wordt door de instellingen voor hoger onderwijs, en de eisen van de overheid, als subsidiërende of opdrachtgevende instantie. Er bleek op dat punt sprake te zijn van duidelijke en uitvoerbare afspraken ten aanzien van de beleidsmatige randvoorwaarden, de organisatie van de kwaliteitsbewaking en de te leveren diensten. Belangrijk was daarbij voor de commissie dat Nuffic, als uitvoerder van overheidsopdrachten, in geen geval aangesproken kan worden op de politieke beleidsvooronderstellingen. Ook Nuffic bleek overigens van mening dat een apart instituut voor buitenlandse culturele betrekkingen niet nodig was. De eigen ervaring leerde dat coördinatie vanuit de bestaande instellingen een betere weg was. Er zou wel plaats zijn voor een overlegorgaan om die instellingen of organisaties bij het buitenlandse culturele beleid te betrekken.

Voorts werden gesprekken gevoerd met een aantal PCZ-ambtenaren en met de algemeen secretaris van de Nederlandse Taalunie.

Op grond van de hiervoor beschreven gesprekken en verdere beschikbare documentatie begon zich een duidelijk beeld te ontvouwen: de Nederlandse cultuur ontleent haar internationale karakteristiek niet zozeer aan de unieke Nederlandse elementen als wel aan haar doorlaatbaarheid en haar vermogen om nieuwe, van buiten komende elementen te benutten. Daarom heeft ze voortdurende behoefte aan een open omgeving. Het culturele veld is gewend autonoom te opereren in eigen structuren en netwerken met steun van, maar zonder veel ingrijpen door de overheid en heeft tezelfdertijd veel internationale contacten. De overheid voorziet het culturele leven van een wettelijk kader en subsidieert het zonder daarbij al te sturend op te treden, geeft in de praktijk geen blijk van een overheersende visie op het internationale culturele beleid en toont verder een interessante verscheidenheid aan meningen over de coördinatie bij de uitvoering van dat beleid.

Bij het bovenstaande moeten nog enige opmerkingen gemaakt worden. Ter completering van het beeld van de 'overheid op afstand' dat eerder naar voren kwam, moet worden onderstreept dat de door de overheid ondersteunde sectorinstellingen onmiskenbaar een essentiële factor vormen bij de instandhouding van de vitaliteit van het Nederlandse cultuurleven. Het culturele veld met een toenemend aantal vrij autonome sectorfondsen beseft dat heel goed en heeft leren leven en werken met de overheid op afstand. Het is er minder geïnteresseerd in hoe de overheid haar problemen met de beleidscoördinatie oplost. Het veld staat dan ook niet te dringen om betrokken te worden bij een nauwere coördinatie van het internationale culturele overheidsbeleid. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt bij de overheid en niet bij de cultuurbeoefenaars, zo vindt men. Wel worden er vanuit de betrokkenheid binnen de eigen cultuur- of kunstensector, nationaal en internationaal, directe contacten gezocht met gelijkgestemden. De internationale contacten zijn in die visie een logisch uitvloeisel van de behoefte de eigen horizon te verruimen. Eventuele beleidsoverwegingen van de overheid spelen daarbij geen wezenlijke rol, al kan er sprake zijn van samenvallen van wensen en belangen.

De nota *Investeren in Cultuur* besteedt ruime aandacht aan internationale culturele betrekkingen. Waar de nota het internationale beleid noemt in het kader van het specifieke cultuurbeleid gaat het er vooral om dat de condities en de kwaliteitscriteria voor cultuuruitingen in belangrijke mate internationaal worden vastgesteld. Voor de bloei en de kwaliteit van de culturele activiteiten in Nederland is het een conditio sine qua non dat individuele kunstenaars, instellingen en deskundigen zich aan de internationale maatstaven kunnen meten. Daarvoor blijkt een financiële ondersteuning van de kant van de overheid in veel gevallen onontbeerlijk te zijn, een ondersteuning die echter niet door de overheid zelf maar vanuit de sectorinstellingen geschiedt. De Rijksoverheid ziet het volgens de nota als haar taak de voorwaarden te scheppen voor een bloeiend cultuurleven,

doch het spreekt in de Nederlandse verhoudingen vanzelf dat het oordeel over de kwaliteit niet dient te geschieden door de overheid.

Het onderzoek dat de commissie liet instellen naar de Nederlandse culturele presentie in het buitenland in 1992 bevestigt dit beeld. Het merendeel van de manifestaties vond plaats op basis van direct contact en veelal op initiatief van de buitenlandse organisaties, hetgeen er op wijst dat het niveau van de culturele manifestaties in Nederland voldoende hoog is om de aandacht te trekken van 'het buitenland' (organisatoren van festivals, theaterdirecteuren, productiebureaus, uitgevers, etc.). Dit sluit allerminst uit dat algemene internationale bemiddeling, zoals informatieverstrekking of het leggen van contacten vanuit gespecialiseerde instellingen of ambassades, hiervoor de weg heeft geëffend.

Het is de commissie gebleken dat de internationale presentie primair tot stand komt op grond van autonome acties vanuit de kunsten en de culturele instellingen en pas secundair vanuit het overheidsbeleid wordt ondersteund. In de al jaren lopende discussie over de buitenlandse culturele betrekkingen is aan dit punt nauwelijks aandacht besteed. Het gevolg is dat de discussie zich concentreert rond zaken die op zich weinig kunnen bijdragen aan de bloei van het culturele leven in Nederland en dus ook weinig aan de internationale culturele betrekkingen. De commissie is van mening dat, ondanks de veel gehoorde klachten daarover, de internationale presentie van de Nederlandse cultuur bevredigend kan worden genoemd. Waar de internationale culturele betrekkingen van Nederland vooral berusten op de bloei en de internationale doordringbaarheid van de Nederlandse cultuur en speciaal van de kunsten, is een succesvolle buitenlandse culturele presentie niet mogelijk zonder een goed cultureel en artistiek klimaat in Nederland. Daarop moet alle inspanning gericht worden.

Naar de mening van de commissie is buitenlands cultureel beleid vanuit de overheid beleid in de marge. Het kan ook niet anders zijn dan dat, gezien de volgende drie overwegingen:

Er is weinig geld beschikbaar. De commissie heeft al eerder gewezen op de beperkte middelen die de Rijksoverheid ter beschikking staan voor directe steun aan activiteiten op het terrein van de internationale culturele betrekkingen. De onderzoeksopdracht vermeldt dit uitdrukkelijk en wijst de commissie er ook op dat eventuele voorstellen in belangrijke mate gebaseerd moeten zijn op de bestaande beschikbare middelen. Er zou permanent té weinig geld beschikbaar zijn ten opzichte van de mate waarin de internationalisering ingrijpt in de beleids-terreinen cultuur, onderwijs en wetenschappen. Men hoeft slechts te wijzen op de discrepantie tussen de middelen beschikbaar voor de desbetreffende beleids-terreinen in hun algemeenheid en de specifieke middelen voor internationaal cultureel beleid op die terreinen. Daarnaast is evenzeer sprake van een discrepantie tussen ambities en beschikbare middelen.

Er bestaat geen sterk initiërende of dirigistische rol van de overheid. Cultuur in Nederland is maar zeer gedeeltelijk een zaak van overheidsbemoeyenis. De traditie van verzuiling, met autonomie in eigen kring, heeft mede ten gevolge gehad dat de bemoeyenis van de Staat met het cultuurleven beperkt is gebleven, terwijl juist particuliere organisaties of samenwerkingsverbanden daarin – vooral in verhouding tot het buitenland – een grote rol spelen.

Er is weinig inhoud voor zulk een beleid. Bij veel kunstuitingen is niet of nauwelijks sprake van een Nederlandse thematiek. Typisch voor Nederland is de open en kosmopolitische cultuur, de toenemende internationalisering vormt nu juist een typerend aspect van de geschakeerdheid van het Nederlandse culturele leven. Een overheid die haar beleid zou willen baseren op het nationale identiteitsgehalte zou regelrecht tegen die karakteristiek ingaan. Indien een nationaal beleid zich dus niet kan baseren op *het* beeld van *de* cultuur, kan dat evenmin bij het internationaal uitdragen van dat beleid.

Naar de mening van de commissie verdient het aanbeveling het buitenlands cultureel beleid vanuit de overheid niet te ambitieus te formuleren en de doelstellingen meer in overeenstemming te brengen met de feitelijk beschikbare middelen. Naast dit probleem van discrepantie van ambitie en middelen is er nog een ander element.

De WRR wilde in zijn rapport uit 1987 het begrip 'buitenlands cultureel beleid' veel ruimer opvatten dan tot dat moment het geval was. Alle grensoverschrijdende contacten op de gebieden onderwijs, wetenschap, kunst, taal en informatieverbreiding, voor zover onderwerp van overheidszorg, zouden gerekend moeten worden tot het buitenlands cultureel beleid. Het doel daarvan diende te zijn versterking van de internationale positie van de cultuurbeoefening in Nederland, als deel van het algemene cultuurbeleid. Daarnaast kon, in de visie van de WRR, het buitenlands cultureel beleid ook een specifieke functie vervullen ten behoeve van het buitenlands beleid. Hoewel deze constatering op zichzelf niet onjuist zijn, is het de commissie gebleken dat het samenvoegen van alle doelstellingen en middelen in één beleidsmodel, de coördinatie en uitvoering van beleid eerder belast dan bevordert.

Het is duidelijk dat de rol van de overheid in de opzet van de WRR aanzienlijk is, ook al wordt voor de uitvoering gegrepen naar het middel van het zelfstandig bestuursorgaan. Het voorstel is wel deskundigen uit het veld te betrekken bij de uitvoering maar die uitvoering blijft in wezen een onderwerp van regeringsbeleid. Voor uitvoering van het voorgestelde beleid is verder een uitbreiding van de daarbij betrokken instellingen noodzakelijk hetgeen herschikking van financiële middelen of aanvullende financiering nodig maakt. Al met al waren de toen aangedragen oplossingen zowel te ambitieus als niet passend bij de gegroeide Nederlandse praktijk.

De discussie sleept zich, naar de mening van de commissie, ook daarom zo voort omdat men tracht teveel doelstellingen te bereiken met één institutionele oplossing. De aard van de aan te pakken problemen is echter zo verschillend dat slechts een verschil in benadering, hetgeen ook inhoudt een verschil in oplossing, recht kan doen aan elk van de taakvelden. Er zal naar de mening van de commissie een scherper onderscheid gemaakt moeten worden tussen:

- A de internationale presentie van de Nederlandse cultuur en kunsten, zowel als de presentie van buitenlandse cultuur en kunsten in Nederland;
- B de internationale presentie en promotie van de Nederlandse cultuur vanwege de Staat der Nederlanden.

Het kenmerkende van dit onderscheid is dat het bij A gaat om culturele activiteiten die komen vanuit de samenleving, al dan niet gesteund door de overheid, en bij B om statelijke activiteiten waarbij de overheid als initiator of actor optreedt. De overheid heeft een andere *modus operandi* ten aanzien van het ene of het andere terrein.

Deze praktijk ziet er als volgt uit: ten aanzien van het eerste terrein geldt het algemene beleid van decentralisatie. Dat beleid toont vrijwel overal een terugtrekkende overheid die zich concentreert op beleidsfuncties en die daarvoor in aanmerking komende uitvoeringstaken decentraliseert. Dit beeld is duidelijk herkenbaar in de culturele sector. De hoofdlijnen van het cultuurbeleid van het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur zijn neergelegd in de nota *Investeren in Cultuur*. De nota behelst de inhoudelijke motivering van het cultuurbeleid voor de jaren 1993 tot en met 1996. De uitvoering van het beleid wordt in steeds grotere mate overgedragen aan sectorinstellingen en fondsen, gefinancierd door subsidies die in principe eveneens voor een vierjaarlijkse periode worden toegezegd. De onlangs in werking getreden *Wet op het specifiek cultuurbeleid*⁹ heeft e.e.a. een nieuwe wettelijke basis gegeven. Naar de mening van de commissie dient de uitvoering van het beleid zoals vermeld onder A, volledig in het beleid van de fondsen betrokken te worden. De overheid zou daartoe, zo nodig, algemene aanwijzingen moeten geven aan de fondsen of belemmeringen moeten wegnemen.

Ten aanzien van het tweede terrein, de statelijke activiteiten, heeft naast de Ministeries van Onderwijs en Wetenschappen en van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur vooral het Ministerie van Buitenlandse Zaken een specifieke taak. Dit ministerie stimuleert en coördineert culturele activiteiten als ondersteuning van de buitenlandse politieke betrekkingen. Er bestaat voorts een gerichte coördinatie van beleid in interdepartementaal kader, namelijk in de CICB. Deze coördineert al de bestaande middelen voor planning en uitvoering van overheidsbeleid en zou in de

⁹ *Wet van 11 maart 1993, houdende regels betreffende enkele aspecten van het specifiek cultuurbeleid, Staatsblad 1993 nos 193 en 204.*

toekomst kunnen overwegen mede gebruik te gaan maken van contracten met derden ter uitvoering van onderdelen van dat beleid.

Het trekken van een absoluut waterdichte scheidslijn tussen de onder A en B genoemde terreinen is niet mogelijk. In het internationale cultuurbeleid dient echter meer dan voorheen rekening te worden gehouden met het onderscheid tussen internationalisering van de Nederlandse cultuur en cultuur als presentie van de Nederlandse staat in het buitenland, met andere woorden: tussen de maatschappelijke en de statelijke dimensie van buitenlands cultureel beleid. Het relatieve belang van beide afwegend, komt de commissie tot de conclusie dat het eerste terrein meer cultuurpolitieke aandacht verdient. In feite draagt pas een goed georganiseerde internationalisering van de Nederlandse cultuur de mogelijkheden aan voor een welslagen van de presentie vanwege de Nederlandse staat als bedoeld onder B.

De commissie komt tot de volgende aanbevelingen:

Ten aanzien van de presentie van de Nederlandse cultuur in het buitenland ziet de commissie geen aanleiding voorstellen te doen om de bestaande interdepartementale coördinatiestructuur, welke na veel rapporten, nota's en discussie recent nog herzien is, wezenlijk te veranderen. Vorm en takenpakket zijn vastgelegd in de nota *Internationale Culturele Betrekkingen* die ten tijde van het instellen van deze commissie onderwerp van discussie was in de Tweede Kamer. Deze structuur moet, voor het doel dat hij dient, redelijk kunnen voldoen, wanneer althans de politieke sturing adequaat is.

Indien de door de commissie voorgestelde scheiding van taken zou worden aanvaard en de spelers uit het culturele veld de hun toegedachte verantwoordelijkheden hebben aanvaard, zal bovendien een belangrijke reden voor wrijving zijn verdwenen. Anderzijds kan er een verrijking komen van de taken van de CICB naarmate er meer sprake zal zijn van werkelijke beleidsdiscussies, bijvoorbeeld over de nieuwe vormen van samenwerking met Midden- en Oost-Europa, een samenwerking op cultureel en onderwijsgebied die duidelijk ook een politieke doelstelling heeft.

Ten aanzien van het eerste terrein, te weten de internationale presentie van de Nederlandse cultuur en kunsten, meent de commissie dat verbetering van de uitvoeringssituatie mogelijk is. Het blijkt dat het bestaan van de CICB onvoldoende garantie biedt voor gezamenlijke actie van het veld voor de internationalisering van de Nederlandse cultuur. Daarom heeft de commissie overwogen welke lichte coördinatievorm het beste aansluiting biedt op de bestaande praktijk. Zij heeft hierbij haar gedachten laten gaan over de vorm van een instituut, een fonds of een vereniging als private samenwerkingsvorm.

Een semi-onafhankelijk instituut lijkt een te zware constructie. Een dergelijk instituut (vergelijkbaar met instellingen in Duitsland, Groot Brittannië of Zweden) zou nog meer van de te schaarse middelen onttrekken aan de directe steun aan cultuur en kunsten en zou ingaan tegen de juiste trend meer verantwoordelijkheid toe te kennen aan het veld. Bovendien blijkt het draagvlak voor zo'n instituut zeer gering.

De formule van een fonds is in zoverre aantrekkelijk dat zij aansluit bij het vigerende cultuurbeleid en als zelfstandig bestuursorgaan de verantwoordelijkheid van de overheid duidelijk regelt. Een fonds ter stimulering van de internationale culturele betrekkingen heeft echter ook evidente nadelen. Het overlapt de al bestaande fondsen die internationaal werken en voegt er daar een aan toe, het coördinatieprobleem daarmee vergrotend. Ook is de relatie tussen de klanten en het fonds gekenmerkt door een zekere vrijblijvendheid. Tenslotte is het onwaarschijnlijk dat ook een fonds over voldoende financiële middelen zal beschikken om een zinvolle rol te kunnen vervullen.

De commissie beveelt aan de oplossing van de problemen, voortvloeiend uit de coördinatie van de internationale culturele samenwerking langs private weg op te lossen. De commissie adviseert derhalve dat de betrokken instellingen in het veld komen tot de oprichting van een private *Vereniging voor Buitenlandse Culturele Betrekkingen*. Deze vereniging zou ten aanzien van de onder A vermelde doelstelling stimulerend en bundelend moeten werken en zou een brugfunctie tussen de doelstellingen A en B kunnen vervullen, zonder tot vermenging van verantwoordelijkheden te komen. De commissie beveelt de betrokken bewindslieden aan dat zij langs verschillende wegen het tot stand komen van een dergelijke vereniging bevorderen en ondersteunen. Zij zouden dat kunnen doen door bij de totstandkoming van de vereniging de infrastructuur ervan -in een eerste fase- mede te bekostigen. De overheid zou er vervolgens mee kunnen contracteren ter uitvoering van delen van haar beleid. Van haar kant is de vereniging tevens beschikbaar om op basis van contracten delen van het beleid van de overheid uit te voeren.

Een oplossing als deze, langs private weg, kan alleen succesvol zijn als het veld het initiatief neemt en de overheid constructief daarop inspeelt. De noodzakelijke scheiding van verantwoordelijkheden mag daarbij niet leiden tot het oprichten van schotten. Het streven moet zijn tot een symbiose te komen van maatschappelijke activiteiten en overheidsbeleid.

Gezien de overtuiging van de commissie, dat er geen dringende noodzaak is voor wijzigingen in de overheidsstructuur op het gebied van de internationale culturele betrekkingen, maar dat er wel ruimte bestaat voor het coördineren en stimuleren van hetgeen reeds rechtstreeks door het culturele veld gedaan wordt, is vervolgens nagegaan op welke wijze dit zou moeten gebeuren. De bedoeling is om tot een constructie te komen die flexibel genoeg is om de omvang van de activiteiten aan te passen aan de te verwachten vraag, die voorts kan fungeren als gespreks- en zo nodig als contractpartner van de overheid en die kan rekenen op voldoende medewerking van de doelgroep om daadwerkelijk als platform voor de noodzakelijke coördinatie te kunnen fungeren. De verenigingsvorm is dan geen verrassende keus, aangezien hij, afgemeten aan de bovengenoemde uitgangspunten, aan de gestelde eisen voldoet. Het belangrijkste aspect voor de commissie is daarbij het element van het vrijwillige lidmaatschap waaruit de daadwerkelijke belangstelling voor de doelstellingen van de vereniging moet blijken. De Vereniging zal rechts-persoonlijkheid bezittende instellingen als leden hebben, zoals bijvoorbeeld:

- kunst- en culturele instellingen met (mede) een internationale taak of oriëntatie;
- instellingen met meer algemene op het buitenland gerichte doelstellingen;
- onderwijsinstellingen en bedrijven met een dergelijke oriëntatie.

Afspraken met de overheid en eventuele derden over de aanloopfinanciering die nodig zal zijn om de infrastructuur van de vereniging van de grond te krijgen, kunnen voor de duur van die periode worden vastgelegd. Uitvoering van taken of diensten op het gebied van de internationale culturele betrekkingen kan op ad hoc basis gecontracteerd worden, met inbegrip van afspraken over controle en evaluatie. Het is nuttig dat de Vereniging en de overheid, met name via de CICB, elkaar informeren over relevante feiten en ontwikkelingen.

De functies van de Vereniging zouden als volgt kunnen worden omschreven:

- het bieden van een forum voor internationale culturele betrekkingen;
- het beschikbaar stellen van expertise aan leden en anderen;
- het vormen van een aanspreekpunt voor derden;
- het voeren van een actief informatiebeleid;
- het stimuleren van internationale co-producties;
- het eventueel zelf organiseren daarvan;
- het organiseren, dan wel coördineren van grotere evenementen in het buitenland;
- het uitvoeren van contracten van de overheid op het gebied van de buitenlandse culturele betrekkingen.

Er kleven weinig bezwaren aan de juridische vorm van de vereniging. Een vereniging kan een eigen vermogen hebben, personeel in dienst hebben en als contractpartner optreden. Voorbeelden van welbekende instellingen als de ANWB en het Koninklijk Instituut voor de Tropen, die ook de verenigingsvorm hebben, spreken voor zich. Bovendien is in oriënterende gesprekken gebleken dat het verenigingsconcept op een draagvlak mag rekenen in de doelgroep.

Het lijkt de commissie niet nodig en ook niet wenselijk dat de Vereniging structurele subsidie zal ontvangen van de overheid. Eenmaal op gang gekomen moet de Vereniging, wil zij aan het door de commissie gedachte doel beantwoorden, zichzelf in stand kunnen houden. De gelden daarvoor zullen moeten komen van de lidmaatschapsbijdragen en van inkomsten uit activiteiten die de Vereniging voor anderen verricht. Hierin zullen activiteiten ten behoeve van de overheid een belangrijke rol kunnen spelen. Idealiter zal de Vereniging een zodanige expertise ontwikkelen, dat de overheid als vanzelfsprekend bij haar te rade zal gaan voor uitbesteding van activiteiten. Die situatie zal zich echter pas geleidelijk aan ontwikkelen zodat in de beginfase sprake zal zijn van een groeimodel. De commissie heeft, zoals gezegd, voor de verenigingsvorm gekozen ter stimulering van daadwerkelijke participatie door het culturele veld aan de internationale culturele betrekkingen. Het is op deze manier goed mogelijk dat ook Vlaamse instellingen toetreden tot de Vereniging.

Samenvattend kan gesteld worden dat de commissie met het voorstellen van het verenigingsmodel, anders dan met het in de opdracht gesuggereerde instituut, gelooft een oplossing te hebben gevonden die aansluit bij de sterke kanten van het Nederlandse culturele leven, te weten verscheidenheid maar tevens bereidheid tot samenwerking, die voorts geen nieuwe bestuurslaag creëert maar, conform de huidige ontwikkelingen, de verantwoordelijkheid dichter bij de betrokkenen legt en die tenslotte toch alle ruimte biedt voor een succesvolle samenwerking tussen overheid en culturele sector ter versterking van het internationale culturele beleid van Nederland en daarmee van het culturele leven in al zijn aspecten.

Neerlandistiek

Wie spreekt over bevordering van de Neerlandistiek, spreekt over de Nederlandse Taalunie of, beter gezegd, spreekt wéér over de Taalunie. Na enige moeilijke jaren is de Taalunie op dit punt weer de centrale gesprekspartner aan het worden die de Nederlandssprekende gemeenschap voor ogen stond bij het tot stand komen van het Taalunie-verdrag. Daarmee is tegelijk aangegeven dat het onderwerp Neerlandistiek op een belangrijk punt afwijkt van de andere in dit rapport behandelde onderwerpen. De uitvoering van het verdrag, zowel binnen als buiten het Nederlandse taalgebied, is een voorwerp van directe regeringszorg. Er is dus sprake van een wezenlijk ander uitgangspunt. Uit de gesprekken die de commissie voerde, met name die met de vertegenwoordigers van het culturele veld, bleek ook dat ten aanzien van de zorg voor de Nederlandse taal meer van de overheid verwacht wordt dan ten aanzien van de rest van het culturele landschap.

Onderwerpen als de positie van het Nederlands in Europa als bestuurs- en cultuurtaal, het letterenbeleid en het Nederlands als tweede taal zijn thans prioriteiten van de gereorganiseerde Taalunie en zullen van die kant weer de aandacht en ondersteuning krijgen die zij verdienen. De commissie constateert dat er spanningen zouden kunnen ontstaan tussen de behoefte aan internationalisering van het beleid, gezien vanuit de Taalunie, en de behoefte aan nationale profilering gezien vanuit de betrokken bewindslieden. De commissie heeft echter alle vertrouwen dat, gezien de pragmatische instelling die de Taalunie thans karakteriseert, dit potentiële spanningsveld eerder een stimulans zal zijn voor het vinden van nieuwe oplossingen dan een bedreiging van de samenwerking. Voor het overige gelooft de commissie niet dat adviezen over de werkwijze van de Taalunie op dit moment van haar gevraagd worden.

Wel wil de commissie aandacht vragen voor een nog onvoldoende belicht terrein, namelijk het inschakelen van de universitaire docentschappen Nederlands in het buitenland (voor een overzicht van de thans bestaande docentschappen zie bijlage 11).

De belangstelling van de buitenlandse studenten is vaak ruimer dan de Nederlandse taal en gaat vaak uit naar 'lage landen studies'. De docentschappen in het buitenland zouden dus, veel meer dan tot nu toe, als uitvalsbasis kunnen dienen voor de verspreiding van Nederlandse taal én cultuur.

De ondersteuning van deze docenten door de Taalunie heeft in het verleden te wensen over gelaten, in de eerste plaats door gebrek aan geld. Er is thans een heroverweging gaande waarbij de Taalunie tracht door een reallocatie van de beperkte middelen en door het creëren van een beperkt aantal hoofdcentra, de sterk in aantal gegroeide docentschappen de steun te geven die nodig is.

De commissie beveelt aan dat, in samenwerking met de Taalunie, nagegaan wordt op welke wijze de docentschappen Nederlands in het buitenland, voor zover zij dat wensen, een grotere rol kunnen gaan spelen bij de verspreiding van Nederlandse taal én cultuur. Gezien het geringe budget waarover de Taalunie thans beschikt ter ondersteuning van de docentschappen, heeft de commissie de indruk dat zelfs met een bescheiden aanvulling van die financiële middelen al een grote vooruitgang kan worden geboekt.

Diplomatieke vertegenwoordigingen in het buitenland

De diplomatieke vertegenwoordigingen in het buitenland en meer in het bijzonder de afdeling of ambtenaar belast met, pers- en culturele zaken (PCZ) vormen steunposten van het internationale culturele beleid (voor overzicht van diplomatieke posten met een PCZ-afdeling of -ambtenaar zie bijlage 7). Hun werkzaamheden bestrijken over het algemeen de volgende terreinen:

- het culturele terrein, dat wil zeggen het entameren van culturele activiteiten zowel als het rapporteren over culturele ontwikkelingen;
- het terrein van onderwijs en wetenschappen, dat wil zeggen het bevorderen van samenwerkingsprojecten op onderwijs- en wetenschapsgebied, waaronder de Neerlandistiek, wetenschappelijke uitwisseling, beurzenprogramma's en het rapporteren over ontwikkelingen op onderwijsgebied;
- woordvoering en voorlichting over Nederland en het onderhouden van contacten met vertegenwoordigers van de media.

Op één uitzondering na, waarover later, ressorteren zij onder het Ministerie van Buitenlandse Zaken, maar zij zijn evenzeer beschikbaar voor het uitvoeren van opdrachten op cultureel terrein van andere departementen. Daarnaast verlenen zij hun diensten aan de vertegenwoordigers van de Nederlandse cultuur, in de meest brede zin van het woord. De misverstanden die bestonden, en nog bestaan, over de functie van en de tekortkomingen bij de taakvervulling door de 'culturele attaché', zijn naar het oordeel van de commissie terug te voeren op twee oorzaken. Aan de ene kant is er een gebrek aan opleiding en ervaring op cultureel terrein van een deel van de betrokken ambtenaren van Buitenlandse Zaken. Aan de andere kant bestaat er bij de 'gebruikers' vaak een verwachtingspatroon dat niet aansluit op wat mogelijk is in het betreffende land, bij de bestaande personele bezetting of in het kader van de beschikbare financiële middelen.

Het is duidelijk dat, in het licht van het door de commissie zelf gemaakte onderscheid, alle PCZ-afdelingen een belangrijke taak zullen hebben bij de internationale presentie en promotie in cultureel opzicht vanwege de staat. De bezetting van de ambassades is wat dat betreft ook toegesneden op het werk dat van hen verwacht wordt. Moeilijker is het met het andere taakveld, de internationale activiteiten van

cultuur en kunsten, waar de vraag veel meer uit het veld komt, zodat veel minder inzicht bestaat in aard en omvang van het te verwachten werk.

Tijdens de gesprekken met een aantal culturele attachés is het de commissie gebleken dat de betrokkenen zich zelf zeer wel bewust zijn van de beperkingen in hun taakuitoefening. Tezelfdertijd werd het duidelijk dat er sprake is van een toenemende professionalisering, mogelijk gemaakt doordat het Ministerie van Buitenlandse Zaken sinds enige jaren meer aandacht is gaan besteden aan selectie, opleiding en bijscholing terzake. Het besef dat de culturele component van het buitenlands beleid extra aandacht verdient in deze tijd van internationalisering is daaraan niet vreemd geweest. Naast dit proces van professionalisering binnen het apparaat, is ook sprake van deskundige inbreng van buiten af.

De unieke positie die New York inneemt in de internationale kunstwereld is aanleiding geweest voor de eerder genoemde uitzondering. Dit is een experiment, waarbij een deskundige met een brede ervaring in het culturele veld door het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur als cultureel attaché geplaatst werd bij het Consulaat-Generaal te New York, waar hij zich uitsluitend met culturele zaken zou bezighouden. De bedoeling was dat betrokkene, uitgaande van zijn kennis van het Nederlandse cultuuraanbod, zou proberen vraag te vinden naar dat aanbod. Het is goed om hier te kunnen constateren dat het experiment geslaagd is. Vele nieuwe contacten zijn gelegd en veel activiteiten hebben al plaatsgevonden.

De voorgaande positieve ontwikkelingen mogen niet doen vergeten dat de financiën bij dit alles een beperkende factor blijven. De commissie beveelt derhalve aan dat het Ministerie van Buitenlandse Zaken voortgaat op de ingeslagen weg en, in samenwerking met het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, zorgt voor een breed en diep reservoir van goed voorbereide ambtenaren voor PCZ-taken, dat verder gekeken wordt naar de mogelijkheden om op enkele daarvoor in aanmerking komende posten, al dan niet tijdelijk, externe deskundigen te plaatsen voor een specifieke bevordering van de culturele contacten en dat bij dit alles, zodra mogelijk, gebruik wordt gemaakt van de expertise van de op te richten Vereniging.

Culturele en wetenschappelijke instituten in het buitenland

In september 1989 zond de Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, mede namens de Ministers van Onderwijs en Wetenschappen en van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur de Tweede Kamer een nota over de Nederlandse culturele instituten in het buitenland (voor overzicht culturele en wetenschappelijke instituten zie bijlage 10). Beheersmatig is er, mede dankzij de nota, sinds die tijd een en ander veranderd. Het Nederlands Instituut te Rome is in december 1990

overgedragen aan de Rijksuniversiteit Groningen, het Erasmushuis te Jakarta en het Institut Néerlandais te Parijs vallen thans onder het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

De commissie besprak de rol van de twee culturele instituten, die thans onder het Ministerie van Buitenlandse Zaken ressorteren, al in haar gesprek met de PCZ-ambtenaren. Een van hen, in Parijs, combineert bovendien de functie van PCZ-ambtenaar met die van directeur van het cultureel instituut. De commissie is van mening dat, rekening houdend met de financiële beperkingen waarover eerder al uitgebreid gesproken is, van haar kant geen algemene adviezen nodig zijn voor een versterking van de rol van deze instituten. De afstemming van het werk van de instituten op het werk dat door de ambassades wordt gedaan in het kader van het internationaal cultureel beleid, lijkt afdoende. Wel moet er binnen het bestaande systeem van overleg voor gezorgd worden dat voldoende afstemming plaats vindt tussen de drie betrokken ministeries over de taken die de instituten te vervullen krijgen.

Ten aanzien van de wetenschappelijke instituten, waarvan het beheer thans berust bij de universiteiten, ligt de zaak iets anders. De commissie constateerde dat deze instituten in de praktijk een gericht werkterrein hebben, namelijk het ondersteunen en bevorderen van wetenschappelijk onderwijs en onderzoek door Nederlandse wetenschappers en studenten. Het komt minder vaak voor dat de instituten algemene culturele activiteiten ondersteunen. De commissie is van mening dat er aanleiding is om, evenals zij dit adviseerde in het geval van de docentschappen Neerlandistiek, na te gaan hoe de wetenschappelijke instituten een grotere rol kunnen gaan spelen bij de verspreiding van de Nederlandse taal en cultuur, zonder dat daarbij hun wetenschappelijke taak in het gedrang komt.

De financiële situatie van de instituten is over het algemeen moeilijk. Ook hier geldt dat geringe extra middelen al aanzienlijke effecten op de activiteiten kunnen hebben.

Naast het algemene argument van de te verwachten bijdrage aan de bloei van de internationale culturele betrekkingen is er nog een specifiek argument dat vermelding verdient. De door de commissie voorgestelde verbreding van taken, die geen grote financiële consequenties hoeft te hebben, kan er ook aan bij dragen dat de contacten van de instituten verbreed worden en kan op die manier een nuttige rol spelen bij het algemene functioneren van de instituten zelf.

Gezien de verantwoordelijkheid van de samenwerkende universiteiten voor het beheer van de wetenschappelijke instituten, wordt deze aanbeveling in eerste instantie tot hen gericht, al is zij ook gericht tot de betrokken ministeries die op diverse wijzen bestuurlijk en financieel betrokken zijn.

Ook ten aanzien van de wetenschappelijke instituten geldt tenslotte dat een goede coördinatie is geboden, zowel in Nederland als met de ambassades ter plaatse.

De commissie heeft eerder geconstateerd dat de specifieke middelen beschikbaar voor de bevordering van de internationale culturele betrekkingen beperkt van omvang zijn. Ondanks het feit dat de opdracht stelde dat de voor te stellen oplossingen moesten passen binnen de bestaande financiële ruimte, heeft de commissie gemeend toch een voorstel te moeten doen voor uitbreiding van die ruimte. Elk van de voorgestelde bedragen is gering van omvang en ook de totale som is uiterst bescheiden in vergelijking tot de bedragen die beschikbaar zijn voor het nationale beleid op de desbetreffende terreinen. Toch zou het overnemen van deze suggesties van de commissie een grote vooruitgang betekenen voor de mogelijkheden tot het voeren van een succesvol internationaal cultureel beleid :

1 *f 1.000.000,-*

De beschikbare middelen bestemd voor de deelname van de Nederlandse cultuursector aan grootschalige internationale manifestaties zijn, naar het oordeel van de commissie, te gering: de ervaring leert dat de Rijksoverheid genoodzaakt is om telkens een moeizame en soms lichtelijk gênante exercitie te plegen om de benodigde middelen voor de deelname aan dergelijke manifestaties op tafel te kunnen leggen. Het verdient aanbeveling om jaarlijks een substantiële bijdrage te reserveren ten behoeve van de deelname aan dergelijke manifestaties (gedacht wordt aan o.m.: Culturele Hoofdsteden van Europa, Frankfurter Buchmesse, Wereldtentoonstellingen e.d.).

2 *f 1.000.000,-*

Een extra financiële inspanning is op zijn plaats ter versterking van de faciliteiten die ter beschikking staan van de PCZ-ambtenaren op diplomatieke posten en ter versterking van de werkzaamheden zelf. Gedacht wordt aan een bijdrage van ± f 100.000,- per post, voor wat betreft een tiental voor Nederland belangrijke culturele centra. Het gaat dan met name om een bijdrage in de kosten verbonden aan: het aanstellen van (lokale) culturele medewerkers, 'klein' projectengeld/ startsubsidies, reizen binnen het land zelf, regelmatige reizen naar Nederland, p.r.-kosten, informatiemateriaal e.d.

3 *f 1.000.000,-*

De huidige beschikbare middelen komen naar het oordeel van de commissie onvoldoende tegemoet aan de noodzaak van deskundigheidsbevordering in een internationale context. Een extra financiële inspanning is gewenst zowel ten behoeve van de bijscholing en nascholing van het Nederlandse culturele veld als ten behoeve van de scholing van het culturele veld in die landen en regio's waarmee de culturele samenwerking vooral gebaseerd is op kennisoverdracht.

4 *f 1.000.000,-*

Mogelijkheden zouden moeten worden gecreëerd voor het netwerk van Neerlandici in het buitenland om meer culturele activiteiten te ontplooiën en een 'public relations' rol te vervullen ten behoeve van de profilering van de Nederlandse cultuur in hun stad/regio. Gedacht wordt aan een bijdrage van rond f 50.000,- per leerstoel, voor wat betreft een geselecteerd aantal plaatsen, die een culturele centrumfunctie vervullen of zouden moeten gaan vervullen.

5 *f 1.000.000,-*

De bestaande mogelijkheden bij onze Instituten in het buitenland zouden in het algemeen, dus ook voor de Instituten die op dit moment nog geen specifiek culturele taak kennen, optimaler gebruikt moeten worden. Gedacht wordt aan een bijdrage van f 100.000,- à f 200.000,- per instituut als additionele bijdrage in de kosten verbonden aan: het aantrekken van (lokale) medewerkers, het activiteitenbudget, p.r.-kosten, voorlichtingsactiviteiten e.d.

6 *f 2.000.000,-*

Ter stimulering van de internationale samenwerking verdient het aanbeveling om extra middelen te bestemmen voor de ondersteuning van internationale co-producties. Gedacht wordt aan een garantiefonds, waarop Nederlandse instellingen en individuele kunstenaars een beroep kunnen doen voor wat betreft de meerkosten verbonden aan het opzetten van co-producties met buitenlandse instellingen.

7 *f 500.000,-*

De internationale voorlichting over de Nederlandse cultuur en het Nederlandse cultuurbeleid verdient naar het oordeel van de commissie een extra financiële inspanning om gericht en doeltreffend publiciteitsmateriaal te kunnen verzorgen en verspreiden.

8 *f 500.000,-*

Nederlandse kunstenaars die als zogenoemde 'artist in residence' verbonden zijn aan (universitaire/culturele) instellingen in het buitenland vervullen een belangrijke, en naar het oordeel van de commissie soms wat onderschatte, rol ten aanzien van de internationale profilering van de Nederlandse cultuur. Het verdient aanbeveling om extra middelen te bestemmen voor de uitbreiding van bestaande 'artist in residence'-programma's en het opzetten van nieuwe programma's op het terrein van de diverse cultuurdiscipline's.

Gedacht wordt aan een 10-tal plaatsen à f 50.000,-.

9

f 500.000,-

29

De bestaande mogelijkheden voor de deelname van het Nederlandse culturele veld aan internationale netwerken zouden versterkt moeten worden. Gedacht wordt aan met name het verlenen van extra bijdragen ten behoeve van het vervullen van een actieve/bijzondere rol door Nederlandse instellingen in internationale netwerken (personeelskosten, bestuurskosten, secretariaatskosten e.d.).

10

P. M.

In dit overzicht hoort ook een reservering thuis voor de aanloopkosten verbonden aan het van de grond krijgen van de infrastructuur van de door de commissie voorgestelde 'Vereniging voor Buitenlandse Culturele Betrekkingen'. De commissie gaat er van uit dat de overheid bereid is deze infrastructuur – in een eerste fase – mede te bekostigen.

Totaal

f 8.500.000,-

Instelling en werkwijze van de commissie

In haar reactie van 18 april 1988 op het WRR-rapport *Cultuur zonder Grenzen* heeft de Regering toegezegd nader te bezien of het zinvol kan zijn de oprichting te bevorderen van een zelfstandig instituut binnen de rijksoverheid voor de coördinatie en planning van de uitvoering van specifieke buitenlandse culturele activiteiten. Na het interpellatiedebat op 14 mei 1991 nam de Tweede Kamer der Staten-Generaal een motie aan ¹⁰ waarbij de Regering werd uitgenodigd op korte termijn een onderzoek te doen instellen naar de mogelijkheid en wenselijkheid van een semi-onafhankelijk instituut voor de internationale culturele betrekkingen. De Regering herhaalde bij die gelegenheid bovengenoemde toezegging.

Op 28 september 1992 vond een uitgebreide commissievergadering plaats van de Vaste Commissies voor Buitenlandse Zaken, voor Onderwijs en Wetenschappen en voor Cultuur en Welzijn ter discussie van de nota *Internationale Culturele Betrekkingen*, op 21 februari 1992 door de Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken mede namens de Minister van Onderwijs en Wetenschappen en de Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur toegezonden aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Tijdens het debat over de nota met de nieuwe beleidsaanpak die de Regering voor ogen stond en die door de Kamer werd aanvaard, werd de toezegging tot het instellen van een onderzoekscommissie nogmaals herhaald.

De Commissie werd op 9 oktober 1992 geïnstalleerd door de Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur en de Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken. Als leden werden benoemd:

- drs. J.K.M. Gevers, voorzitter van het College van Bestuur van de Universiteit van Amsterdam;
- drs. M.J.J. van Loosdrecht, oud-ambassadeur voor Internationale Culturele Samenwerking;
- mr. C.J. Schneider, oud-ambassadeur;
- drs. A.J. van der Staay, directeur Sociaal en Cultureel Planbureau.

De commissie wees de heer Gevers aan als voorzitter. Ook werden twee waarnemers aangewezen die namens de Ministeries van Buitenlandse Zaken en van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur de contacten met de commissie zouden onderhouden, te weten mr. I.L. van Veldhuizen-Rothenbücher en drs. M.C.D. Mulder. Mr. D.A.H. van Itersson werd aan de commissie toegevoegd als rapporteur.

¹⁰ Motie van het lid Niessen c.s. voorgesteld 14 mei 1991; Tweede Kamer, vergaderjaar 1990-1991, 22096 nr. 2.

De commissie kreeg de taak om, aan de hand van het door de bewindslieden opgestelde onderzoekskader, een onderzoek uit te voeren waarbij de opvattingen, verwachtingen en feitelijke ervaringen van alle betrokken worden geïventariseerd, een analyse wordt gemaakt van het materiaal en een set van aanbevelingen aan de overheid wordt voorgelegd met betrekking tot de mogelijke plaats en taken van een Instituut voor Buitenlandse Culturele Betrekkingen.

De commissie besloot de inventarisatie te beginnen bij de twee opdrachtgevers en voerde derhalve achtereenvolgens gesprekken met de Ambassadeur voor Internationale Culturele Samenwerking (Buitenlandse Zaken) en de Directeur-Generaal voor Culturele Zaken (Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur). Hoewel de Minister van Onderwijs en Wetenschappen niet bij het onderzoek betrokken was als opdrachtgever, spelen (hoger) onderwijs en wetenschappen een belangrijke rol in het internationale culturele beleid. Er werd daarom ook een gesprek gevoerd met de Plaatsvervangend Secretaris-Generaal van dat Ministerie. Voorts sprak de commissie met de Directeur van de Nuffic, als organisatie met grote ervaring op het gebied van internationale onderwijssamenwerking. Gebruikmakend van de aanwezigheid in Nederland van een van de directieleden van het Svenska Institutet, het Zweedse instituut voor internationale culturele betrekkingen, heeft de commissie zich laten voorlichten over de rol en de taak van dat instituut. De verslagen van of bespreekpunten voor die gesprekken zijn opgenomen in bijlage 3 van het rapport.

Daarnaast liet de commissie een onderzoek uitvoeren naar de organisatie, financiering en uitstraling van Nederlandse culturele presentaties in het buitenland in 1992, werd een bijeenkomst belegd met enkele PCZ-ambtenaren en werd een discussieavond georganiseerd met een aantal personen die de internationale samenwerking op het gebied van de kunsten uit eigen, veeljarige ervaring kennen (voor een lijst van aanwezigen zie bijlage 4). De vragen die daarbij ter sprake kwamen waren:

- ervaringen op het gebied van internationale culturele betrekkingen;
- visie op de rol van de overheid;
- de eventuele oprichting van een instituut;
- de organisatie van grootschalige culturele evenementen in het buitenland.

Na de instellingsvergadering kwam de commissie in totaal negentien maal bij elkaar. Medio mei j.l. vond er een voortgangsgesprek plaats met de beide bewindslieden waar in grote lijnen de ervaringen en conclusies werden gepresenteerd. De uiteindelijke aanbevelingen zijn uiteraard uitsluitend de verantwoordelijkheid van de commissie.

Inleiding

In zijn reactie op het WRR-rapport *Cultuur zonder grenzen* heeft de regering toegezegd nader te bezien of het zinvol kan zijn de oprichting te bevorderen van een zelfstandig instituut binnen de Rijksoverheid voor de coördinatie en planning van de uitvoering van specifieke buitenlandse culturele activiteiten ¹¹. Deze toezegging is herhaald door de Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur in mei 1991 naar aanleiding van een motie over dit onderwerp die is aangenomen tijdens het interpellatiedebat over de Nederlandse deelname aan de Frankfurter Buchmesse op 15 mei 1991 ¹².

Conform de wens van het parlement hebben de Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur en de Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken besloten een opdracht te geven aan een commissie van deskundigen tot het verrichten van een studie naar de mogelijkheid en wenselijkheid van een dergelijk instituut.

Probleemstelling

Uit veel landen om ons heen kennen wij voorbeelden van instituten, die binnen of op enige afstand van de overheid, een coördinerende en uitvoerende taak vervullen op het terrein van de internationale culturele betrekkingen. Ook in Nederland heeft de notie van een dergelijk instituut in wisselende hoedanigheden een rol gespeeld in de discussie over het overheidsbeleid ten aanzien van internationale culturele betrekkingen. Tot een daadwerkelijke realisering van een dergelijk instituut, in welke vorm dan ook, is de overheid tot op heden niet overgegaan.

Internationale ontwikkelingen hebben er toe geleid dat het nationale en het internationale beleid, op zeer veel gebieden, direct in elkaars verlengde zijn komen te liggen, zelfs in belangrijke mate met elkaar verweven zijn: het proces van internationalisering vraagt om een sterkere internationale oriëntatie en om extra inspanningen in Nederland om onze positie op het internationale forum veilig te stellen. Door dit alles en door de verdergaande decentralisatie van de uitvoering van het beleid naar fondsen en instellingen in het veld heeft het onderwerp van een Instituut voor Buitenlandse Culturele Betrekkingen onmiskenbaar aan actualiteit gewonnen.

De meningen over de mogelijkheden van een dergelijk instituut lopen in Neder-

¹¹ Brief van de Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken en de Ministers van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur en van Onderwijs en Wetenschappen, 25 augustus 1988, 20530 nr. 3.

¹² Motie Niessen *e.a.*, *Handelingen Tweede Kamer 1990-1991*, 22096, nr. 2.

land echter sterk uiteen. Er bestaan grote verschillen van inzicht over de inhoud en de reikwijdte van zo'n instituut.

Belangrijker nog dan deze verschillen van inzicht is de vraag of een dergelijk instituut, en zo ja onder welke voorwaarden, een betekenisvolle plaats kan innemen in het veld van deelnemers dat een rol speelt in het beleid en in de uitvoering daarvan op het terrein van de internationale culturele betrekkingen c.q. of zo'n instituut een meerwaarde kan opleveren ten aanzien van de bestaande situatie: de vraag is of een dergelijk instituut, dat geacht wordt een herkenbare plaats in te nemen en een coördinerende rol te vervullen, kan functioneren in samenhang met en met inachtneming van de rol van de overheid, die haar eigen verantwoordelijkheid voor de hoofdlijnen van het beleid zal blijven dragen, en de diverse veldorganisaties, waaraan in toenemende mate de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het beleid op het terrein van de diverse cultuurdisciplines wordt overgedragen.

Tegen de achtergrond van deze principiële vragen/overwegingen hebben de Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur en de Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken besloten tot een nader onderzoek naar de mogelijkheden van een Instituut voor Buitenlandse Culturele Betrekkingen.

Onderzoekskader

Het beoogde onderzoek zal betrekking moeten hebben op de volgende vragen en aandachtspunten:

1

Het betreffende onderzoek moet een antwoord geven op de vraag of, en zo ja onder welke voorwaarden, de oprichting van een coördinatiepunt een bijdrage kan leveren aan het optreden van de Rijksoverheid op het specifieke terrein van de internationale culturele uitwisseling en een bijdrage kan leveren aan het tot stand brengen van een grotere samenhang in de internationale activiteiten, die (mede) onder verantwoordelijkheid van de ministeries van WVC en BZ op het terrein worden uitgevoerd.

2

Het onderzoek moet zich richten op het identificeren van de specifieke werkzaamheden waarmee het Instituut belast zou kunnen/moeten worden c.q. die beter tot hun recht komen in de context van een dergelijk Instituut. Gedacht wordt daarbij enerzijds aan nieuwe werkzaamheden in het licht van de bovenbeschreven ontwikkeling van internationalisering en decentralisatie van de uitvoering van het beleid en anderzijds aan bestaande taken, die op dit moment door de Rijksoverheid of door de diverse (sector-)instellingen in het veld worden vervuld.

3

De nadruk van het onderzoek moet liggen op de uitvoering van het beleid, waarbij de volgende aspecten een rol spelen:

- de huidige werkzaamheden van de betrokken departementen;
- de onderlinge relatie tussen de beide ministeries;
- (de rol van) het netwerk van diplomatieke vertegenwoordigers in het buitenland met een culturele taak;
- de afspraken die worden gemaakt in het kader van de Culturele Verdragen;
- de relatie tussen de overheid en 'het veld', met name de organisaties die belast zijn met de uitvoering van het internationale cultuurbeleid;
- de onderlinge relaties tussen de veldorganisaties;
- de doelmatigheid waarmee instrumenten van het internationale cultuurbeleid door de betrokken departementen worden ingezet en de doelmatigheid waarmee de veldorganisaties activiteiten in het buitenland ontplooiën.

4

Rekening zal moeten worden gehouden met de beperkte middelen die de Rijksoverheid ter beschikking staan voor directe steun aan activiteiten op het terrein van de internationale culturele uitwisseling; de eventuele voorstellen, die uit het onderzoek naar voren zullen komen, moeten dan ook in belangrijke mate gebaseerd zijn op de bestaande beschikbare middelen en formatieruimte bij de Rijksoverheid.

5

Het onderzoek vindt plaats binnen het kader van de nota Internationale Culturele Betrekkingen, die recentelijk aan de Tweede Kamer is aangeboden, en dient rekening te houden met de daarin vastgelegde afspraken rond de coördinatie van het betreffende beleidsterrein en de betrokkenheid van de departementen van O&W, BZ en WVC op het algemene terrein van de internationale culturele uitwisseling.

Uitwerking

De commissie krijgt de opdracht om aan de hand van bovenbeschreven probleemstelling een onderzoek uit te voeren waarbij: de opvattingen, verwachtingen en feitelijke ervaringen van alle betrokkenen worden geïnventariseerd; een analyse wordt gemaakt van het materiaal en een set van aanbevelingen aan de overheid wordt voorgelegd met betrekking tot de mogelijke plaats en de taken van een Instituut voor Internationale Culturele Betrekkingen.

Binnen het kader van de financiële mogelijkheden zullen door de beide departementen middelen worden vrijgemaakt om de commissie in de gelegenheid te stellen, desgewenst, een deel van de werkzaamheden uit te besteden.

Ten behoeve van de werkzaamheden van de commissie zijn beide departementen in principe bereid, desgewenst, ambtelijke ondersteuning ter beschikking te stellen.

In de Tweede Kamer vraagt de PvdA sinds 1985 vrij consequent naar een semi-onafhankelijk instituut voor culturele betrekkingen ter verbetering van de coördinatie met de particuliere organisaties en voor het tegengaan van interdepartementale versnippering. In oktober 1988 wordt voor de uitwerking van die gedachte verwezen naar het Advies over functionele decentralisatie, maar een motie terzake wordt door de Kamer verworpen. In januari 1990 wordt, in lijn met eerdere uitspraken van de PvdA, wederom de WRR-visie uit 1988 onderschreven dat buitenlands cultureel beleid in de eerste plaats dient ter versterking van de internationale positie van de cultuurbeoefening in Nederland en dat WVC dus het voortouw moet hebben. Er wordt gevraagd naar de regeringsreactie op het WRR-voorstel voor een instituut. In mei 1991, ter gelegenheid van de interpellatie over de Frankfurter Buchmesse, brengt de PvdA dit punt weer op en de motie met de oproep tot het instellen van een onderzoek naar een semi-onafhankelijk instituut voor internationale culturele betrekkingen blijkt dan wel een meerderheid te behalen. De PvdA beperkt zich tijdens de UCV van september 1992 tot het vragen naar de voortgang van het gevraagde onderzoek.

D'66 volgt in grote lijnen de PvdA positie maar gaat nog verder. Het meest duidelijk wordt dit gesteld in de UCV van oktober 1988 over het WRR-rapport waar gesproken wordt over een platform dat behalve ten aanzien van de uitvoering en coördinatie vooral bij de gedachtenvorming ter voorbereiding van meer gericht beleid een rol moet spelen en in de UCV over de institutennota van januari 1990 waar gesproken wordt van een zelfstandige centrale die beleid zou ontwikkelen en als basis kan dienen voor instituten en culturele afdelingen, in mei 1991 is er sprake van 'een instituut op afstand', in september 1992 van een centraal en onafhankelijk instituut. D'66 is ook beide malen medeïndiener van de PvdA-motie terzake.

Het CDA spreekt, in 1985, van een platform met semi-autonome beleidsstructuren maar waarschuwt in 1987 tegen privatisering en pleit voor voortbestaan van de ministeriële verantwoordelijkheid. Het debat over het WRR-rapport in 1988 brengt daarin geen verandering en in 1990 distantieert CDA zich uitdrukkelijk van PvdA-visie op het buitenlands cultureel beleid. Het CDA steunt de door de PvdA geïnitieerde moties dan ook niet. In de laatste UCV van september 1991 stelt het CDA twee hoofddoelstellingen van internationaal cultureel beleid, te weten stimuleren van het culturele leven en bevordering van de politieke betrekkingen, naast elkaar en wijst dus op het belang van goede coördinatie vanuit BZ, met name in de CICB.

Ook de VVD spreekt in 1985 van een platform voor overheid en particulier initiatief maar deze partij spreekt zich vanaf het begin af aan het duidelijkst uit

voor internationaal cultureel beleid als onderdeel van het buitenlandse beleid met als consequentie het primaat van BZ. In oktober 1988 leidt dit tot kritiek op het regeringsstandpunt wegens het gebrek aan consistentie in de standpunten van BZ en WVC en in september 1992 tot kritiek wegens het gebrek aan effect van de pogingen tot coördinatie in de CICB. De VVD was in oktober 1988 al wel akkoord gegaan met de gedachte aan een onderzoek naar mogelijkheden om specifieke uitvoeringstaken over te dragen en bleek in mei 1991 een motie daartoe te ondersteunen.

De kleine confessionele partijen staan in hun standpunt het dichtst bij de VVD, te weten nadruk op de taak van de overheid en primaat voor het buitenlands beleid, de kleine linkse partijen volgen veeleer de PvdA/D'66-lijn.

Het regeringsstandpunt heeft zich door de jaren heen niet gekenmerkt door een groot enthousiasme voor een (semi-) onafhankelijk instituut, zeker niet als dat beleidstaken zou krijgen. Enerzijds wordt getracht de vaak moeizame interdepartementale coördinatie in de CICB te verbeteren, anderzijds wordt met een zekere regelmaat onderzoek toegezegd naar uitbesteding van taken, doch privatisering van het buitenlandse beleid wordt door de Minister van WVC in februari 1987 uitdrukkelijk afgewezen. In de UCV over het WRR-rapport en de regeringsreactie daarop wordt de Kamer geïnformeerd over de werkwijze van de nieuwe CICB, over het afwijzen van een apart instituut dat in hoge mate en op afstand van de overheid het internationale culturele beleid zal gaan behartigen en over de bereidheid te bezien of bepaalde taken kunnen worden uitbesteed. Bij de UCV over de institutennota wordt weer afwijzend gereageerd op de gedachte aan een instituut maar er is een verschuiving te constateren in de opvattingen van de nieuwe Minister van WVC die de nadruk bij het internationale culturele beleid meer op cultuur en minder op buitenlands beleid wil leggen. Die accentverschuiving blijkt ook tijdens het interpellatiedebat over de Nederlandse deelname aan de Frankfurter Buchmesse, een debat waarbij, naast de Minister van WVC, wel de Staatssecretaris van Economische Zaken maar niet de Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken aanwezig was. De Minister van WVC zegt daar dat de wijze waarop het internationale culturele beleid gestalte krijgt aan evaluatie toe is en zegt een onderzoek toe naar de verdeling van de taken op dit gebied tussen BZ en WVC, maar voegt daar wel aan toe dat ook al was er een semi-onafhankelijk instituut geweest, de financiering van de Nederlandse deelname aan de Buchmesse niet veel anders verlopen zou zijn.

Bij het laatste debat, tijdens de UCV over de Nota Internationale Culturele Betrekkingen, wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over de instelling van de onderzoekscommissie en wordt er verder betrekkelijk weinig over dit onderwerp gesproken. Wat betreft de coördinatie van het internationale culturele beleid verklaren de drie bewindslieden zich tevreden met het in de nota vastgelegde systeem van algemene beleidscoördinatie in het kader van de CICB.

Het zou onjuist zijn uit het voorgaande af te leiden dat de discussie over dit onderwerp alleen in de Tweede Kamer heeft plaatsgevonden. Ook de Eerste Kamer heeft, zij het op minder uitgebreide wijze, de problemen rond de internationale culturele betrekkingen behandeld. Zo werd van de zijde van de CDA tijdens de begrotingsbehandeling van WVC op 7 en 8 mei 1991, die plaatsvond enige dagen vóór het interpellatiedebat in de Tweede Kamer over de Nederlandse deelname aan de Frankfurter Buchmesse, uitgebreide kritiek uitgeoefend op het gebrek aan coördinatie bij het buitenlands cultureel beleid en gepleit voor de instelling van het door de WRR voorgestelde semi-onafhankelijk Nederlands cultureel instituut. Ook werd gepleit voor een grotere rol van WVC ten koste van Buitenlandse Zaken. De Eerste Kamer-fractie ging daarmee veel verder dan de partijgenoten in de Tweede Kamer. Bij de begrotingsbehandeling van 1992, de nota Internationale Culturele Betrekkingen is dan al verschenen, vraagt de CDA weer naar de coördinatie van het buitenlands cultureel beleid en krijgt dan de verzekering van de minister dat die beter loopt en geïntensiveerd is.

Bespreekpunten/verslagen van gevoerde gesprekken**A Overleg met het Ministerie van Buitenlandse Zaken,
6 november 1992**

Aanwezig namens BZ:

de heer P.R. Brouwer
mevrouw M. Verbeek-Nooyens
de heer G.P. Visser
de heer J. Hesseling

Bespreekpunten van het gesprek:

- Het WRR-rapport 'Cultuur zonder grenzen' van 1987 en de regeringsreactie daarop geven een nieuwe afbakening aan van taken tussen WVC en BZ met betrekking tot de internationale culturele betrekkingen.
- BZ heeft ter zake niet alleen een coördinerende maar ook een uitvoerende taak (subsidie-verlening). Uitgangspunt hierbij is, dat de culturele betrekkingen onderdeel en instrument van het Nederlandse buitenlandse beleid zijn. Daarnaast droeg WVC aan BZ de secretariaten van Gemengde Commissies Culturele Verdragen over.
- Sinds 1989 omvat DCV een bureau Culturele Samenwerking (CS) met twaalf formatieplaatsen en een bureau Voorlichting Buitenland (VB) met 22 formatieplaatsen. CS kent een regionale onderverdeling, VB een functionele.
- DCV heeft beschikking over een kleine acht miljoen gulden (hiervan is 1,9 miljoen overgeheveld van WVC voor subsidiëring van projecten in het kader van de internationale culturele samenwerking; 2,6 miljoen algemene voorlichting; 2 miljoen ten behoeve van het Institut Néerlandais te Parijs).
- In de Instituten Nota is vastgelegd, dat de culturele instituten in het buitenland (i.c. Institut Néerlandais te Parijs en Erasmushuis te Jakarta aan BZ worden toegewezen en de zogenaamde wetenschappelijke aan O&W, dat het beheer ervan aan universiteiten uitbesteedt.
- Het beleid van de personeelsdienst van BZ is erop gericht in de kwaliteit van het personeel te investeren. Met generalisten kan men niet meer volstaan. Binnen de loopbaan is de specialisatie in een PCZ-circuit gelijkwaardig aan andere Buitenlandse Dienst specialisaties.
- Ambassades vormen een steunpunt voor alle ministeries. Met WVC en O&W wordt gesproken over de mobiliteit van ambtenaren, ook op de posten. Men gaat nu uit van tweerichtingsverkeer met rechten en verplichtingen voor alle betrokken ministeries.
- Benadrukking van belang en motivatie van PCZ-posten wordt bevorderd door de tweejaarlijkse algemene PCZ-conferentie, waarbij WVC, O&W en het veld ook

betrokken zijn. Tussentijds vinden regionale PCZ-conferenties plaats, zoals in 1992 Praag (Midden- en Oost-Europa) en Chicago (Noord-Amerika).

- Met het oog op de 28 september 1992 gehouden UCV over de ICB-Nota sprak de Tweede Kamer-commissie voor cultuur op 3 september met de hoofden van de PCZ-afdelingen van de ambassades in Bonn, Londen, Parijs en Washington.

Conclusies hiervan waren, dat Nederland juist ook door culturele inspanningen in het buitenland meer in beeld komt, dat het instrument van Lokale Culturele Projecten, waarbij een aantal ambassades tot f 2.000,- per cultureel project zelf kunnen besteden binnen een jaarlijks maximum en onder bepaalde voorwaarden, in een behoefte voorziet en dat de posten meer informatie wensen te ontvangen over ontwikkelingen in Nederland en meer betrokken willen worden bij beleidsvoorbereiding op cultureel gebied.

- De Voorlichtingsdienst Buitenland (DCV/VB) dient een algemeen Nederlands belang. Met andere ministeries wordt samengewerkt in de VORA (Voorlichtingsraad) en de VPB (Voorlichting en Presentatie Buitenland), er is overleg met de Economische Voorlichtingsdienst, het Nederlands Bureau voor Toerisme, Holland Film Promotion e.a.. Het bedrag dat VB van de VORA ontvangt is in de afgelopen jaren sterk teruggevallen.

- Taken van VB liggen op het gebied van vormgeving, distributie en presentatie. Het bureau heeft een coördinerende functie in de samenwerking met voorlichters van andere overheidsinstanties.

- Het algemeen voorlichtingsblad 'Holland Horizon' wordt ieder kwartaal door VB in het engels, frans en spaans gepubliceerd (d.m.v. een inlegvel is er ook een versie in het bahasa indonesia), O&W, V&W en VROM participeren elk sinds kort met een bijdrage van f 30.000,- waarbij zij zitting hebben in de redactieraad van het blad. De uiteindelijke bedoeling is, dat Holland Horizon een VORA-publikatie zal worden.

- DCV is ook betrokken als subsidiegever aan de stichting 'Ons Erfdeel' door abonnementen af te nemen van het tijdschrift 'Septentrion'.

- De culturele betrekkingen betreffen voor BZ: opstellen van beleidsnotities, coördinatie departementaal en interdepartementaal, consultaties in het kader van culturele verdragen d.m.v. Gemengde Commissies, Institut Néerlandais, Erasmushuis, fondsen voor Lokale Culturele Projecten, behandeling van subsidie-aanvragen voor culturele activiteiten, veelal reagerend, maar soms ook initiërend om buitenlands politieke redenen (bijv. Midden- en Oost Europa, voormalig Oost-Duitsland, Turkije, Suriname, Indonesië).

- DCV verstrekt bij voorkeur geen structurele subsidies. Coördinatie is voorts gewenst m.b.t. de 'grijze zone' projecten. Voor DCV gelden geografische prioriteiten alsmede die naar culturele discipline; goede kwaliteit, tweerichtingsverkeer alsmede voortgezet contact verdienen verder de voorkeur. Naast het verstrekken van subsidies kan DCV ook deuren openen en samenwerking stimuleren.

- Er zijn door DCV lijnen gelegd naar Ontwikkelingssamenwerking bijvoorbeeld

met betrekking tot Suriname, India, Zuid-Afrika. OS heeft zelf in het kader van de nota 'een wereld van verschil' f2 miljoen beschikbaar gesteld voor culturele samenwerking.

- Het PSO functioneert te bureaucratisch en is te economisch gericht (de doelstelling gericht op het vergroten van het democratisch gehalte krijgt te weinig aandacht). In de landenbeleidsprogramma's, die zich richten op de prioriteiten van de desbetreffende landen, werd alleen in dat van de CSFR aandacht gevraagd voor culturele projecten (thans alleen Slowakije). Het nieuwe beurzenprogramma gaat te veel in de richting van management.
- De aangekondigde evaluatie is belangrijk. Nota bene de UCV motie Valk/Beinema vraagt om meer gelden voor culturele projecten in Midden- en Oost-Europa (inmiddels door de Tweede Kamer met algemene stemmen aanvaard).
- PSO zou meer aandacht voor cultuur in brede zin als ondersteuning van het democratiseringsproces moeten geven.

- In de samenwerking met de ministeries van WVC en O&W, staan de coördinerende taken van BZ centraal. Concentratiepunt in de reguliere en ad hoc coördinatie geschiedt overigens in de Coördinatiecommissie voor Internationale Culturele Betrekkingen (CICB), die onder voorzitterschap staat van de Staatssecretaris van BZ.

- Coördinatie door DCV vindt plaats met O&W (Internationale Betrekkingen), WVC/BIS en MLS (Stafdirectie Internationaal Cultuurbeleid), WVC/IWA (Staf-bureau Internationale Welzijns Aangelegenheden) en RBK.

- In de CICB vindt coördinatie van beleidszaken plaats (bijv. ICB-nota, rapport Comité van wijzen m.b.t. Ned-Vlaamse samenwerking, ministeriële bezoeken, culturele consultaties, Wereldtentoonstellingen, Frankfurter Buchmesse, O&W-Nota Grenzen Verleggen).

- BZ is als waarnemer betrokken bij de werkzaamheden van de Nederlandse Taalunie (NTU). Bij consultaties vormt de Neerlandistiek in het buitenland steeds een onderdeel. Een aantal activiteiten m.n. die gericht op het buitenland zou gezamenlijk door Nederland en Vlaanderen meer structureel moeten worden aangepakt. Aan de overstap naar de anders dan taalkundig gebonden cultuur wordt vooralsnog niet toegekomen.

Aanwezig namens WVC:

dhr. J. Riezenkamp

dhr. Th.H. Adams

dhr. M.C.D. Mulder

Samenvatting van de standpunten van WVC met betrekking tot het onderzoek naar een Instituut voor Internationale Culturele Betrekkingen.

1

WVC onderschrijft het belang van het onderzoek en het departement ziet een aantal redenen om in beginsel ook voorstander te zijn van de oprichting van een Instituut.

2

Als belangrijkste argumenten vóór zo'n Instituut gelden de volgende overwegingen:

- De 'waterscheiding' die op basis van het WRR-rapport 'Cultuur zonder Grenzen' is aangebracht tussen het werk van de departementen van BZ en WVC, blijkt in de praktijk niet echt te werken. De aard van het terrein brengt nu eenmaal met zich mee dat er veel overlappingen zijn tussen het internationale (cultuur) beleid van de departementen van BZ en WVC. De wederzijdse aanpak t.a.v. het beleidsterrein moet preciezer/beter op elkaar aansluiten.

Een Instituut biedt wellicht goede mogelijkheden om die aansluiting tot stand te brengen.

Wil het een kans van slagen hebben dan moet zo'n Instituut wel de elementen van internationaal cultuurbeleid als middel van het nationale cultuurbeleid en internationaal cultuurbeleid als middel van buitenlands politiek beleid in zich kunnen verenigen.

De coördinatievergaderingen in het kader van de CICB zijn, gelet op het karakter en de frequentie van die vergaderingen, niet het instrument om de noodzakelijk geachte afstemming tot stand te brengen; het is niet voldoende om op hoofdlijnen procedure afspraken te maken.

- De oprichting van een Instituut past in het streven van overheid 'op afstand' en het streven om de overheid zich in de toekomst te laten concentreren op kerntaken. Uitvoerende werkzaamheden (waaronder de organisatie van, de facilitaire steun aan en de subsidiëring van internationale uitwisseling) moeten zo veel mogelijk buiten de directe bemoeienis van de Rijksoverheid geplaatst worden.

Wat betreft het karakter en de inhoud van het Instituut wordt het volgende opgemerkt:

- Het is niet de bedoeling een nieuwe ‘bestuurslaag’ te creëren, het zou moeten gaan om een klein, hoogwaardig, instituut dat voorziet in een bestaande (en groeiende) leemte.
- Uitgegaan zou moeten worden van het terrein van het specifieke cultuurbeleid (zoals behartigd door WVC/DGCZ & BZ/ACS). Daar ligt tenslotte het zwaartepunt van de problemen die gesignaleerd worden in de afstemming rond het ICB-beleid.
- de werkzaamheden van het Instituut zouden gebaseerd moeten zijn op drie pijlers:
  - a concrete uitvoerende taken als: het zorg dragen voor de continuïteit ten aanzien van de voorbereiding en de inhoudelijke invulling van de Nederlandse deelname aan grootschalige buitenlandse manifestaties (zodat niet bij iedere gelegenheid opnieuw het wiel moet worden uitgevonden); uitvoering (voor zover noodzakelijk) van de afspraken die gemaakt worden in het kader van de culturele verdragen; het functioneren als inhoudelijke (en op termijn wellicht als functionele) thuisbasis van het netwerk van culturele attachés en andere vertegenwoordigers van Nederland, die in het buitenland werkzaam zijn in de cultuursector.
  - b gesprekspartner van de overheid: het instituut, als inhoudelijk scharnier tussen WVC en BZ en als scharnier tussen de overheid en ‘het veld’, moet vanuit de door haar opgebouwde specifieke kennis en ervaring kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van het ICB-beleid.
  - c voorlichting: het centrale aanspreekpunt als men door de steeds talrijker wordende bomen het bos weer wil leren zien; (voor zover nodig) de productie van voorlichtingsmateriaal; het aanbrengen van een samenhang in het (in het algemeen) geproduceerde voorlichtingsmateriaal en het samenbrengen van de informatie over de presentatie van Nederlandse cultuuruitingen in het buitenland en de informatie over de uitstraling/het effect van die presentaties.

Kortom: een Instituut dat zorg draagt voor een zo doelmatig mogelijke inzet van mensen en middelen op het terrein van de internationale culturele uitwisseling.

Van WVC-zijde wordt onderkend dat er ook mogelijke belemmeringen zijn voor de vorming van een dergelijk Instituut.

- Er is een kritische ondergrens voor de omvang: bij een te klein takenpakket en budget zal het Instituut niet levensvatbaar zijn;
- Behalve de vraagstukken aan de bovenkant (relatie tussen BZ en WVC en vervolgens de relatie tussen de beide departementen en het Instituut zijn er ook vraagstukken aan de onderkant: taakverdeling tussen het Instituut en bestaande instellingen met een taak op het gebied van de internationale profilering van de Nederlandse cultuur. De meerwaarde van het Instituut moet ook door de bestaande instellingen worden erkend.

C Overleg met het Ministerie van Onderwijs & Wetenschappen, 1 december 1992

Aanwezig namens O&W:

de heer F. Lander

de heer F.J.H. Mertens

Verslag van het overleg

1

In een reactie op de inleidende opmerkingen van dhr. Gevers inzake het doel van het overleg (nader inzicht in de standpunten van O&W) licht dhr. Mertens toe dat O&W, mede gelet op het feit dat slechts de ruwe contouren van het Instituut vast staan, vooralsnog een afstandelijke houding aanneemt tegenover het idee van een dergelijk Instituut.

2

Dhr. Mertens merkt op dat de internationale aspecten van het Onderwijs- en Wetenschapsbeleid niet eenvoudig gelijk te stellen zijn met het beleid ten aanzien van internationale culturele betrekkingen (ICB-beleid).

Ten aanzien van het internationale onderwijsbeleid gaat het in eerste instantie om de verstrengeling met het nationale onderwijsbeleid. Voor de uitvoering van dat internationale O&W beleid zorgen instellingen als het NUFFIC. In het algemeen stelt O&W zich op het standpunt dat de (onderwijs) instellingen zelf vorm moeten geven aan het proces van internationalisering. De instrumenten voor (selectieve) steun aan dat proces worden zo veel mogelijk in handen van de instellingen zelf gelegd.

Dhr. Mertens wijst op het onderscheid dat O&W wil aanbrengen tussen internationalisering en ICB-beleid. In het eerste geval gaat het om de oriëntatie op het buitenland vanuit het perspectief/de behoeften van het Onderwijs- en Wetenschapsbeleid zelf. Het ICB-beleid wordt veel meer opgezet vanuit de belangen van (de internationale positionering) van Nederland als geheel. In dit licht past bijvoorbeeld het Oost-Europa beleid van O&W meer binnen het internationale cultuurbeleid. Daarom zijn de samenwerkingsovereenkomsten met de landen in Oost- en Midden Europa ook ondergebracht binnen het kader van de Culturele Verdragen met die landen. Dhr. Mertens noemt in dit verband het bureau CROSS dat specifiek in het leven is geroepen door O&W ten behoeve de contacten met Oost- en Midden Europa.

Als er in het kader van het onderzoek gedacht wordt aan het opzetten van een 'huis'/Instituut in bijvoorbeeld Rusland is daar interesse voor bij O&W, maar dan wel als klant van zo'n 'huis' (met de nadruk op het woord klant: de relatie moet ook kunnen ophouden).

3

Aan de orde komt ook het beleid ten aanzien van de bestaande instituten. Volgens

de heer Mertens zijn de problemen met de bestaande instituten vooral te wijten aan onduidelijkheden in de taakafbakening/opdracht. Hij noemt bijvoorbeeld het Japan-Nederland Instituut.

Dit Instituut kan z.i. toch het best functioneren als het binnen de wetenschapshoek blijft.

4

Volgens dhr. Lander is de behoefte aan profilering en het naar buiten toe optreden met één gezicht duidelijk, maar hij vraagt zich af of die behoefte noodzakelijkerwijs moet leiden tot het oprichten van een Instituut. Volgens dhr. Lander zijn er twee benaderingen mogelijk: men laat het over aan de intermediaire organisaties/netwerken van organisaties om, waar dat opportuun geacht wordt, gezamenlijk op te trekken (bijvoorbeeld bij grootschalige manifestaties); er worden een aantal concentratiepunten in het buitenland geïdentificeerd waar men de krachten zou kunnen bundelen in bijvoorbeeld een 'huis'.

Dhr. Lander vraagt zich in dit verband af of er wel behoefte bestaat aan meer coördinatie op het terrein van ICB-beleid. Bij O&W wordt die behoefte niet gevoeld.

5

Dhr. Gevers vraagt zich af hoe je met een lichte coördinatie (die O&W voorstaat) de algemene presentatie van Nederland kunt versterken: met een lichte coördinatie houdt men toch een bonte lappendeken. Tot welke vorm van samenwerking wil O&W komen.

Dhr. Mertens benadrukt dat O&W niet eenvoudig haar eigen O&W doelstellingen wil nastreven: O&W is zeer geïnteresseerd in samenwerking. Met name ook in samenwerking met EZ.

6

Op de vraag of O&W van de Culturele Verdragen af wil, antwoordt dhr. Mertens dat O&W de Culturele Verdragen nadrukkelijk ter discussie heeft gesteld om te komen tot een revitalisering van dit instrument. De te onderscheiden velden moeten afzonderlijk worden uitgewerkt binnen de Culturele Verdragen en bezien moet worden op welke punten wij in de toekomst willen samenwerken. Dhr. Mertens noemt in dit verband de samenwerking met Vlaanderen. Ook in Vlaanderen bestaat er de nodige scepsis tegen het instrument van Culturele Verdragen: veel goede samenwerking vindt tegenwoordig tenslotte plaats buiten de Verdragen om.

Dhr. Lander wijst er op dat er sprake is van een nieuwe dynamiek op het gebied van de internationale beleidsafstemming, buiten de culturele verdragen om. Een 'over-all' benadering zoals die spreekt uit de traditionele Culturele Verdragen past niet meer binnen die nieuwe dynamiek van internationale samenwerking.

7

Op een vraag van dhr. Gevers naar de afstemming tussen O&W en de KNAW en het NWO antwoordt dhr. Mertens dat op dit moment de taken tussen het NWO en de KNAW onduidelijk verdeeld zijn zodat het specifieke vraagstuk rond internationalisering in dit verband moeilijk behandeld kan worden.

8

Dhr. van der Staay vraagt zich af of internationalisering en het ICB-beleid ieder hun eigen typen van instrumenten en typen van organisaties moeten hebben. Dhr. Mertens merkt op dat O&W het onderscheid tussen internationalisering en het ICB-beleid duidelijk cultiveert: anders krijgt O&W problemen bij de sturing en het beheer van de diverse instituten.

Op een vraag van dhr. van der Staay naar de positie van de Taalunie (gaat het hier om internationalisering of om ICB-beleid) antwoordt dhr. Mertens dat de Taalunie een verhaal apart is: in de Taalunie zitten zowel elementen van taalbeleid als elementen van de positionering van Nederland en Vlaanderen binnen Europa.

9

Ten aanzien van het aspect van het internationale cultuurbeleid geeft dhr. Mertens aan dat de eigen beleidssystematiek nog volop ter discussie staat: de bedoeling is dat O&W in de toekomst actief en niet reactief prioriteiten gaat stellen. Als voorbeeld noemt hij de samenwerking met Rusland en Hongarije.

10

Voor de Commissie blijft de vraag: hoe krijg je een verbinding tussen het ICB-beleid en internationalisering en hoe coördineer je een en ander. Er zijn tenslotte dwarsverbanden. Volgens de dhr. Mertens moet je het coördinatiepunt niet hoog leggen bij het Cultuurbeleid versus het Onderwijsbeleid maar op het niveau van de instellingen, het gaat om de coördinatie tussen het Nuffic en het Nederlandse Theaterinstituut, het gaat om de afstemming tussen de Dansacademie en het Nederlandse Instituut voor de Dans.

11

Op de vraag van dhr. Schneider of O&W met mensen en middelen zou willen deelnemen aan een Instituut antwoordt dhr. Mertens dat daarvoor de plannen rond het Instituut te onduidelijk zijn. In principe wil O&W een dergelijk Instituut niet subsidiëren, maar O&W wil er eventueel wel gebruik van maken.

Aanwezig namens de Nuffic:

de heer P.J.C. van Dijk

de heer D.P. Limburg

Besproken punten:

1

Kerngegevens Nuffic

- juridische vorm: stichting
- formatieplaatsen: ca 150
- stichtingsbudget: ca 19 miljoen, waarvan ruim 8 miljoen basissubsidie en ruim 5 miljoen doelsubsidies
- omzet beheerde programma's: ca 120 miljoen
- belangrijkste activiteiten:
  - het beheer, de coördinatie en de uitvoering van nationale en communautaire programma's, die vooral de Europese (incl. Midden- en Oost-Europese) samenwerking op het gebied van hoger onderwijs en onderzoek bevorderen alsmede van programma's op het gebied van hoger onderwijs samenwerking in de Derde Wereld. Hieronder valt ondermeer het beheer en de verdeling van de beurzen voor de uitwisseling van studenten en onderzoekers, die voortkomen uit de Culturele Verdragen;
  - het in Nederland geven van voorlichting over deze programma's en over studiemogelijkheden in binnen- en buitenland; de promotie en voorlichting in het buitenland over studiemogelijkheden aan Nederlandse instellingen voor hoger onderwijs;
  - advisering aan instellingen en particulieren over de waarde van buitenlandse graden en diploma's, alsmede bevordering van de erkenning op het juiste niveau van Nederlandse getuigschriften in het buitenland;
  - advisering en uitvoering van consultancy-opdrachten op het gebied van hoger onderwijs en onderzoek;
  - het uitvoeren van analyses, evaluaties en beleidsonderzoek ter ondersteuning en bevordering van de kwaliteit van de internationale samenwerking alsmede het bevorderen van internationale onderzoekssamenwerking.

2

Relatie Nuffic/Nederlandse overheid

- *Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen (O&W):*
- Het Ministerie van O&W en de Nuffic overleggen over een convenant voor de periode 1994-98, waarin de taken/middelenrelatie duidelijk staat omschreven.

Afhankelijk van de taakcategorie is er sprake van verstrekking van een lump-sum subsidie of een doelsubsidie.

- De Nuffic acht het ongewenst dat het Ministerie voor de onderwijssamenwerking met andere landen zelfstandige landenbureaus opricht, zoals het bureau CROSS (coördinatie Rusland Onderwijssamenwerking). Overigens wordt met dit bureau (ca 4 formatieplaatsen) intensief samengewerkt en wordt verwacht dat CROSS op termijn in een intermediaire organisatie opgaat.

- *Ministerie van Buitenlandse Zaken (DGIS):*

Een belangrijk gedeelte van de subsidie aan de Nuffic, zoals die door het Ministerie van O&W wordt verstrekt, wordt toegerekend aan het ontwikkelingsplafond. Daarnaast voert de Nuffic specifieke programma's uit, die door het DGIS worden uitbesteed. Een voorbeeld hiervan is het Medefinancieringsprogramma voor Hoger Onderwijssamenwerking. Dit programma is ingesteld om langdurige, brede samenwerkingsverbanden op te zetten op het gebied van onderwijs en onderzoek tussen universiteiten en hogescholen in Nederland en in ontwikkelingslanden. Op de begroting voor Ontwikkelingssamenwerking is in 1993 38 miljoen gulden beschikbaar voor het MHO. Over het MHO-contract heeft in 1992 uitvoering overleg plaatsgevonden tussen het DGIS, de Nuffic en de instellingen, hetgeen geresulteerd heeft in een overeenkomst tussen de Staat der Nederlanden en de Nuffic.

Een belangrijk punt hierbij was het vastleggen van de verdeling van verantwoordelijkheden tussen betrokken partijen ten aanzien van de toetsing op de beleidsmatige randvoorwaarden, de organisatie van de kwaliteitsbewaking van de geleverde professionele diensten en het middelenbeheer. Toegespitst op de beleidsmatige randvoorwaarden is de Nuffic verantwoordelijk voor een deugdelijke mobilisering en organisatie alsmede voor de professionele kwaliteit van de benodigde onderwijsexpertise. Hierbij is een belangrijke rol toegekend aan een Projectencommissie, bestaande uit onafhankelijke leden. De beoordeling van de dienstverlening door de Nuffic zal op basis van beoordeling van de effectiviteit van het gehele programma niet worden aangesproken op de validiteit van politieke beleidsvooronderstellingen, die de Minister m.b.t. het programma hanteert (i.c. dat de versterking van het hoger onderwijs in ontwikkelingslanden een aantoonbare bijdrage levert aan armoedebestrijding, het milieu en de toegang tot het onderwijs van kansarme groepen).

- *Andere Ministeries:*

In toenemende mate voert de Nuffic ook taken uit t.b.v. andere Ministeries, zoals het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (op het gebied van het hoger landbouwonderwijs) en het Ministerie van Economische Zaken (subsidie-regeling managementcursussen Midden- en Oost-Europa).

Contacten met andere organisaties in het onderwijs

- *Instellingen voor hoger onderwijs*

Statutair en in de praktijk wordt de Nuffic gedragen door de (koepelorganisaties van de) instellingen voor het hoger onderwijs. De koepelorganisaties zijn de VSNU (de Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten), de HBO-raad en de FION (Federatie van Internationaal Onderwijs Instellingen). De relatie met de instellingen voor het hoger onderwijs komt tot uiting in de samenstelling en de werkwijze van de verschillende overlegorganen van de Nuffic. Zo vindt het reguliere overleg over de (technische) uitvoering van programma's plaats in de COI (Commissie van Overleg over Internationalisering) en de COO (Commissie van Overleg over Ontwikkelingssamenwerking). De leden van de COI en COO zijn vertegenwoordigers van de bureaus buitenland van de instellingen. Directe belangenbehartiging van velden en instellingen van het Nederlands hoger onderwijs behoort niet tot het takenpakket van de Nuffic.

- *Intermediaire organisaties*

- Op initiatief van de Nuffic vindt er regelmatig overleg plaats met de andere Nederlandse intermediaire organisaties op het gebied van internationale samenwerking in het onderwijs. Het gaat hier om het CIBB (Centrum voor Innovatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven), het EPNO (Europees Platform voor het Nederlands Onderwijs) en de NETA (Netherlands Council for International Education and Training in Agriculture).
- Op internationaal niveau hebben de Nuffic en de DAAD (Deutscher Akademischer Austauschdienst) het initiatief genomen om te komen tot een internationaal consortium van nationale 'agency's'. Een dergelijk consortium kan, naast reflectieve en afstemmingstaken, met name bij de sturing van grootschalige EG-programma's als Erasmus en Tempus de invloed van de nationale professionele organisaties en de onderwijsinstellingen vergroten. Op dit moment heeft de EG een aantal van deze programma's uitbesteed aan het/de European Cultural Foundation/European Cooperation Fund. Deze stichting wenst zich echter weer te gaan toeleggen op haar oorspronkelijke taak, het verlenen van kortlopende subsidies. Het is derhalve een optie dat bovengenoemd internationaal consortium van nationale 'agency's' de meer structurele taken van de stichting op het gebied van de uitvoering van EG-programma's overneemt.

4

Een instituut voor Buitenlandse Culturele Betrekkingen

Vanuit de huidige situatie, waarin verschillende Ministeries bij het buitenlandse culturele beleid zijn betrokken en de taken van de overheid op dit gebied aan een groot aantal intermediaire organisaties zijn uitbesteed, lijkt het niet realistisch te streven naar één intermediaire organisatie voor alle facetten van het buitenlands

cultureel beleid. Wel kan worden gestreefd naar een vermindering van het aantal op verscheidene wijze betrokken en ook overigens ongelijksoortige intermediaire organisaties. In dat geval kan per sector van het culturele beleid één professionele organisatie met de beleidsuitvoering worden belast. Vervolgens is het gewenst de betrokkenheid van deze coördinerende professionele organisaties bij het buitenlandse culturele beleid te vergroten, zowel in relatie tot het betreffende vakdepartement als tot het interdepartementale niveau. Op laatstgenoemd niveau is de oprichting van een overlegorgaan wenselijk, mogelijk in combinatie met de Coördinatiecommissie Internationale Culturele Betrekkingen. Op deze wijze kan waarschijnlijk beter worden omgegaan met het spanningsveld tussen de noodzaak van meer cohesie in het beleid aan de ene kant en de behoefte om meer over te laten aan professionele organisaties in het veld aan de andere kant, dan door de oprichting van een zelfstandig instituut binnen de Rijksoverheid, zoals beschreven in de onderzoeksopdracht aan de onderzoekscommissie naar een Instituut voor Buitenlandse Culturele Betrekkingen.

Hoofdpijnen actieplan '94

Inleiding

Het beleidsmatige kader voor het jaarlijkse actieplan wordt gevormd door de uitgangspunten in de basisvisie NTU 2002 en de concretisering van die uitgangspunten in het meerjarenbeleidsplan '93-'97. Binnen dat kader wordt de inhoud van het actieplan bepaald door:

- de voortgang in de voorafgaande periode
- de prioriteitsstelling in het beleid
- de financiële en personele randvoorwaarden

Omdat over de voortgang in het lopende jaar in het eerste kwartaal nog weinig duidelijkheid bestaat, lijkt het zinvol in het algemeen in het jaarlijkse actieplan en de bijbehorende ontwerpbegroting in het voorjaar uitsluitend hoofdpijnen aan te geven. Dit biedt bovendien de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren en de interparlementaire Commissie meer ruimte om mede richting te geven aan het beleid. Ten aanzien van actieplan en begroting 1994 geldt bovendien nog dat een gedetailleerde uitwerking op dit moment het niet eerder dan in 1995 mogelijk zou maken duidelijke beleidsaccenten te leggen.

Om de samenhang tussen de verschillende beleidsonderdelen aan te geven is in onderstaande hoofdpijnen niet de indeling aangehouden van het gedetailleerde actieplan '93, maar een beschrijvend overzicht gegeven van de belangrijkste uitgangspunten van het beleid in 1994. Hoofdpijn voor 1994 is dat het accent sterker dan voorheen zal komen te liggen op taalpolitiek (zie punten 1 t/m 6) en op letterenbeleid (zie punten 7 en 3). Daarnaast zal een aantal activiteiten die in de afgelopen jaren zijn gestart, tot een afronding komen. Ten aanzien van de organisatie zal het streven naar effectieve werkwijzen en het creëren van een breder publiek draagvlak centraal staan. Voor de gedetailleerde uitwerking zal een zodanige vorm worden gekozen dat het actieplan '94 naast het beleidsplan '93-'97 kan worden gelezen.

Actiepunten

Taalpolitiek

1

Nadat de Spellingcommissie haar opdracht heeft afgerond zal het Comité van Ministers definitief vorm geven aan het *spellingbeleid* van de Nederlandse Taalunie. Daarbij zal de ontwikkeling van een geactualiseerde elektronische Woordenlijst van de Nederlandse Taal voor het permanent beheer van de spelling van de Nederlandse woorden centraal staan.

2

Niet alleen in het spellingbeleid, maar ook bij andere onderdelen van het NTU-beleid zal *taaltechnologie* een van de speerpunten van het beleid in 1994 zijn. In het eindrapport van Andersen Consulting is reeds gewezen op het belang van de voortschrijdende technologische ontwikkelingen en met name de informatisering voor de gebieden taal en cultuur.

Taaltechnologie vormt een belangrijk hulpmiddel zowel voor het inhoudelijke taalbeleid (bijv. ten aanzien van de lexicografische vertaalvoorzieningen, taaldata-banken en afstemming van ambtelijke terminologie) als voor de positie van het Nederlands in Europa binnen de organen van de EG. Bij de handhaving van de positie van het Nederlands als werktal speelt immers het kostenaspect een belangrijke rol. Technologische (vertaal)hulpmiddelen zijn bij uitstek geschikt een kostenbeperkende functie te vervullen. De NTU zal nauwe aansluiting blijven zoeken bij de subsidiemogelijkheden en andere ondersteunende maatregelen die de EG in dat opzicht biedt.

3

In verband met het Nederlands in Europa als bestuurs- en cultuurtaal is het belangrijk dat de NTU een verzamelpunt wordt van wat hierover op Europees vlak geschreven, voorgesteld en beslist wordt. Wanneer de informatie uit de verschillende Europese gremia (parlement, commissie en raad) samenkomt bij de NTU, kan zij haar signalerende rol ten behoeve van een alerte taalpolitiek naar de beleidsniveaus in Vlaanderen en Nederland vervullen. De positie van het Nederlands in Europa is aan de orde bij verschillende onderdelen van dit actieplan. Die onderdelen zullen op dit punt steeds ook in samenhang worden gezien.

4

Voor het beleid ten aanzien van de *Neerlandistiek in het buitenland* zullen heldere toetsingscriteria worden ontwikkeld, mede op basis van een rendementsanalyse van de bestaande lectoraten. Duidelijk moet worden wat binnen bepaalde financiële randvoorwaarden de mogelijkheden zijn, welke prioriteiten en speerpunten worden gekozen, en waarop die keuze berust. Op die manier kan versnippering van middelen worden tegengegaan en kunnen verzoeken om ondersteuning beter beargumenteerd worden gehonoreerd of afgewezen. Er zal een concept worden ontwikkeld over de wijze waarop rond de leerstoelen Nederlands in het buitenland culturele centra kunnen worden gecreëerd.

Daarnaast zal ruimer aandacht worden besteed aan het stimuleren van het niet-universitaire onderwijs Nederlands (zowel basis- en voortgezet onderwijs als volwasseneneducatie). Het *culturele* aspect van het onderwijs in het Nederlands zal ook in dit geval een belangrijke rol spelen. Waar mogelijk zullen de media worden betrokken bij het ondersteunen van de beleidsdoelstellingen.

5

Bij het onderwijsbeleid zowel in het buitenland als in het binnenland zal uitvoerig aandacht worden besteed aan de kwestie van de *certificaten*. Er wordt gezocht naar een efficiënte afstemming tussen de verschillende thans in gebruik zijnde certificaten. Belangrijke aspecten bij deze afstemming zijn het kostenaspect en de algemene erkenning (het 'civiel effect').

6

Ten aanzien van het Nederlands als tweede taal geldt dat het zwaartepunt van het beleid dient te liggen bij snelle en effectieve taalverwerving in het reguliere onderwijs. De NTU zal de bestaande kennis en ervaring op dit gebied zo volledig mogelijk bij elkaar brengen, inventariseren wat daarin de witte plekken zijn, en brede verspreiding van kennis op dit terrein zo veel mogelijk stimuleren.

Letterenbeleid

7

In 1993 is de Beleidsbrief Letteren van de Vlaamse Minister van Cultuur en Brusselse Aangelegenheden verschenen. Samen met de Letterenbrief van de Nederlandse minister van WVC vormt deze het uitgangspunt voor de afstemming tussen Vlaams en Nederlands beleid. Doelstelling is voor beide bewindslieden het creëren van randvoorwaarden waaronder de Nederlandstalige literatuur optimaal tot bloei kan komen. Dat vereist zowel aan de aanbodzijde (auteurs, vertalers en uitgevers) als aan de vraagzijde (lezerspubliek) stimulerende maatregelen.

Deze maatregelen lopen in Nederland en Vlaanderen maar ten dele parallel. Reeds in 1992 is daarom een begin gemaakt met de wederzijdse inventarisatie van beleidsinstrumenten en met zodanige onderlinge afspraken daarover dat deze niet verstorend ten opzichte van elkaar gaan werken (bijvoorbeeld als gevolg van het EG-verbod op discriminatie naar nationaliteit). Onder meer op het terrein van werkbeurzen voor auteurs en vertalers zijn met die afspraken inmiddels grote vorderingen gemaakt. Voor 1994 wordt een verdere wederzijdse afstemming van beleid nagestreefd ten aanzien van aanvullende honoraria, aankoopbeleid, leenrecht, vaste boekenprijs en vertalingenbeleid uit het Nederlands naar andere talen.

8

Een belangrijk aspect van het letterenbeleid aan de vraagzijde is de leesbevordering. Speerpunt op dit terrein zal in 1994 de leesbevordering onder jongeren zijn. Hier ligt een nauwe relatie met onderwijsbeleid. Ook de bibliotheken zullen als partner hierbij worden betrokken. Daarnaast zullen ook bij dit beleidsonderdeel de media waar mogelijk worden ingeschakeld ter ondersteuning van de doelstellingen van het beleid.

9

De samenwerking op het gebied van drama zal verder worden gestimuleerd. Daarbij zal zowel aandacht worden besteed aan het professionele theater als aan het amateurtoneel.

Organisatie

10

De veelheid aan werkgroepen en samenwerkingsverbanden met het veld zal in 1994 worden geëvalueerd. Er wordt gestreefd naar een grotere uniformiteit en helderheid daarin. Per onderwerp zal worden nagegaan of de bestaande samenwerkingsvorm de meest effectieve en efficiënte is. Onderdeel van die evaluatie is de rol en plaats van de NTU in de diverse werkvormen.

11

Er zal in 1994 een gericht voorlichtingsbeleid worden gevoerd om ruimere bekendheid te geven aan de doelstellingen van de Taalunie en het belang daarvan voor grote groepen taalgebruikers.

In de discussies over een instituut voor buitenlandse culturele betrekkingen wordt ook regelmatig de naam genoemd van het Zweeds Instituut (Svenska Institutet) als voorbeeld voor een mogelijk Nederlands instituut. Enige informatie over dit instituut, dat veel minder bekend is dan instellingen als de British Council of het Goethe instituut lijkt daarom nuttig.

Het ZI past in de Zweedse traditie van decentralisatie waarbij de uitvoerende taken van de over het algemeen kleine ministeries overgedragen worden aan min of meer zelfstandige instellingen. Het ZI is formeel onafhankelijk maar heeft een raad onder voorzitterschap van een vertegenwoordiger van de regeringspartij en verder bestaande uit vertegenwoordigers van andere politieke partijen, van belangengroeperingen en van de ministeries van Buitenlandse Zaken, van Cultuur en van Onderwijs.

De begroting, fl. 42 miljoen in 1992, wordt voor bijna de helft betaald door Buitenlandse Zaken. Uit die bijdrage worden onder meer de vaste lasten van de organisatie betaald. Het restant, vooral bestemd voor specifieke projecten, komt van de ministeries van Cultuur en van Onderwijs en van SIDA, het Zweedse instituut voor ontwikkelingssamenwerking. Het ZI heeft een kantoor in Stockholm met een vaste staf van ca 100 personen en één vestiging in het buitenland, nl in Parijs. In de andere landen werkt het ZI via de (culturele afdelingen van de) Zweedse ambassades.

De taken van het instituut zijn:

- verstrekken van algemene informatie over Zweden (waaronder ook het publiceren van voorlichtingsmateriaal);
- het bevorderen van culturele uitwisseling;
- het bevorderen van wetenschappelijke uitwisseling en beursverlening;
- het bevorderen van de positie van het Zweeds in het buitenland.

Bovengenoemde taken zijn niet uitputtend, zo heeft het ZI bijvoorbeeld ook een taak bij grote manifestaties, maar ook niet exclusief, zo zijn er diverse andere instanties die zich bezighouden met beurzentoeckenningen en bestaan er ook aparte officiële instellingen voor impresariaat en voor de bevordering van de Zweedse moderne kunst. Het instituut werkt vooral stimulerend en reagerend, maar kan ook zelf initiatieven nemen. Bij het grote publiek is het niet zo bekend, maar wel bij diegenen die beroepsmatig actief zijn op cultureel of wetenschappelijk gebied.

Na een sterke stijging van de budgetten in de jaren tachtig staat het ZI thans onder financiële druk, onder meer door vergaande bezuinigingen bij de grootste contribuant, het ministerie van Buitenlandse Zaken. Te zelfder tijd zijn er plannen de sturende rol van Buitenlandse Zaken bij het instituut te versterken en bepaalde uitvoerende taken te privatiseren.

***Lijst van aanwezigen bij het overleg met deskundigen
uit het culturele veld, 26 januari 1993:***

Dhr. S. Austin
Dhr. J. Deleu
Dhr. M. van Heijningen
Dhr. Yap Hong Seng
Dhr. Th. A.J.M. Jansen
Mw. J.M. Kristel
Dhr. F.B.M. Ligvoet
Dhr. M. Mooy
Dhr. F. de Ruiter
Dhr. A. van Schendel
Dhr. P. Schreiber
Dhr. J. van Vlijmen

Inleiding

Vraagstelling

Dit is het eindverslag van een onderzoek naar het initiatief, de realisering en de uitstraling van Nederlandse culturele evenementen in het buitenland dat op verzoek van de commissie Gevers is verricht. De commissie heeft de departementen van Buitenlandse Zaken en WVC gevraagd haar nader te informeren over de wijze waarop internationale presentaties/projecten tot stand komen en over de uitstraling/betekenis van de diverse activiteiten. Deze vraag is onder verantwoordelijkheid van het bureau Bilaterale Internationale Samenwerking van het ministerie van WVC opgepakt en uitgewerkt.

Verantwoording

De uitkomsten van de inventarisatie zijn nadrukkelijk indicaties en slechts beperkt extern generaliseerbaar. Dit ligt niet zozeer aan de mate van representativiteit van de steekproef maar meer aan de basislijst die daaraan ten grondslag lag. De basislijst is vooral gericht op éénmalige evenementen en minder op zaken als TV- en radioproducties, de figuur van 'writers in residence', dirigenten verbonden aan buitenlandse orkesten, leerstoelen Nederlands aan buitenlandse universiteiten, realisering van bouwwerken van Nederlandse architecten enz.

De basislijst gaat uit van een specifieke cultuurdefinitie, gemakshalve: al die terreinen die door het Directoraat-Generaal voor Culturele Zaken bestreken worden. Te weten: Podiumkunsten, Beeldende Kunsten, Bouwkunst en Vormgeving, Film, Kunstzinnige Vorming en Amateuristische Kunstbeoefening, Media, Letteren en Bibliotheken en Cultuurbehoud.

Steekproef

Het inventariserende onderzoek is gebaseerd op twee steekproeven ter grootte van 115 evenementen, geselecteerd op grond van een door het bureau BIS opgestelde lijst van een kleine duizend evenementen in het buitenland. Deze lijst is voor het grootste gedeelte gebaseerd op de vier kwartaaloverzichten over 1992 die door de Rijksdienst Beeldende Kunst zijn samengesteld in hun periodiek 'Buitengaats'. Deze publikatie komt tot stand op basis van informatie verstrekt door de ambassades, individuele kunstenaars, het Ministerie van WVC (afdeling Bilaterale Internationale Samenwerking), overkoepelende instellingen en door bij toeval bekend geworden informatie. Verder zijn een overzicht van de in 1992 gerealiseerde vertalingen van Nederlandse literatuur, verstrekt door het Nederlands Literair Productie- en Vertalingen Fonds en een geactualiseerde lijst van Holland Film Promotion bij de steekproef betrokken.

Bij de gegevensverwerking zijn de uitkomsten van steekproef 1 en 2 bij elkaar opgeteld omdat de vragenlijsten die verstuurd zijn voor de meeste vragen hetzelfde gebleven zijn. Een uitzondering hierop vormen de vragen die wel zijn veranderd, d.w.z.: vragen 2,3,6 en 7. Deze vragen zijn enkel gebaseerd op de tweede steekproef die resulteerde in 34 ingevulde vragenlijsten. Dit is dan ook de verklaring waarom het responspercentage van bijvoorbeeld vraag 2, die 33 keer beantwoord is, toch nog 97% bedraagt. Deze vragen zijn door een * aangegeven.

Van de duizend evenementen bleek na telling dat zo'n 66% in West-Europa had plaatsgevonden, 7% in Centraal- en Midden Europa en 26% in de overige landen. Tevens bleek bij de verdeling over de sectoren dat 30% Beeldende Kunst, Bouwkunst en Vormgeving [BK/B/V] was, 31% muziek, 21% theater en de overige categorieën 18% [film, dans, cultuurbehoud, letteren en amateuristische kunstbeoefening en kunstzinnige vorming]. Met deze verdeling over de sectoren is rekening gehouden bij de steekproeftrekkingen [zie bijlage 1 + 2].

Van de 115 evenementen die uit de steekproeven kwamen bleek in 102 gevallen het adres van de kunstenaar of de organisatie te achterhalen, zodat de questionnaire uiteindelijk ook verstuurd kon worden. De totale respons was 73, oftewel 71% (gebaseerd op de 102 verstuurde formulieren). Bij de toelichting is eveneens steeds vermeld hoe hoog de respons van de betreffende vraag was.

Uitkomsten van de steekproef

De uitkomsten van de inventarisatie worden hieronder per vraag apart toegelicht. Samengevat luidt de conclusie dat de meeste evenementen buiten de overheid om plaatsvinden. Indien de overheid al een rol speelt is dat vaak zowel inhoudelijk als financieel een geringe.

Vraag 1: Aard van presentatie/project

- Algemeen, op (individuele) uitnodiging 32
- Deelname aan internationaal festival 31
- Deelname aan internationale beurs of markt 3
- Deskundigheidsbevordering (studiereis, congres bezoek, lezing, gastcollege, masterclass e.d.) 4
- Overige 3

Toelichting vraag 1

De respons op deze vraag was bijna 100%. De getallen spreken verder voor zich.

Vraag 2: Waar lag het initiatief?

- In Nederland, bij een niet-overheidsorganisatie. (Bijvoorbeeld een Nederlands productiebureau, impresario, agent e.d., of Nederlandse groep of individuele kunstenaar/cultuurbeoefenaar zelf) 9
- De Nederlandse rijksoverheid. Dat kan zijn Nederlandse diplomatieke vertegenwoordiging in het buitenland (c.q. culturele attachés, cultureel Instituut en, voor zover relevant, door WVC gedetacheerde vertegenwoordigers) of departementen van BZ en/of WVC 2
- In Nederland, bij de gemeentelijke of de provinciale overheid –
- In het buitenland, bij een niet-overheidsorganisatie. Bijvoorbeeld een buitenlandse organisator (festivaldirecteur, galeriehouder, conservator, programmeur van podia, buitenlands productiebureau, impresario, agent e.d.) 19
- Bij een buitenlandse overheidsorganisatie 1
- Overige 2

Toelichting vraag 2

De respons op deze vraag was 97%. Het gemaakte onderscheid is allereerst: initiatief in Nederland of in het buitenland. Binnen die mogelijkheden is dan weer een uitsplitsing gemaakt tussen overheidsorganisatie c.q. niet-overheidsorganisatie. Wat duidelijk blijkt is dat de meeste initiatieven komen vanuit niet-overheidsorganisaties, waarbij de buitenlandse organisatoren de grootste categorie vormen.

Vraag 3: Op basis van welke informatie werd keuze voor presentatie/project gemaakt door buitenlandse organisator?*

- Op voorspraak van Nederlandse en/of buitenlandse beleidmakers uit 'het veld' of op voorspraak diplomatieke vertegenwoordiging 7
- Opgebouwde (internationale) reputatie/berichtgeving in internationale pers 8
- Persoonlijke kennismaking met het werk van de groep of individuele kunstenaar in Nederland of in het buitenland (tijdens internationaal festival e.d.) 4
- Overige 7

Toelichting vraag 3

Deze vraag hoefde alleen beantwoord te worden indien er sprake was van een eerste optreden/presentatie op de betreffende lokatie. De beantwoording van deze vraag geeft een vrij divers beeld te zien. In zeven gevallen werd een kunstenaar/groep uitgenodigd op voorspraak van aan de overheid gelieerde instellingen/personen. In het merendeel van de gevallen is het de kunstenaar/groep zelf geweest die voor de contacten heeft gezorgd (categorie 2 en 3 gezamenlijk).

Vraag 4: Was er sprake van een inhoudelijke beoordeling door de Raad voor de Kunst of de Raad voor het Cultuurbeheer?

- Ja 2
- Nee 64

De respons op deze vraag was $\pm 90\%$.

Vraag 5: Maakte het project/de presentatie onderdeel uit van afspraken, gemaakt in het kader van een cultureel verdrag dan wel van afspraken tussen vakministeries?

- Ja 5
- Nee 64

De respons op deze vraag was $\pm 94\%$.

Vraag 6: De organisatorische realisering kwam hoofdzakelijk tot stand op basis van:*

- Een rechtstreeks contact tussen Nederlandse groep/individuele kunstenaar en particulier(e) (organisatie) in het buitenland. 23
- Door een inhoudelijke/organisatorische inspanning van WVC en/of BZ. 2
- Door een inhoudelijke/organisatorische inspanning van de diplomatieke vertegenwoordiging en/of cultureel Instituut. 2
- Door een inhoudelijke/organisatorische inspanning van één (of meerdere) van de door de overheid ondersteunde sectorinstellingen (bijv. Nederlands Theater Instituut, Holland Film Promotion, Literair Productie fonds etc). 5

Toelichting vraag 6

De respons op deze vraag was $\pm 94\%$. De vraag was gericht op 'organisatorische ondersteuning' en laat zeer duidelijk de overheid op afstand zien. Een zelfde beeld van de overheid op afstand, maar dan op financieel vlak zal uit de beantwoording van vraag 8 oprijzen.

Vraag 7: Karakter van overheidssubsidie*

- Er was sprake van een bijdrage uit de middelen specifiek bestemd voor internationale culturele uitwisseling c.q. middelen uit de begroting van WVC/BIS, Buitenlandse Zaken, lokale middelen diplomatieke vertegenwoordiging in het buitenland en culturele Instituten. 8
- Er was sprake van een bijdrage uit de middelen van (één van) de beleidssectoren binnen WVC (bijv. de Directie Kunsten). 4
- Er was sprake van een bijdrage uit de middelen van één (of meerdere) van de door de overheid ondersteunde Fondsen en/of sectorinstellingen in Nederland (bijv. Nederlands Theater Instituut, Holland Film Promotion, Literair Productiefonds etc). 11
- Er was sprake van het aanwenden van (een deel van) de structurele subsidie voor het realiseren van de presentatie/het project dan wel van een situatie waarbij de structurele subsidie drempelverlagend werkte voor het realiseren van de presentatie/het project (b.v. omdat de overheadkosten/salariskosten reeds gedekt werden door de reguliere subsidie). 4
- Overige. 7

Toelichting vraag 7

De respons op deze vraag was $\pm 82\%$. De wat lage respons laat zich vrij eenvoudig verklaren: gevraagd wordt naar de *overheidssubsidie*, daar is echter niet altijd sprake van. Uit de beantwoording van vraag 8 blijkt dat die in de meeste gevallen minder dan 50% is.

Vraag 8: Opbouw van de financiële dekking van project/presentatie

Aantal evenementen waarbij de eigen (structurele subsidie-)middelen van groep/ individuele kunstenaar:

- tussen de 50 en de 75% van de begroting dekten 4
- voor 75% of meer de begroting dekten 5

Aantal evenementen waarbij de bijdrage buitenlandse organisator:	
• tussen 50 en 75% van de begroting dekte	6
• voor 75% of meer de begroting dekte	29
Aantal evenementen waarbij de bijdrage Nederlandse overheid:	
• tussen de 50 en de 75% bijdroeg	6
• 75% of meer bijdroeg	5
Aantal evenementen waarbij de bijdrage van de buitenlandse overheid:	
• tussen de 50 en de 75% bedroeg	–
• 75% of meer bijdroeg	–
Aantal evenementen waarbij de bijdrage Nederlandse/buitenlandse bedrijfsleven/ sponsors:	
• tussen de 50 en de 75% bedroeg	–
• 75% of meer bedroeg	3

Toelichting vraag 8

De respons op deze vraag was $\pm 80\%$. Een aantal respondenten had niet voldoende inzicht in de financiën en liet de vraag dan ook onbeantwoord. In sommige gevallen gaf men aan dat de gegeven percentages als indicaties beschouwd dienden te worden.

Deze vraag laat overduidelijk zien welk een gering aandeel de overheid heeft bij Nederlandse culturele evenementen in het buitenland. Bij de bijdrage van de buitenlandse organisator ging het in vele gevallen om uitkoop.

Zoals blijkt is slechts 11 keer (6+5) de categorie overheidsbijdrage aangekruist.

Dit is niet in tegenspraak met de resultaten van vraag 7. Er zijn wel vrij veel gevallen van overheidsfinanciering, maar deze is aanvullend van aard en meestal minder dan 50%.

Vraag 9: Indien sprake van podiumkunsten aantal optredens/vertoningen

• 1 – 5	39
• 5 – 10	3
• 10 – hoger	7

Vraag 10: Indien sprake van tentoonstelling e.d. duur expositie

• 0 – één week	1
• Eén week – 3 weken	3
• 3 weken – langer	11

Vraag 11: (Gemiddeld) aantal bezoekers per voorstelling

• 10 – 50	6
• 50 – 100	3
• 100 – 250	16
• 250 – 500	12
• 500 – hoger	10

Vraag 12: Totaal aantal bezoekers tentoonstelling

• 0 – 100	2
• 100 – 500	6
• 500 – 1500	6
• 1500 – 5000	4

Toelichting vragen 9, 10, 11 en 12.

Bij deze vragen was het niet goed mogelijk om de responspercentages te geven. De vragen hadden enkel betrekking op podiumkunsten en exposities. Indien een evenement niet onder één van deze noemers te scharen viel kon de vraag niet beantwoord worden. De antwoorden op deze vragen moeten dan ook enigszins voorzichtig geïnterpreteerd worden. Voor de vragen naar het aantal optredens/ vertoningen is nog wel vrij objectief vast te stellen hoeveel dat er waren.

Bij podiumkunsten, film e.d. waren dat voor het merendeel 1 tot 5. In geval van exposities waren dat meestal exposities die drie weken of langer duurden.

Bij bezoekersaantallen ligt één en ander iets gecompliceerder omdat in de praktijk blijkt dat die gegevens vaak niet verzameld worden en men achteraf dan maar een al dan niet ruime schatting doet. Voor de categorie voorstellingen geldt dat de meeste voorstellingen gemiddeld tussen de 100 en de 500 bezoekers trokken.

Bij tentoonstellingen lag het totaal aantal bezoeker gespreider. Vrij veel tentoonstellingen lagen tussen de 100 en de 500 bezoekers, maar een even groot aantal had er 500 of meer, met één uitschieter van 50.000 tot 100.000 bezoekers.

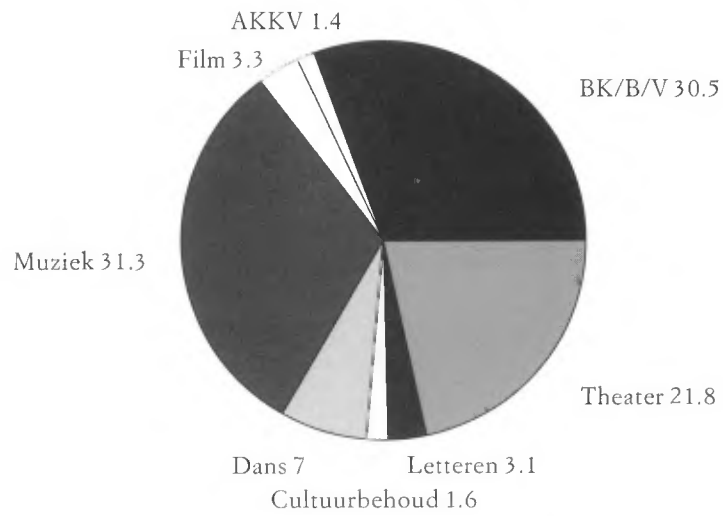
Vraag 13: Uitstraling van presentatie/project

• Redactionele aandacht in lokale pers (dag/weekbladen)	50
• Redactionele aandacht op lokale radio/tv	30
• Redactionele aandacht in landelijke pers (dag/weekbladen)	36
• Redactionele aandacht op landelijke radio/tv	26
• Redactionele aandacht in vakbladen	23
• Overige	6

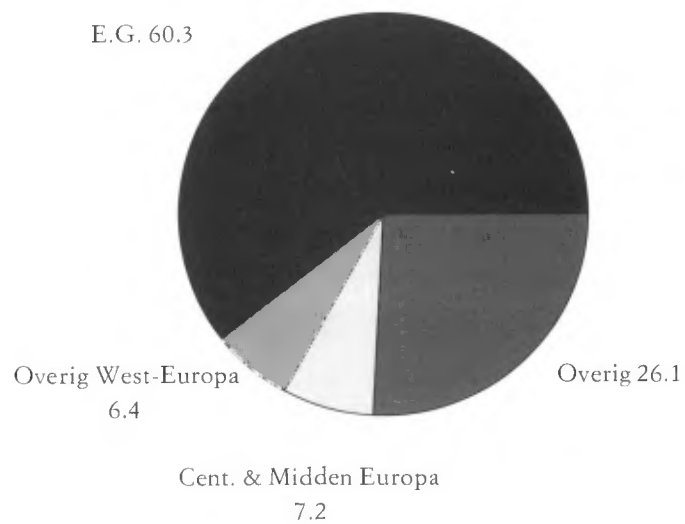
De beantwoording van deze vraag spreekt voor zich. De geschreven pers werd iets meer gehaald dan radio en tv, en de lokale media wat meer dan de landelijke media.

Evenementen in het buitenland (per sector)

Evenementen in het buitenland (landen)

1

Begroting Ministerie van Buitenlandse Zaken, Bureau Culturele Samenwerking

1987	f 1.700.000,-	(uitgaven i.v.m. William & Mary manifestatie)
1988	f 1.271.000,-	
1989	f 3.013.000,-	(overdracht middelen WVC i.v.m. beheer Culturele Verdragen)
1990	f 3.471.000,-	(o.a. verhoging i.v.m. motie Beinema)
1991	f 4.373.000,-	(overdracht O&W, WVC mbt. exploitatie Institut Néerlandais)
1992	f 4.937.000,-	(eenmalige bijdrage A.Tasman manifestatie alsmede aan CNO)
1993	f 4.766.000,-	

N.B. Het bedrag voor het jaar 1987 wijkt af van het in het WRR-rapport 'Cultuur zonder Grenzen' genoemde bedrag van f 3,5 miljoen, omdat, zoals de WRR zelf al vermeldt, onder dit bedrag een post van f 1,8 miljoen voor voorlichting buitenland is ondergebracht.

Ook voor de andere jaren zijn de bedragen vanuit de begrotingen 'opgeschoond' tot het bedrag dat beschikbaar was voor culturele samenwerking. Van het budget van 4,7 miljoen dat thans beschikbaar is, is iets meer dan f 2 miljoen bestemd voor het Institut Néerlandais en f 500.000,- voor de zogenoemde Lokale Culturele Projecten, zodat voor subsidiëring van bilaterale culturele projecten een bedrag van ongeveer f 2 miljoen resteert.

2

Begroting Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, bureaus: Multilaterale Samenwerking, Bilaterale Samenwerking en Internationale Voorlichting

1987	f 8.071.000,-	
1988	f 8.195.000,-	
1989	f 7.192.000,-	(vermindering a.g.v. overdracht beheer Culturele Verdragen aan BZ)
1990	f 7.291.000,-	
1991	f 7.216.000,-	
1992	f 7.138.000,-	
1993	f 6.988.000,-	

N.B. De bedragen voor het jaar 1987 en verder wijken af van de in het WRR-rapport 'Cultuur zonder' genoemde bedragen als gevolg van de in 1987 doorgevoerde decentralisatie van de Centrale Directie Internationale Betrekkingen.

**Begroting Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen,
Internationale Betrekkingen**

1987	f 17.986.000,-
1988	f 21.650.000,-
1989	f 22.000.000,-
1990	f 23.572.000,-
1991	f 23.242.000,-
1992	f 23.619.000,-
1993	f 26.446.000,-

Overzicht van posten met een PCZ-afdeling c.q. met ambtenaren speciaal of mede belast met PCZ-taken

Alle ambassades en beroepsconsulaten(-generaal) zijn actief op het gebied van pers en culturele zaken. In die gevallen waar het PCZ-werk structureel van grote omvang is, is een speciale PCZ-afdeling ingesteld met meerdere ambtenaren of is een ambtenaar aangewezen die zich volledig of grotendeels met PCZ-taken bezighoudt.

<i>België</i>	PCZ-afdeling bij ambassade
<i>Bondsrepubliek Duitsland</i>	PCZ-afdeling bij ambassade en ambtenaren mede belast met PCZ-taken bij ambassadekantoor Berlijn en CG's
<i>Brazilië</i>	lokale PCZ-ambtenaar bij ambassade
<i>Bulgarije</i>	ambtenaar mede belast met PCZ-taken
<i>Canada</i>	PCZ-afdeling bij ambassade, ambtenaren mede belast met PCZ-taken bij CG's
<i>China</i>	PCZ-ambtenaar
<i>Denemarken</i>	lokale PCZ-ambtenaar
<i>Egypte</i>	ambtenaar mede belast met PCZ-taken
<i>Finland</i>	ambtenaar mede belast met PCZ-taken
<i>Frankrijk</i>	PCZ-afdeling bij ambassade; Institut Néerlandais
<i>Griekenland</i>	ambtenaar mede belast met PCZ-taken
<i>Hongarije</i>	PCZ-ambtenaar
<i>Ierland</i>	ambtenaar mede belast met PCZ-taken
<i>India</i>	ambtenaar mede belast met PCZ-taken
<i>Indonesië</i>	PCZ-afdeling bij ambassade; Erasmushuis
<i>Israël</i>	ambtenaar mede belast met PCZ-taken
<i>Italië</i>	PCZ-afdeling bij ambassade
<i>Japan</i>	PCZ-afdeling bij ambassade
<i>Korea</i>	ambtenaar mede belast met PCZ-taken
<i>Luxemburg</i>	ambtenaar mede belast met PCZ-taken
<i>Maleisië</i>	ambtenaar mede belast met PCZ-taken
<i>Marokko</i>	ambtenaar mede belast met PCZ-taken
<i>Mexico</i>	ambtenaar mede belast met PCZ-taken
<i>Noorwegen</i>	ambtenaar mede belast met PCZ-taken
<i>Oekraïne</i>	ambtenaar mede belast met PCZ-taken
<i>Oostenrijk</i>	ambtenaar mede belast met PCZ-taken
<i>Polen</i>	PCZ-ambtenaar
<i>Portugal</i>	lokale PCZ-ambtenaar
<i>Roemenië</i>	ambtenaar mede belast met PCZ-taken
<i>Rusland</i>	PCZ-afdeling bij ambassade
<i>Spanje</i>	PCZ-afdeling bij ambassade
<i>Suriname</i>	ambtenaar mede belast met PCZ-taken

<i>Tsjechië</i>	PCZ-ambtenaar
<i>Turkije</i>	ambtenaar mede belast met PCZ-taken bij ambassade, lokale ambtenaar bij CG Istanbul
<i>Venezuela</i>	ambtenaar mede belast met PCZ-taken
<i>Verenigd Koninkrijk</i>	PCZ-afdeling bij ambassade
<i>Verenigde Staten</i>	PCZ-afdelingen bij ambassade en CG New York, ambtenaren mede belast met PCZ-taken bij overige CG's
<i>Zuid Afrika</i>	ambtenaar mede belast met PCZ-taken
<i>Zweden</i>	ambtenaar mede belast met PCZ-taken
<i>Zwitserland</i>	ambtenaar mede belast met PCZ-taken

Besluit Coördinatiecommissie Internationale Culturele Betrekkingen (nieuwe stijl)

De Minister van Buitenlandse Zaken,

Gelet op het WRR advies 'Cultuur zonder Grenzen' nr. 31, 1987 en de reactie van de regering betreffende dit advies van juni 1987.

Overwegende dat het van belang moet worden geacht de culturele samenwerking tussen Nederland met andere landen zoveel mogelijk te bevorderen; dat tussen de onderscheiden verantwoordelijkheden terzake van de Ministers van Buitenlandse Zaken, Onderwijs en Wetenschappen, Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur en andere bij de internationale culturele samenwerking betrokken departementen een nauwe samenhang moet worden onderkend, zodat een hechte samenwerking op dit gebied tussen deze departementen is geboden.

Besluit:

Artikel 1

Er is een Coördinatiecommissie Internationale Culturele Betrekkingen (CICB nieuwe stijl).

Artikel 2

De CICB heeft tot taak:

2.1

De coördinatie bij de vaststelling en uitvoering van het beleid van de betrokken departementen inzake internationale culturele betrekkingen te waarborgen en concrete activiteiten te toetsen aan de vastgestelde beleidslijnen.

2.2

De coördinatie van culturele manifestaties inclusief afstemming op handelspromotie projecten.

2.3

De toetsing van beleidsplannen en jaarverslagen van de culturele instituten in het buitenland.

2.4

De afstemming tussen bilateraal en multilateraal cultureel beleid.

2.5

Het jaarlijks opstellen van een verslag van activiteiten van het afgelopen jaar en indien gewenst een jaarplan van komende activiteiten. Dit verslag, alsmede de conclusies en aanbevelingen van de CICB zullen worden aangeboden aan de Ministerraad.

*Artikel 3**3.1*

De voorzitter van de CICB is de Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken.

Vertegenwoordigd in de CICB zijn de volgende departementen:

Het Ministerie van Buitenlandse Zaken inclusief Ontwikkelingssamenwerking

Het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen

Het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur

Het Ministerie van Algemene Zaken

Het Ministerie van Financiën

Het Ministerie van Economische Zaken

Het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

Het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

Als leden komen in aanmerking ambtenaren op het niveau van directeur. Ieder lid kan door een plaatsvervanger worden vertegenwoordigd. De benoeming van een lid geschiedt door de betrokken Minister. Als secretaris benoemt de Minister van Buitenlandse Zaken het hoofd van het bureau Culturele Samenwerking van de Directie Culturele Samenwerking en Voorlichting Buitenland van dat Ministerie.

3.2

De leden van de CICB en de secretaris worden benoemd voor een periode van 3 jaar. Zij zijn opnieuw benoembaar.

Artikel 4

De CICB is bevoegd subcommissies in te stellen voor de behandeling van bepaalde onderwerpen. Zij stelt daarvoor de taakomschrijving vast en regelt de werkwijze.

Artikel 5

Ingetrokken wordt de beschikking van 8 december 1967 tot instelling van de CICB.

Artikel 6

Dit besluit kan worden aangehaald als besluit CICB; het treedt in werking op 1 maart 1991.

Afschrift van dit besluit zal worden gepubliceerd in de Staatscourant en worden toegezonden aan de Ministers.

's-Gravenhage, 18 januari 1991

De Minister van Buitenlandse Zaken,
H. van den Broek

Overzicht internationale werkzaamheden van culturele instellingen en fondsen

Geselecteerd overzicht van diensten, instellingen en fondsen, die (mede) met steun van WVC werkzaamheden verrichten en/ of middelen ter beschikking stellen op het terrein van de internationale culturele uitwisseling.

Podiumkunsten

Theater Instituut Nederland

Adres: Postbus 19304, 1000 GH Amsterdam,
tel.: 020-6235104, fax: 020- 6200051

Met ingang van 1993 zijn het Nederlands Theaterinstituut, het Nederlands Instituut voor de Dans, het Nederlands Poppenspel Instituut en het Nederlands Mime Centrum gefuseerd en samengebracht onder de nieuwe naam: Theater Instituut Nederland (TIN).

Het TIN stelt zich ten doel een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de theaterkunsten en te fungeren als service-organisatie voor allen die professioneel werkzaam zijn in de sectoren: toneel, dans, mime, poppentheater, objecttheater, opera en operette, musical, cabaret, amusement en het jeugd- en kindertheater.

De internationale activiteiten van het TIN strekken zich onder meer uit tot:

- internationale promotie, deelname aan beurzen e.d;
- financiële steun voor de uitwisseling van theatergroepen;
- financiële steun voor de deelname van de podiumkunsten aan (grootschalige) internationale manifestaties;
- deelname aan internationale netwerken (SIBMAS, OISTAT, FIRT, IETM e.d);
- financiële steun voor deskundigheidsbevordering;
- het verzorgen van internationale publikaties/voorlichting;
- de organisatie van en deelname aan symposia/conferenties e.d.

Begroting voor internationale activiteiten: ± f 2.600.000,-

Gaudeamus

Adres: Swammerdamstraat 38, 1091 RV Amsterdam,
tel.: 020-6947349, fax: 020-6947258

Gaudeamus stelt zich ten doel te fungeren als centrum voor hedendaagse muziek in Nederland.

Gaudeamus ontwikkelt onder meer de volgende internationale activiteiten:

- Internationale Gaudeamus Muziekweek;
- Internationaal Gaudeamus Vertolkers Concours;
- organisatie van workshops, lezingen en concerten;
- het verstrekken van subsidies t.b.v. de uitwisseling van componisten en musici;
- het fungeren als intermediair tussen het hedendaagse muziekleven in Nederland en de internationale festivals.

Begroting voor internationale activiteiten: ± f 400.000,- (internationale activiteiten in Nederland niet inbegrepen).

Stichting Organisatie Oude Muziek

Adres: Postbus 734, 3500 AS Utrecht,
tel.: 030-340921, fax: 030-322798

De Stichting Organisatie Oude Muziek (STOOM) stelt zich ten doel de rijkdom van de muziekgeschiedenis (in het bijzonder de muziekliteratuur van ± 1000 tot ± 1900) te presenteren.

Internationale activiteiten o.m.:

- Festival voor Oude Muziek (jaarlijks);
- Netwerk voor Oude Muziek (organisatie/programmering van concerten in het hele land);
- Tijdschrift voor Oude Muziek;
- deelname aan buitenlandse beurzen en festivals (San Antonio, William & Mary e.d.);
- ontvangst/begeleiding buitenlandse journalisten, musici;
- het fungeren als permanent ontmoetingscentrum/expertisecentrum;
- deelname aan circuit dat in Nederland niet-Westerse kunst presenteert.

Begroting voor internationale activiteiten: ± f 100.000,- (internationale activiteiten in Nederland niet inbegrepen).

Stichting Jazz & Geïmproviseerde Muziek Nederland

Adres: Oude Schans 73, 1011 KW Amsterdam,
tel.: 020-6233373 fax: 020-6207759

De Stichting Jazz & Geïmproviseerde Muziek Nederland (SJIN) is opgericht ter stimulering van de beoefening en de verspreiding van de jazz en de geïmproviseerde muziek in Nederland en het buitenland.

De internationale activiteiten van SJIN hebben o.m. betrekking op:

- verstrekken van subsidies ten behoeve van optredens;

- programmering van buitenlands aanbod (BIM-huis);
- organisatie 'October Meeting' (jaarlijkse internationale manifestatie);
- deelname aan Europe Jazz Network (belangenbehartiging, informatie over vraag en aanbod podia).

Begroting voor internationale activiteiten: ± f 50.000,-

Nederlands Impresariaat

Adres: Paulus Potterstraat 12, 1071 CZ Amsterdam,
tel.: 020-6761515, fax: 020-6751206

Het Nederlands Impresariaat houdt zich bezig met de bemiddeling en organisatie van uitvoeringen van kamermuziek

Internationale activiteiten o.m.:

- bemiddeling en organisatie van concerten van Nederlandse solisten en ensembles in het buitenland;
- bemiddeling en organisatie concerten van buitenlandse ensembles/solisten in Nederland;
- bijzondere aandacht/financiële ondersteuning voor de internationale promotie van een geselecteerd aantal Nederlandse ensembles.

Begroting voor internationale activiteiten: ± f 80.000,-

Stichting Popmuziek Nederland

Adres: Wibautstraat 214, 1091 GS Amsterdam,
tel.: 020-6682255, fax: 020-6685041

De Stichting Popmuziek Nederland (SPN) kent als internationale doelstelling: het vergroten van de participatie en kwaliteit van de Nederlandse popmuziek op de internationale culturele markt.

De internationale activiteiten van de SPN hebben o.m. betrekking op:

- het verstrekken van (reis-)beurzen voor optredens in het buitenland (Tour-support);
- deelname aan internationale muziekbeurzen (New Music Seminar, Midem, South by Southwest);
- deelname internationale netwerken (M.O.R.E).

Begroting voor internationale activiteiten: ± f 150.000,-

Fonds voor de Podiumkunsten

Adres: Postbus 85471, 2508 CD Den Haag,
tel.: 070-3521421, fax: 070-3507026

Het Fonds voor de Podiumkunsten is belast met de uitvoering van een aantal subsidieregelingen op het brede terrein van de podiumkunsten en het fonds kan gezien worden als een 'loket' voor 'vrije initiatieven'/ad-hoc produkties/incidentele aanvragen. Kortom een 'loket' voor alles en iedereen die zich beroepsmatig met podiumkunsten bezighoudt en daarvoor *geen meerjarig* subsidie ontvangt van WVC.

Tot de internationale activiteiten van het Fonds worden o.m. gerekend:

- presentaties in het buitenland van: muziek, muziektheater, dans, toneel, mime, jeugdtheater, poppentheater & multidisciplinaire projecten;
- het verlenen van subsidies t.b.v. deskundigheidsbevordering.

Begroting voor internationale activiteiten: ± f 1.200.000,-

Felix Meritis

Adres: Keizersgracht 324, 1016 EZ Amsterdam,
tel.: 020-6262321, fax: 020-6249368

De stichting Felix Meritis stelt zich ten doel een internationaal platform te creëren voor uitvoerende kunstenaars, intellectuelen en beleidmakers op het brede gebied van de cultuur (kunsten en wetenschappen) in Europa.

Internationale activiteiten o.m.:

- het initiëren en stimuleren en (co-)produceren van voorstellingen en projecten op het gebied van film en podiumkunsten;
- het organiseren en presenteren van voorstellingen door internationale (podium-) kunstenaars;
- het organiseren van workshops en debatten over actuele culturele ontwikkelingen en cultuurbeleid in Europa, zie b.v. 'Gulliver';
- het stimuleren van informele netwerken van kunstenaars en intellectuelen in Europa, zie b.v. 'The Informal European Arts and Media Meeting';
- het ontwikkelen en stimuleren van (inter-)nationale nascholing en bijscholing van kunstenaars, zie b.v. 'The Amsterdam Summer University'.

Begroting voor internationale activiteiten: ± f 2.000.000,-

Fonds voor Beeldende Kunst, Vormgeving en Bouwkunst

Adres: Brouwersgracht 276, 1013 HG Amsterdam,
tel.: 020-5231523

Het Fonds stelt zich ten doel: het bevorderen van de beeldende kunsten, vormgeving en bouwkunst in Nederland door het toekennen van subsidies aan kunstenaars, vormgevers en architecten. Het fonds is belast met de uitvoering van twee subsidieregelingen:

De 'Regeling individuele subsidies' (werkbeurzen, reisbeurzen, projectsubsidies, studiebeurzen, presentatiesubsidies) en de 'Regeling Beroepskostenvergoedingen' (individuele, inkomensafhankelijke bijdragen ten behoeve van het uitoefenen van het beroep als professioneel kunstenaar).

Internationale activiteiten o.m.:

- het verstrekken van reisbeurzen;
- projectsubsidies met betrekking tot reis- en verblijfskosten ten behoeve van gebruik atelier-ruimtes in het buitenland (New York, Berlijn).

Subsidies voor individuele projectsubsidies/presentaties in het buitenland zullen in de toekomst niet meer door dit Fonds worden verstrekt, maar door de Mondriaan Stichting.

Begroting voor internationale activiteiten: ± f 500.000,-

Nederlands Vormgevingsinstituut

(voorlopig) Adres: Postbus 15797, 1001 NG Amsterdam,
tel.: 020-6381120, fax: 020-6201031

Het Nederlands Vormgevingsinstituut is in 1992 opgericht met het doel om een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de vormgeving in Nederland en te fungeren als service-organisatie voor allen die professioneel werkzaam zijn op het terrein van de vormgeving (toegepaste kunst, interieurvormgeving, modevormgeving, grafische vormgeving en industrieel ontwerpen).

Internationale activiteiten (tentatief) o.m.:

- internationale promotie van Nederlandse vormgeving;
- deelname aan internationale netwerken;
- het samenstellen van tentoonstellingen;
- deskundigheidsbevordering.

Begroting voor internationale activiteiten: nog niet bekend

Nederlands Instituut voor Architectuur en Stedebouw
 (voorlopig) Adres: Postbus 237, 3000 AE Rotterdam,
 tel.: 010-4361155, fax: 010-4366975

Het Nederlands Instituut voor Architectuur en Stedebouw is opgericht met het doel om de bouwkunst in Nederland te bevorderen. Tot de disciplines van de Bouwkunst worden gerekend: architectuur, stedebouw, landschaps- en interieur-architectuur. Het Instituut krijgt een nieuw gebouw in het Museumpark te Rotterdam. Eind oktober 1993 zal dit gebouw officieel worden geopend.

Internationale activiteiten o.m.:

- het samenstellen en presenteren van tentoonstellingen;
- het verzorgen van publikaties ;
- deskundigheidsbevordering (voorbereiding en organisatie van studiereizen voor architecten, organisatie van lezingen en symposia, het fungeren als studiecentrum e.d).

Begroting voor internationale activiteiten: vooralsnog n.v.t.

Nederlands Instituut voor Fotografie
 Adres: Sint Jobsweg 30, 3024 EJ Rotterdam,
 tel.: 010-4780655, fax: 010-4772072

Op dit moment wordt er gewerkt aan de voorbereiding van de start van het onlangs opgerichte 'Nederlands Instituut voor Fotografie'.

Bij de officiële opening van het Instituut, gepland in september 1993, zal een beleidsplan met een overzicht van activiteiten worden gepresenteerd.

Het Instituut stelt zich ten doel een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de fotografie in Nederland en te fungeren als service-organisatie voor allen die professioneel werkzaam zijn op het terrein van de fotografie: vrije/kunsthoudende fotografie, documentaire- en persfotografie, reclame- en opdrachtfotografie.

Internationale activiteiten (tentatief) o.m.:

- het samenstellen en organiseren van tentoonstellingen;
- het verzorgen van lezingen, workshops en symposia;
- het uitgeven van publikaties;
- het initiëren van overlegstructuren en deelname aan (internationale) netwerken.

Begroting voor internationale activiteiten: nog niet bekend

Berlage Instituut

Adres: IJsbaanpad 3, Postbus 7042, 1007 JA Amsterdam,
tel.: 020-6755393, fax: 020-6755405

Het Berlage Instituut wil fungeren als internationale ontmoetingsplaats voor architecten, met als specifieke doelstelling: het bewerkstelligen van een integratie tussen de verschillende disciplines binnen de Bouwkunde.

Internationale activiteiten o.m.:

- het verzorgen van een internationaal georiënteerde 'postgraduate' opleiding voor architecten, stedenbouwkundigen en landschapsarchitecten;
- het organiseren van lezingen, symposia en tentoonstellingen.

Begroting voor internationale activiteiten: ± f 2.100.000,-

Werkplaatsen

Rijksacademie voor Beeldende Kunsten:
Sarphatistraat 112, 1018 GW Amsterdam,
tel.: 020-5270300, fax: 020-5270301

Jan van Eijck Akademie:
Academieplein 1, 6211 KM Maastricht,
tel.: 043-254285

Atelier '63:
Stadhouderskade 86, 1073 AT Amsterdam,
tel.: 020-6739359, fax: 020-6755039

Europees Keramisch Werkcentrum:
Zuid Willemsvaart 215, 5211 SG Den Bosch,
tel.: 073-124568

De Rijksacademie in Amsterdam, Ateliers '63 in Amsterdam, de Jan van Eijck Akademie in Maastricht en het Europees Keramisch Werkcentrum in Den Bosch worden aangeduid als 'werkplaatsen': plaatsen waar kunstenaars met een voltooide beroepsopleiding de mogelijkheid wordt geboden om zich in de praktijk-situatie verder te ontwikkelen. Aan de deelnemende kunstenaars uit binnen- en buitenland (70 per jaar) worden hoge eisen gesteld.

De Werkplaatsen maken deel uit van een internationaal netwerk van vergelijkbare instituten met contacten tot de internationale kunstwereld. Voor de deelnemende (gast-)docenten en kunstenaars functioneren de werkplaatsen dan ook als een schakel in het internationale verkeer tussen museadirecteuren, galleristen, kunst-critici en collega's.

Begroting voor internationale activiteiten totaal: ± f 2.300.000,-

Beeldende Kunst, Bouwkunst en Vormgeving & Cultuurbeheer

Mondriaan Stichting

(voorlopig) Adres: Concertgebouwplein 29, 1071 LM Amsterdam,
tel.: 020-6620506, fax: 020-6762036

Onder de naam 'Mondriaan Stichting' is medio 1993 een nieuw fonds opgericht voor het incidentele subsidiebeleid op het gebied van de Beeldende Kunsten, de Vormgeving en Museale activiteiten.

De Mondriaan Stichting kent de volgende doelstelling: het bevorderen van de beeldende kunsten en vormgeving en het bevorderen van de kwaliteit van de uitoefening van museale functies en activiteiten door daartoe financiële bijdragen ter beschikking te stellen.

Internationale activiteiten (voorlopig en tentatief):

- financiële steun voor presentaties in het buitenland (met inbegrip van de museale presentaties van de Rijksdienst Beeldende Kunst en de ondersteuning van individuele internationale presentaties, voorheen verricht door het Fonds voor Beeldende Kunst, Bouwkunst en Vormgeving);
- financiële steun voor de deelname aan internationale kunstbeurzen en biennales;
- financiële steun voor internationale museale samenwerking;
- financiële steun voor internationale manifestaties;
- het beheer van de zgn. 'Loft' (atelierruimte) in New York.

Ten aanzien van Beeldende Kunst en Vormgeving verleent de Mondriaan Stichting geen subsidies voor projecten die in aanmerking komen voor ondersteuning door het Fonds voor Beeldende Kunst, Bouwkunst en Vormgeving (financiële steun in beroepskosten/inkomen van individuele kunstenaars).

Begroting voor internationale activiteiten: ± f 3.500.000,-

Rijksdienst Beeldende Kunst

Adres: Plein 23, Postbus 30450, 2500 GL Den Haag,
tel.: 070-3566100, fax: 070-36507781

Met ingang van 1993 heeft de Rijksdienst Beeldende Kunst een ingrijpende verandering ondergaan. De Rijksdienst doet bijvoorbeeld géén kunstaankopen meer en krimpt zijn collectie in door het beheer ervan zo veel mogelijk over te dragen. Ook het organiseren/samenstellen van tentoonstellingen is komen te vervallen.

Nieuwe taken zijn o.m. advies en inspectie. De RBK positioneert zich met ingang van 1993 met name als een kennisuitdragend instituut ten behoeve van het gehele museale veld.

Internationale activiteiten o.m.:

- bemiddeling en coördinatie t.a.v. (museale) tentoonstellingen/presentaties;
- toezicht op de naleving van de EG-richtlijn voor de export van kunstwerken naar landen buiten de Europese Gemeenschap;
- recuperatie;
- uitvoering indemniteitsregeling;
- voorlichting, zie o.m. uitgave 'Buitengaats'.

Begroting voor internationale activiteiten: geen opgave

Cultuurbeheer

Rijksdienst Monumentenzorg

Adres: Postbus 1001, 3700 BA Zeist,
tel.: 03404-83211, fax: 03404-16189

De Rijksdienst Monumentenzorg heeft de volgende (hoofd-)doelstellingen:

- het zorgdragen voor een blijvende integratie van waardevolle cultuurhistorische elementen in het veranderend leefmilieu;
- de bevordering van de kennis van en waardering voor historisch stads- en dorpsstructuren en monumenten van geschiedenis en kunst.

Internationale activiteiten o.m.:

- onderzoek en deskundigheidsbevordering;
- adviseren en ondersteuning m.b.t. het behoud van het Nederlands cultureel gebouwd erfgoed in het buitenland;
- het leveren van een bijdrage aan het behoud van het mondiale culturele erfgoed (kennisoverdracht, expertise inzet);
- vertegenwoordiging in internationale netwerken (ICCROM) en deelname aan programma's van UNESCO e.d.

Begroting voor internationale activiteiten: geen opgave

Rijksarchiefdienst

Adres: Postbus 90520, 2509 LM Den Haag, Prins Willem Alexanderhof 20,
tel.: 070-3814381, fax: 070-3473231.

De Rijksarchiefdienst beheert en presenteert archieven van rijks- en provinciale overheden en van particulieren en voert onderzoek uit naar stambomen (genealogie).

Met betrekking tot de internationale werkzaamheden kent de Dienst de volgende doelstellingen:

- het leveren van een bijdrage aan het behoud en het beheer van het mondiale culturele erfgoed;
- het leveren van een bijdrage aan het behoud en het beheer van in buitenland aanwezige, door Nederlanders gevormde, archieven. Het gaat dan met name om archieven die van belang zijn voor: de Nederlandse overheid, de recht- en bewijszoekende burger en het historisch onderzoek.

Internationale activiteiten o.m.:

- vertegenwoordiging in internationale netwerken (International Council of Archives), deelname aan het archiefprogramma van UNESCO en deelname aan EG-werkgroepen inzake de harmonisatie van wetgeving en praktijk;
- studiebezoeken;
- deskundigheidsbevordering: training/opleiding van buitenlandse archivariissen, onderzoek naar het beheer en management van buitenlandse archieven en het verlenen van steun bij het opzetten van buitenlandse archieven.

Begroting voor internationale activiteiten: ± f 150.000,-

Rijksdienst Oudheidkundig Bodemonderzoek

Adres: Kerkstraat 1, 3811 CV Amersfoort,
tel.: 033-634233, fax: 033-653235

De Rijksdienst Oudheidkundig Bodemonderzoek stelt zich tot doel: behoud en beheer van het archeologische deel van het cultureel erfgoed als bron van kennis en van cultuurbeleving.

De internationale activiteiten hebben met name betrekking op het Nederlandse archeologische erfgoed in het buitenland:

- het inventariseren, identificeren, beschermen en 'in situ' houden;
- opgraven, conserveren, restaureren m.b.t. monumenten die niet 'in situ' bewaard kunnen blijven;
- het registreren, documenteren en presenteren van de kennis van het 'bodemarchief',

Begroting voor internationale activiteiten: ± f 250.000,-

Nederlands Fonds voor de Film

(voorlopig) Adres: Jan Luijkenstraat 2, 1071 CM Amsterdam,
tel.: 020-6644649, fax: 020-6649171

Dit nieuwe fonds is medio 1993 opgericht en zal naar verwachting vanaf eind 1993 gaan functioneren. In het Nederlands Fonds voor de Film worden de twee bestaande filmfondsen (het Fonds voor de Nederlandse Film en het Productiefonds voor Nederlandse films) samengevoegd. Taken en doelstelling zijn nog niet definitief bepaald. Er is nog geen beleidsplan voorhanden.

De activiteiten van het fonds zullen zich in principe uitstrekken tot alle artistieke filmuitingen: speelfilms, korte films, documentaires experimentele films en animatiefilms.

Internationale activiteiten (tentatief) o.m.:

- de financiële ondersteuning van internationale co-producties;
- de ondersteuning van de internationale promotie van Nederlandse films (i.s.m. 'Holland Film Promotion');
- het beheer van internationale co-productie verdragen (Canada & Frankrijk).

Begroting voor internationale activiteiten: nog niet bekend

Holland Film Promotion

Adres: Jan Luijkenstraat 2, 1071 CM Amsterdam,
tel.: 020-6644649, fax: 020-6649171

Holland Film Promotion wil fungeren als centrale organisatie voor de promotie en de verspreiding van de Nederlandse film in het buitenland.

Internationale activiteiten o.m.:

- deelname aan internationale beurzen, markten en festivals;
- bemiddeling bij de deelname van Nederlandse films aan internationale filmfestivals
- het verzorgen van publikaties ('Dutch Film', 'Filmmakers & Filmfestivals');
- financiering van zgn. festivalcopieën (gevoettitelde filmkopieën voor gebruik tijdens filmfestivals en filmmanifestaties);
- verstrekken van reisbeurzen aan filmmakers tbv. de deelname aan internationale festivals, filmmanifestaties;
- organisatie van Nederlandse filmmanifestaties in het buitenland.

Begroting voor internationale activiteiten: ± f 750.000,-

Letteren*Nederlands Literair Produktie- en Vertalingen Fonds*

Adres: Singel 464, 1017 AW Amsterdam,
tel.: 020-6206261, fax: 020-6207179

Doelstellingen:

- het bevorderen van de produktie en de vertaling van kwalitatief hoogstaande Nederlands- en Friestalige literaire werken;
- het bevorderen van de vertaling in het Nederlands en het Fries van literaire werken uit moeilijk toegankelijke talen (indien dit van bijzonder belang wordt geacht voor het literaire aanbod in Nederland).

Internationale activiteiten o.m.:

- financiële steun voor de vertaling van literair werk (zo veel mogelijk in samenwerking met buitenlandse uitgevers);
- informatievoorziening over Nederlandstalige literatuur in het buitenland, deelname aan internationale beurzen;
- ondersteuning en beheer van het 'Vertalershuis' in Amsterdam (opleiding/nascholing van vertalers);
- beheer van het zgn. 'writer-in-residence' programma.

Begroting voor internationale activiteiten: ± f 700.000,-

Nederlandse Taalunie

Adres: Stadhoudersplantsoen 2, 2517 JL Den Haag,
tel.: 070-3469548, fax: 070-3659818

De Taalunie kent als hoofddoelstelling: het bevorderen van de integratie van Nederland en de Nederlandse Gemeenschap in België op het gebied van de Nederlandse taal en letteren in de ruimste zin.

Internationale activiteiten o.m.:

- het fungeren als centrum voor dienstverlening en informatievoorziening;
- financiële steun voor culturele uitwisseling (buiten het taalgebied);
- financiële steun voor het aanbod van onderwijs Nederlands in het buitenland (toelagen aan docenten Neerlandistiek);
- opleiding en deskundigheidsbevordering van vertalers (uit het Nederlands);
- onderzoek naar/belangenbehartiging rond de positie van het Nederlands in Europese organisaties.

Begroting voor internationale activiteiten: ± f 2.200.000

Fonds voor de Letteren

Adres: 'Schrijvershuis', Huddestraat 7, 1018 HB Amsterdam,
tel.: 020-6235708, fax: 020-6388659

Het Fonds heeft de volgende algemene doelstelling: het bevorderen van de Nederlandse letteren door de belangen van het schrijverschap te behartigen, door het verlenen van opdrachten, door het met een ideëel doel toekennen van werkbeurzen en additionele honoraria en op alle andere wijzen die voor het doel bevorderlijk zijn.

Internationale activiteiten:

- het verlenen van reisbeurzen;
- aanvullende honoreringen t.b.v. literaire vertalingen;
- het verlenen van opdrachtenvertalingen.

Begroting voor internationale activiteiten: ± f 100.000,-

Media*Radio Nederland/Wereldomroep*

Adres: Postbus 222, 1200 JG Hilversum,
tel.: 035-724210, fax: 035-724207

De Wereldomroep kent de volgende algemene doelstellingen:

- het geven van een zo representatief mogelijk beeld van Nederland op velerlei gebied;
- het onderhouden van banden met Nederlanders buiten Nederland en met rijksgenoten in de rijksgedelen overzee;
- het bevorderen van vreedzame internationale betrekkingen en samenwerking.

Activiteiten:

- radio-uitzendingen in negen talen ;
- het produceren van programma's die worden aangeboden aan buitenlandse radiostations;
- training van (buitenlandse) programmamakers;
- produktie van culturele en documentaire televisie-programma's;
- produktie van (literaire) publicaties, geluidsdragers etc. m.b.t. het Nederlandse culturele aanbod.

Begroting voor internationale activiteiten: ± f 76.000.000,-

Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroepproducties

Adres: Korte Leidsedwardsstraat 12, 1017 RC Amsterdam,
tel.: 020-6233901, fax: 020-6257456

Doelstellingen:

- het bevorderen van de produktie en uitzending van radio- en televisieprogramma's op het gebied van de Nederlandse cultuur;
- het subsidiëren van het ontwikkelen en het produceren van die programma's.

Internationale activiteiten o.m.:

- financiële steun aan de internationale co-produktie van radio- en televisieprogramma's, die mede bestemd zijn voor uitzending in het buitenland, vooral programma's over Nederlandse dansgezelschappen, opera, het Nederlandse muziekleven en documentaires over kunst;
- het verlenen van beurzen aan filmmakers voor opleiding/stages buiten Nederland;
- het onderhouden van contacten op mediagebied binnen EG en Raad van Europa.

Begroting voor internationale activiteiten: geen opgave

**Nederlandse Culturele en Wetenschappelijke Instituten
in het buitenland**

1

Erasmushuis, Jakarta

Cultureel instituut, rijksinstelling, onderdeel Nederlandse ambassade.

Opgericht in 1966 als leeszaal, op 27 maart 1970 als cultureel centrum 'Erasmushuis', geopend door ZKH de Prins der Nederlanden. Op 7 mei 1981 geopend in nieuwe behuizing.

Doelstelling: Bevordering Nederlandse taal en cultuur.

Adres: Jalan H.R. Rasuna said, Kavel S-3, Kuningan, Jakarta 12950

2

Institut Néerlandais, Parijs

Cultureel instituut, stichting naar Frans recht.

Opgericht op 27 juli 1956.

Doelstelling: Bevorderingen culturele samenwerking tussen Nederland en Frankrijk; bevordering Nederlandse cultuur en wetenschap.

Adres: 121, Rue de Lille, 75007 Paris

3

Japan-Nederland Instituut, Tokio

Wetenschappelijk Instituut, stichting naar Japans recht

Opgericht op 10 januari 1975

Doelstelling: Bevordering uitwisseling en uitdragen van cultuur en wetenschap.

Bevordering Neerlandistiek.

Adres: Denmark House, 17-35, Minami-Aoyama 40-Chome, Minato-kw,
Tokio 107

4

Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde, Jakarta

Wetenschappelijk instituut, afdeling van de Vereniging K.I.T.L.V. te Leiden

Opgericht op 8 maart 1969.

Doelstelling: Bevordering van de wetenschappelijke contacten tussen Nederland en Indonesië, met name op het terrein van de Indonesianistiek.

Adres: Gedung P.D.I.I.-L.I.P.I., Jalan Gatot Subroto POX 442/K3Y,
Jakarta 12190

5

Nederlands Historisch Archeologisch Instituut, Istanbul

Cultureel instituut, stichting naar Nederlands recht, gevestigd te Leiden

Opgericht op 14 december 1953.

Doelstelling: Bevordering culturele betrekkingen voornamelijk met landen in het Nabije Oosten. Verrichten van onderzoek op het gebied van de beschaving van het Nabije Oosten, met name geschiedenis, archeologie, taal en letterkunde.

Adres: 'Palais de Hollande', Isitklal, Caddesi 393, Beyoglu Istanbul

6

Nederlands Instituut, Rome

Wetenschappelijk instituut, rijksinstelling ressorterend onder O&W/RU Groningen

Opgericht op 22 maart 1904.

Doelstelling: Bevordering wetenschappelijke en culturele betrekkingen, c.q. samenwerking tussen Nederland en Italië. Bijdragen leveren op cultureel en wetenschappelijk terrein, met name aan de verdieping en de verbreding van culturele en wetenschappelijke betrekkingen tussen Nederland en Italië, vooral op het terrein van de kunsthistorie, archeologie, geschiedenis en klassieken. Bevordering van kennis van en begrip voor actuele maatschappelijke vraagstukken in Nederland.

Adres: 10-12 Via Omero, Valle Giulia, 00197 Rome

7

Nederlands Instituut voor Archeologie en Arabische studiën, Caïro

Wetenschappelijk instituut, stichting naar Egyptisch recht

Opgericht in 1970

Doelstelling: Bevordering van en dienstverlening bij studie en onderzoek inzake archeologie, egyptologie, hellenistiek, papyrologie en koptologie, alsmede Arabische studiën in de ruimste zin.

Adres: 1, Rue Dr. Mahmoud Azmi, Zamelek, Caïro

8

Nederlands Interuniversitair Kunsthistorisch Instituut, Florence

Wetenschappelijk, interuniversitair instituut, beheerd door RU Utrecht

Opgericht op 24 oktober 1955

Doelstelling: Bevordering van kunsthistorisch onderwijs en onderzoek, met name de Renaissance periode, ten behoeve van studenten, promovendi en docenten van de Nederlandse universiteiten.

Adres: Viale Torricelli 5, 50125 Florence

De verantwoordelijke instellingen voor de instituten genoemd onder 3, 4, 5, 6, 7 en 8 zijn Nederlandse universiteiten.

Bij 1 is dat het Ministerie van Buitenlandse Zaken en bij 2 het Ministerie van Buitenlandse Zaken en Custodia.

Voor de goede orde moet nog vermeld worden dat thans gewerkt wordt aan de omzetting van de Stichting Archeologische School Athene in een wetenschappelijk instituut zoals hierboven vermeld. Verder zijn er gesprekken gaande over de oprichting van een wetenschappelijk instituut in St. Petersburg.

Overzicht universitaire docentschappen Neerlandistiek in het buitenland

Dit overzicht is gebaseerd op gegevens ontvangen van de Nederlandse Taalunie. Deze gegevens worden de Taalunie verstrekt door de ambassades van België en Nederland of rechtstreeks door de docent of instelling zelf. Voor een goed begrip van het overzicht moet nog het volgende worden opgemerkt:

- De indeling in hoofdvak (1), bijvak (2), of keuzevak (3) is gebaseerd op de door de Taalunie ontvangen gegevens. Waar geen gegevens bekend waren, is niets aangegeven.
- Waar een studie richting met een 1 (hoofdvak) staat vermeld, is het in bijna alle gevallen zo dat aan die instelling het Nederlands ook als bijvak en keuzevak gevolgd kan worden.
- Onder de aanduiding 3 (keuzevak) staan zowel instellingen vermeld waar de studenten punten kunnen behalen voor het vak Nederlands, zoals in het geval van een bijvak, als instellingen waar dat niet het geval is. Het Nederlands kan daar op allerlei wijzen worden aangeboden, bijvoorbeeld als vrije cursus, als pure taalcursus, als leeropdracht of als tweede taal in het kader van een opleiding voor tolken en vertalers.

Australië

<i>St. Lucia</i>	University of Queensland	3
<i>Sydney</i>	University of Sydney	3

Duitsland

<i>Aachen</i>	Rheinisch-Westfälischen Technischen Hochschule	3
<i>Berlin</i>	Freie Universität Berlin	1
	Humboldt-Universität zu Berlin	3
<i>Bielefeld</i>	Universität Bielefeld	3
<i>Bochum</i>	Ruhr-Universität	2
<i>Bonn</i>	Rheinische Friedrich Wilhelms Universität	1
<i>Bremen</i>	Universität zu Bremen	3
<i>Duisburg</i>	Universität-Gesamthochschule Duisburg	3
<i>Düsseldorf</i>	Heinrich-Heine-Universität	3
<i>Erlangen</i>	Friedrich-Alexander-Universität	3
<i>Essen</i>	Universität-Gesamthochschule	3
<i>Frankfurt</i>	Johann Wolfgang-Goethe Universität	3
<i>Freiburg</i>	Albert-Ludwigs-Universität	3
<i>Germersheim</i>	Johannes-Gutenberg-Universität Mainz	2
<i>Giessen</i>	Justus Liebig-Universität	3
<i>Göttingen</i>	Georg-August-Universität	2

<i>Hamburg</i>	Universität Hamburg	3
<i>Heidelberg</i>	Ruprecht-Karls-Universität	3
<i>Kiel</i>	Christian-Albrechts-Universität	1
<i>Köln</i>	Universität zu Köln	1
<i>Leipzig</i>	Universität Leipzig	2
<i>Marburg</i>	Philipps-Universität	3
<i>München</i>	Ludwig-Maximilians-Universität	3
<i>Münster</i>	Westfälische Wilhelms-Universität	1
<i>Oldenburg</i>	Carl von Ossietzky Universität	1
<i>Regensburg</i>	Universität zu Regensburg	3
<i>Saarbrücken</i>	Universität des Saarlandes	3
<i>Tübingen</i>	Eberhard Karls-Universität	3
<i>Würzburg</i>	Bayerische Julius-Maximilians-Universität	3
<i>Halle-Wittemberg</i>	Martin-Luther-Universität	3
Bulgarije		
<i>Sofia</i>	Universiteit Kliment Ogridski	2
<i>Veliko Tarnovo</i>	Universiteit 'Sint Cyril en Methodi'	2
Canada		
<i>Ancaster</i>	Redeemer College	–
<i>Calgary</i>	University of Calgary	3
<i>St. Catherines</i>	Brock University	3
<i>Toronto</i>	University of Toronto	3
<i>Waterloo</i>	University of Waterloo	3
Denemarken		
<i>Aarhus</i>	Aarhus Universitet	3
<i>Kopenhagen</i>	Kobenhavns Universitet	1
Estland		
<i>Tartu</i>	Tartu University	3
Finland		
<i>Helsinki</i>	Universitas Helsingiensis	2
<i>Tampere</i>	Tampereen Yliopisto	2
<i>Turku</i>	Turun Yliopisto	2
<i>Turku/Aabo</i>	Aabo Akademie	2
Frankrijk		
<i>Amiens</i>	Université de Picardie	2
<i>Angers</i>	Association 'Anjou Inter-Langues'	3
<i>Arras</i>	Antenne Universitaire d'Arras	2
<i>Besançon</i>	Université de France-Comté	2

<i>Boulogne-sur-Mer</i>	Antenne universitaire de Boulogne-sur-Mer	2
<i>Bron</i>	Université Lumière Lyon	3
<i>Clermont-Ferrand</i>	Université de Clermont II	2
<i>Duinkerken/</i>		
<i>Calais Boulogne</i>	Université du Littoral	2
<i>Grenoble</i>	Université Stendhal	2
<i>Lille</i>	Fédération Universitaire et Polytechnique	2
	Université Charles de Gaulle – Lille III	1
<i>Metz</i>	Université de Metz	2
<i>Nanterre</i>	Université de Paris X-Nanterre	2
<i>Nice</i>	Université de Nice	2
<i>Paris</i>	Université de Paris IV de Sorbonne	1
	Université de Paris III (Sorbonne Nouvelle)	2
<i>Strasbourg</i>	Université des Sciences Humaines	2
<i>Tours</i>	Université François Rabelais	3
<i>Valenciennes</i>	Université de Valenciennes et du Hainaut Cambrésis	3
Groot Brittannië		
<i>Bangor</i>	University College of North Wales	3
<i>Birmingham</i>	University of Birmingham	3
<i>Bradford</i>	University of Bradford	3
<i>Brighton</i>	University of Sussex	–
<i>Bristol</i>	University of Bristol	3
<i>Cambridge</i>	University of Cambridge	1
<i>Canterbury</i>	University of Kent at Canterbury	3
<i>Cardiff</i>	University of Wales	–
<i>Durham</i>	University of Durham	3
<i>Edinburgh</i>	University of Edinburgh	3
<i>Exeter</i>	University of Exeter	3
<i>Guilford</i>	University of Surrey	3
<i>Glasgow</i>	University of Strathclyde	–
<i>Heslington</i>	The University of York	–
<i>Hull</i>	University of Hull	1
<i>Liverpool</i>	University of Liverpool	1
<i>London</i>	University College London Department of Dutch	1
	University College London Department of History	1
<i>Manchester</i>	University of Manchester	2
<i>Norwich</i>	University of East Anglia	2
<i>Nottingham</i>	University of Nottingham	3
<i>Reading</i>	University of Reading	3
<i>Salford</i>	University of Salford	2
<i>Sheffield</i>	University of Sheffield	2
<i>Southampton</i>	University of Southampton	2

Hongarije		
<i>Budapest</i>	Eötvös Loránd Tudományegyetem	2
	Budapesti Müstaki Egyetem	3
	Budapest Hervormde Theologische Academie	3
	Budapest Economische Universiteit	3
<i>Debrecen</i>	Lajos Kossuth Tudományegyetem Német Ranszék	3
<i>Pecs</i>	Universiteit Pecs	–
Ierse Republiek		
<i>Cork</i>	University College Cork	–
<i>Dublin</i>	University of Dublin/Trinity College	2
	University College Dublin	–
India		
<i>Pondicherry</i>	Pondicherry University	–
Indonesië		
<i>Bandung</i>	Universitas Pajajaran	–
	Universitas Islam Nusantara	–
	Universitas Pasundan	–
	Universitas Katolik Parahiyangan	–
	Institut Filsafat dan Teologi	–
	I.K.I.P., Fakultas Keguruan Seni Sastra	–
<i>Banjarmassin</i>	Universitas Lamban Mangkurat	–
<i>Bukittinggi</i>	Universitas Muhammadiyah	–
<i>Jakarta</i>	Universitas Indonesia	1
<i>Jember</i>	Universitas Jember	–
<i>Kendari</i>	Universitas Halu Oleo	–
<i>Manado</i>	Universitas Sam Ratulangi	–
<i>Mataram</i>	Universitas Mataram	–
<i>Medan</i>	Universitas Sumatera Utara	–
<i>Padang</i>	Universitas Andalas	–
	Universitas Bung Hatta	–
<i>Purwakerta</i>	Sekolah Tinggi Hukum Purnawarman	–
<i>Surabaya</i>	Universitas Widya Mandala	–
	Universitas Ubaya	–
<i>Ujung Padang</i>	Universitas Hasanuddin	–
<i>Yogyakarta</i>	Universitas Gajah Mada	–
Israël		
<i>Tel Aviv</i>	Tel Aviv University	2

Italië		
<i>Bologna</i>	Università degli Studi di Bologna	1
<i>Firenze</i>	Università degli Studi di Firenze	2
<i>Milano</i>	Scuola Superiore per Interpreti e Traduttori	–
<i>Napoli</i>	Università degli Studi di Napoli	1
<i>Padova</i>	Università degli Studi di Padova	1
<i>Perugia</i>	Università degli Studi di Perugia	3
<i>Roma</i>	Università di Roma 'La Sapienza'	1
<i>Trieste</i>	Università degli Studi di Trieste	–
Japan		
<i>Kyoto</i>	Kyoto University for Foreign Studies	2
<i>Osaka</i>	The Osaka University of Foreign Studies	3
	Setsunan University	3
<i>Tokyo</i>	Tokyo University of Foreign Studies	2
Litouwen		
<i>Vilnius</i>	Universiteto 5	3
Luxemburg		
<i>Luxemburg</i>	Centre Universitaire de Luxembourg	3
Nieuw-Zeeland		
<i>Auckland</i>	University of Auckland	3
Noorwegen		
<i>Bergen</i>	Universitetet i Bergen	3
<i>Oslo</i>	Universitetet i Oslo	1
Oekraïne		
<i>Kiev</i>	Shevchenko Universiteit	2
Oostenrijk		
<i>Wien</i>	Universität Wien	1
Polen		
<i>Krakow</i>	Uniwersytet Jagiellonski	3
<i>Lodz</i>	Uniwersytet Lodzki	3
<i>Lublin</i>	Katolicki Uniwersytet Lubelski	3
<i>Poznan</i>	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza	2
<i>Torun</i>	Uniwersytet Mikolaja Kopernika	2
<i>Warszawa</i>	Uniwersytet Warszawski	1
<i>Wroclaw</i>	Uniwersytet Wroclawski	1

Portugal

<i>Coïmbra</i>	Universidade de Coïmbra	3
<i>Lisboa</i>	Universidade Classica de Lisboa	3
<i>Porto</i>	Universidade do Porto	3

Republiek van Zuid-Afrika

In alle gevallen maakt het Nederlands deel uit van het departement Afrikaans en Nederlands (de adressen van de universiteiten treft u aan in de 'lijst van docenten in de neerlandistiek aan extramurale universiteiten en ledenlijst IVN' nr. XXIV – juni 1992).

Roemenië

<i>Boekarest</i>	Universitatea din Bucuresti	1
<i>Cluj</i>	Universitatea din Cluj	3
<i>Timisoara</i>	Universitatea din Timisoara	3

Russische Federatie

<i>Moskou</i>	Universityet im M.V. Lomonos Diplomatieke Academie	1 –
<i>St. Petersburg</i>	Universiteit van Sint Petersburg	1

Servië

<i>Belgrado</i>	Beogradski Univerzitet	2
-----------------	------------------------	---

Slovenië

<i>Ljubljana</i>	Univerza v Ljubljana	2
------------------	----------------------	---

Slowaakse Republiek

<i>Bratislava</i>	Univerzita J.A. Komenského	–
-------------------	----------------------------	---

Spanje

<i>Barcelona</i>	Universitat de Barcelona	3
<i>Madrid</i>	Universidad Complutense de Madrid	3
<i>Murcia</i>	Universidad de Murcia	–
<i>Salamanca</i>	Universidad de Salamanca	3

Tsjechische Republiek

<i>Brno</i>	Masarykova Univerzita	3
<i>Olomoug</i>	Univerzita Palackého	2
<i>Praha</i>	Univerzita Karlova	1

Turkije

<i>Ankara</i>	T.C. Ankara Universitesi	1
---------------	--------------------------	---

Verenigde Staten van Amerika

<i>Albany</i>	State university of New York at Albany	2
<i>Amherst</i>	University of Massachusetts	2
<i>Ann Arbor</i>	University of Michigan	1
<i>Atlanta</i>	Georgia State University	3
<i>Austin</i>	The University of Texas at Austin	2
<i>Berkeley</i>	University of California	1
<i>Bloomington</i>	Indiana University	2
<i>Cambridge</i>	Harvard University	–
<i>Chapel Hill</i>	University of North Carolina	3
<i>Chicago</i>	University of Chicago	–
<i>College Park</i>	University of Maryland	3
<i>Fargo</i>	North Dakota State University	3
<i>Grand Rapids</i>	Calvin College	2
<i>Holland</i>	Hope College	3
<i>Iowa City</i>	The University of Iowa	3
<i>Ithaca (NY)</i>	Cornell University	1
<i>Los Angeles</i>	University of California Department of Germanic Languages	3
	University of California Department of English	–
<i>Madison</i>	University of Wisconsin	–
<i>Minneapolis</i>	University of Minnesota	2
<i>New York</i>	City University of New York	3
	Columbia University	1
	New York University	3
<i>Pella</i>	Central College	–
<i>Philadelphia</i>	University of Pennsylvania	1
<i>Provo</i>	Brigham Young University	–
<i>St. Louis</i>	Washington University	3
<i>Sioux Center</i>	Dordt College	3
Zweden		
<i>Göteborg</i>	Göteborgs Universitet	1
<i>Stockholm</i>	Stockholms Universitet	1
Zwitserland		
<i>Basel</i>	Universität Basel	–
<i>Bern</i>	Universität Bern	–
<i>Zürich</i>	Universität Zürich	2
Zuid-Korea		
<i>Seoul</i>	Hankuk University Seoul	1

S. Rozemond beziet op grond van de historische ervaringen de voorwaarden tot een geloofwaardig Europees veiligheidsstelsel te komen. Ten slotte gaat H.W. Houweling in op de de plaats van Duitsland in dit geheel.

Het boek wordt hesloten met een bijdrage van de redacteurs, die nogmaals de aandacht vragen voor de gecompliceerdheid van het probleem en wijzen op het belang van een aantal dwarsverhanden tussen de politieke, economische en veiligheidsaspecten van de pan-Europese integratie.

De bespreking van een bundel is vaak een problematische zaak vanwege de grote diversiteit aan bijdragen en het ontbreken van een duidelijk kader waarbinnen deze bijdragen gesteld kunnen worden. De onderhavige bundel vormt daarop een uitzondering. De bijdragen zijn qua onderwerp weliswaar zeer verschillend, maar duidelijk is dat het analyses betreft van onderdelen van een groot probleem, waarvan de structuur en de relevante aspecten duidelijk door de redacteurs aangegeven zijn.

Alle bijdragen zijn zo geschreven, dat ze ook voor de niet-specialist goed te volgen zijn. De toegevoegde waarde van het boek ligt overigens niet zozeer in het hij elkaar brengen van verspreide zaken over Oost-Europa, maar veeleer in de integratie van de uitkomsten van specialistische analyses. Inderdaad, het boek maakt duidelijk hoe sterk de verwevenheid is van de economische, politieke en veiligheidsaspecten van de pan-Europese integratie. Een interdisciplinaire benadering lijkt dan ook nodig om tot haalbare en uitvoerbare oplossingen te komen.

Boekbespreking De Nederlandse cultuur,

Europa en daarbuiten

Cas Smithuijsen

Internationale Culturele Betrekkingen. Rapport van de onderzoekcommissie inzake de mogelijkheid en de wenselijkheid van een Instituut voor Buitenlandse Culturele Betrekkingen ('rapport-Gevers').

Rijswijk: Ministerie van WVC, 1993; 96 blz.; f 22,50;
ISBN: 90-74364-42-X

Het kan nog even duren, maar uiteindelijk zal het er toch van komen: de Verenigde Staten van Europa. Op dit moment maakt de EG zich op voor de lidstaten een gemeenschappelijke internationale politiek te gaan voeren. De noodzaak van die gemeenschappelijkheid wordt sterker gevoeld naarmate Nederland en de andere lidstaten economisch en politiek verder met elkaar vervlochten raken. Binnen het territorium van de EG zullen de economische en sociale verschillen tussen de deelstaten op langere termijn verder afnemen en velen speculeren thans over de vraag of, in het verlengde daarvan, ook de culturele verschillen zullen vervagen.

Maar zal de Nederlandse cultuur door de geschetste ontwikkelingen wezenlijk veranderen? Nederlanders hebben als gevolg van de internationale handelsgeest altijd al een zwak nationaal bewustzijn gehad, en dat zal naar alle waarschijnlijkheid zo blijven. Wanneer de 'Staat der Nederlanden' als Europees bondsland nog meer van zijn economische en politieke zelfstandigheid heeft verloren, zullen hij speciale gelegenheden misschien iets meer symbolische middelen worden ingezet. Bij ceremoniële plechtigheden rondom buitenlandse hezoecken zullen de historische en culturele waarden van het Koningshuis worden benadrukt en zal ons roemrucht verleden als wereldnatie worden geïllustreerd met zeventiende-eeuwse schilderijen. Vooral oude kunst en cultuur zal naast de klompen, koeien, tulpen en kaas ver-

dergaan voor de markering van onze identiteit worden ingezet. Want onder de levende kunstenaars is het hier een ongecoördineerd *va-et-vient*. De grenzen zijn nauwelijks een hindernis meer hij de ontplooiing van eenieders artistieke danddrang. Men zoekt en vindt zijn eigen weg en het enige waaraan men behoefte heeft, is zo nu en dan een redelijk bedrag aan subsidie om de talrijke buitenlandse reizen mogelijk te maken.

Over de reislust van kunstenaars naar onze buurlanden rapporteert de 'commissie-Gevers', genoemd naar haar voorzitter. De commissie bracht in augustus 1993 een rapport uit onder de titel *Internationale Culturele Betrekkingen*. Zij heeft zich in opdracht van de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur en de staatssecretaris van Buitenlandse Zake verdiept in de kwestie of er na een lange tijd van geharrewar alsnog een Instituut voor Buitenlandse Culturele Betrekkingen zou moeten komen. Dit op verzoek van cultuurspecialisten uit de Tweede Kamer, die zich alsmear klemmender begonnen te vragen hoe het was gesteld met de presentaties en projecten van Nederlandse kunst buiten onze landsgrenzen. De commissie heeft zich over die presentatie gebogen en in eerste instantie een overzicht gemaakt van wat in 1992 in dat

Drs C. Smithuijsen is directeur van de Boekmansstichting, studiecentrum voor kunst, cultuur en beleid, te Amsterdam.

kader was geschied. Bij de beeldvorming beperkte men zich tot de incidentele presentaties die men kon achterhalen met behulp van de Rijksdienst Beeldende Kunst, het Nederlands Literair Productie- en Vertalingen Fonds en Holland Film Promotion, en met behulp van informatie uit aanvullende bronnen. Men achterhaalde zo een kleine duizend evenementen op het terrein van podiumkunst, de beeldende kunsten, de letteren en film. Dat is een respectabele presentatie, dunkt me, maar daarbij moet wel worden aangetekend dat de activiteiten onderhevig waren aan wat geografen 'afstandsverval' noemen. Zo'n 66% van de activiteiten vond in 1992 plaats in West-Europa, 7% in de rest van Europa en 26% in de overige werelddelen te zamen. Er zit in ons culturele leven een graad van mobiliteit die niet ver afwijkt van die welke de algemene economische bedrijvigheid teweegbrengt: men wil wel met het buitenland zaken doen, maar ook weer niet al te ver en te lang van huis zijn.

Internationale markt en nationale staat

Om haar greep op de materie te verstevigen voerde de commissie een aantal gesprekken. Allereerst waren er sessies met overheidsfunctionarissen, werkzaam bij de ministeries van Buitenlandse Zaken, Onderwijs en Wetenschappen (O&W) en Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (WVC). Het is bekend dat het buitenlandse cultuurbeleid sinds jaar en dag gekenmerkt wordt door een interdepartementale stammenstrijd, waaraan maar geen einde wil komen. Ten overstaan van de commissie gaven de vertegenwoordigers van O&W te kennen geen behoefte te hebben aan veranderingen in de uitvoering van het beleid, aangezien men zich voor die taak al voldoende geëquipeerd achtte. Inderdaad: O&W spendeert 26 miljoen aan het internationale culturele verkeer, tegen WVC 6,7 miljoen en Buitenlandse Zaken 7,3 miljoen. Maar het relatieve overwicht van O&W ten opzichte van de andere departementen verschrompelt tot nietige afmetingen als men beseft dat de wetenschap en de cultuur *binnen* Nederland met miljarden wordt gesteund. Met kleine beetje geld stimuleert Nederland zijn culturele presen-

tie in de wereld, en het blijkt dan nog niet eens mogelijk het ene beetje bij het andere te voegen. Elk ministerie blijft verbeteren aan zijn eigen doelstellingen hangen. WVC wil het buitenlands cultuurheleid vooral zien vanuit het perspectief van cultuurheoefening. Het buitenland is een territorium waarop de Nederlandse cultuur haar positie kan verstevigen. Het ministerie van Buitenlandse Zaken ziet in Nederlandse cultuur veel meer een middel waarmee de staat der Nederlanden zijn identiteit huiltengaat een scherper profiel kan geven. En O&W heeft vooral oog voor Nederlands aandeel in de mondiale wetenschapsbeoefening.

Al snel hlijkt uit het (goed geschreven) rapport welke visie de commissie op het stelsel van buitenlandse culturele betrekkingen heeft. Van een herkenbare inhreng van de betrokken departementen moet zij weinig hebben. De commissie-Gevers wil niet verder sleutelen aan de Coördinatiecommissie Internationale Culturele Betrekkingen, waarin ambtelijke delegaties van de diverse ministeries bijeenkomen. Men is weinig geïmponeerd door het optreden van politiek en vooral amhtenarij: 'De overheid (...) geeft in de praktijk geen blijk van een overheersende visie op het internationale culturele beleid en toont verder een interessante verscheidenheid aan meningen over de coördinatie bij de uitvoering van dat beleid.' (hlz. 15) Een onderkoelde formulering, die een zekere korzeligheid verraadt. Voorts beziet de commissie de Nederlandse cultuur primair op haar *internationale marktwaarde* ('een noodzaak die zich in steeds meer sectoren doet voelen') en stelt dat voor het succes van de cultuur minder het nationale karakter en meer de intrinsieke kwaliteit van de desbetreffende culturele produkten doorslaggevend is. Dat geldt volgens de commissie ook voor geïmporteerde kunst: die komt alleen hinnen als zij voldoende kwaliteit heeft, 'gemeten naar internationale maatstaven'. En ten slotte koppelt de commissie het internationale kwaliteitshesef aan de unieke 'doorlaatbaarheid' van onze cultuur en 'haar vermogen om nieuwe, van huiten komende elementen te benutten'. Waarbij de commissie overigens met nadruk een uitzondering maakt voor de

neerlandistiek, die zich op de internationale markt kennelijk niet kan handhaven.

De marktorientatie van de 'open en kosmopolitische' cultuur en haar voorkeur voor een overheid-op-afstand laat de commissie in haar advies prevaleren. Er is in Nederland een systeem van fondsen ontstaan, waarmee kunst op een arm-lengte afstand van de politiek is komen te verkeren en waardoor de culturele veldwerkers volgens de commissie ook minder 'geïnteresseerd [zijn] in hoe de overheid haar problemen met de beleidscoördinatie oplost'. De commissie vindt dit prima en straft de verdeelde en besluiteloze houding van de overheid af met een verwerping van het instituutmodel, dat zo sterk door WVC wordt aangehangen. Dat voor een dergelijk instituut te weinig geld is, mag een gelegenheidsargument worden genoemd. Dat er volgens de commissie *te weinig inhoud voor zulk een beleid* is, is dat beslist niet.

De culturele wereld kan zijn eigen boontjes doppen, vindt de commissie. Daarom wil zij geen instituut voor buitenlands cultuurheleid, maar een vereniging waarvan al dan niet gesubsidieerde instellingen voor kunst, cultuur of onderwijs uit Nederland en Vlaanderen lid kunnen worden. Deze vereniging kan dan de internationale presentie van de Nederlandse cultuur en de kunsten regelen, alsook de presentie van de buitenlandse kunst en cultuur in Nederland. Daarnaast moeten met behulp van de hierboven genoemde Coördinatiecommissie en de ambtenaren van Buitenlandse Zaken de internationale presentie en promotie van de Nederlandse cultuur plaatsvinden vanwege de 'Staat der Nederlanden'. Maar deze door de commissie aangebrachte scheiding mag niet leiden tot de vorming van schotten: 'Het streven moet zijn tot een symbiose te komen van maatschappelijke activiteiten en overheidsbeleid.'

Drie vragen

Het rapport van de commissie-Gevers schetst een reëel beeld van de huidige situatie van de Nederlandse cultuur aan gene zijde van de grens. Veel gebeurt op eigen kracht, buiten de overheid om. Maar of Nederland daarmee

ontslagen is van de last een internationaal cultuurbeleid te voeren, lijkt mij in meer dan één opzicht betwistbaar. Het blijkt dat veel activiteiten zich in de directe nabijheid van Nederland afspelen en weinig op grote afstand. Dit 'afstandsverval' geeft het succes en tevens de beperking aan van marktwerking. Vanuit het door de commissie gesignaleerde geldgebrek, gevoegd bij de bureaucratische besluiteloosheid, is het begrijpelijk dat zij haar toelucht neemt tot de werking van de 'internationale culturele markt'. Deze voorziet immers in een gratis verkregen kwaliteitsnorm, alsook in een niet-gouvernementeel gestuurd verkeer van culturele goederen en diensten. En ook al komt de commissie met aanvullende adviezen op het terrein van de buitenlandse dienst, de neerlandistiek en een klein aantal specifieke culturele posten (bijvoorbeeld in de rijke Verenigde Staten, maar vreemd genoeg niet in het rijke Japan), toch blijft het beeld hangen van: laat het maar over aan het particulier initiatief en de marktwerking.

Daarmee blijven naar mijn mening drie vragen open. Ten eerste: wat moeten wij in de toekomst verstaan onder het internationale cultuurbeleid van de Staat der Nederlanden? Dat begrip wordt niet gedefinieerd en, sterker nog: het aandeel van kunst en cultuur in de staatsceremonie wordt afhankelijk gesteld van de successen van de deelname van Nederland aan het door de voorgestelde vereniging beredderde internationale culturele verkeer. Daarmee is de kans groot dat de koeien en tulpen hun koppositie voorlopig behouden, wat weer eens bevestigd is door de handelsmissie naar India eind oktober 1993, onder leiding van minister-president Lubbers.

Evenmin brengt de commissie een nadere definitie van de term 'internationale kwaliteit'. Met een verwijzing naar de nota *Investeren in Cultuur* van minister d'Ancona, die vorig jaar ook refereerde aan internationale kwaliteitsmaatschappen in de cultuur, komen we niet veel verder. Dat is jammer, omdat de commissie-Gevers extra aandacht had kunnen schenken aan (een systeem van) kwaliteitsbewaking van grensoverschrijdende cultuur. Als er dan geen Instituut kan komen, zou bijvoor-

beeld wel een aansluiting kunnen worden gevonden in een permanente adviestaak op het bewuste gebied voor de Raad voor de Kunst, straks misschien Raad voor Cultuur. Natuurlijk heeft Nederland een kunstbestel dat er zijn mag en dat in het internationale cultuurbestel zelfs een toonaangevende rol kan spelen. Maar een nationaal observatorium binnen dat internationale bestel lijkt me geenszins overbodig. Daarmee zou bijvoorbeeld kunnen worden voorkomen dat een film als *Amsterdam* bepaald wordt voor de 'kwaliteitsmaatstaf' van de internationale marktwerking. Zeker, die film is een commercieel interessant produkt, maar ik schaam me dood dat die film in de 'Staat der Nederlanden' is gemaakt en zo onze 'kwaliteitsmaatstaf' naar het buitenland uitdraagt. En wat vindt de commissie van die Oosteuropese Mozart-operaties die niet zozeer vanwege onze 'culturele doorlaatbaarheid', maar vooral vanwege hun lage prijzen - corresponderend met onze nationale geest van krenterigheid - naar de minder bedeelde regio's van ons land zijn gehaald?

Ten slotte de reikwijdte van het internationale cultuurbeleid. Dat tweede tot driekwart van de culturele activiteiten in een straal van niet meer dan zo'n 1000 kilometer om ons heen plaatsvindt, geeft te denken. Er tekent zich een verschil af in de situatie *binnen* Europa en die *buiten* Europa. Dit verschil zal toenemen naarmate de eenwording van Europa voortschrijdt. De culturele markt zal binnen Europa verder aan betekenis winnen, maar daarbuiten zal zij voorlopig - met uitzondering van westerse staten als Amerika, Canada, Australië en Japan - weinig voorstellen. Binnen het verenigde Europa zal Nederland een positie krijgen ongeveer zoals nu een Nederlandse provincie ten opzichte van de Staat der Nederlanden. Het ware te hopen dat Nederland daarbij de identiteit aanneemt van een sterke provincie. Ik denk dan eerder aan een Randstadprovincie dan aan (met alle respect) Drenthe. Daarnaast speelt het vraagstuk - en daaraan dient nu al veel aandacht te worden gegeven - hoe in cultureel opzicht Nederland na de eenwording van Europa een zelfstandige rol kan blijven spelen buiten Europa. Ter

vergelijking: wat is in cultureel opzicht nu de zelfstandige rol van Friesland binnen de EG?

Als ik kijk naar Nederland binnen de EG, dan denk ik: zou Nederland op cultuurgebied de wereldzeeën niet wat méér moeten bevaren? Binnen Europa is de markt tjokvol en vindt er elke week een festival plaats. Als de door de commissie beoogde vereniging mede het karakter zou krijgen van een genootschap van artistieke ontdekkingsreizigers die Afrika, Azië en Latijns-Amerika binnentrekken, zou mij dat interessant in de oren klinken. Maar ik denk niet dat dat zal gebeuren. Ontdekkingsreizen zijn er voor avonturiers en niet voor *standhouders* op de culturele markt. Maar wie heeft het nu over ontdekkingsreizen? Gelet op de grenzen van haar opdracht heeft de commissie een realistisch rapport afgeleverd, en dat is winst. Ze was ook niet gevraagd te adviseren hoe de risico's die aan eenzame artistieke zwerftochten kleven, kunnen worden vermindert.

BOEKMAN*stichting*

Recense C. smitnovyana